

Lördagen den 10 April 1869.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Sedan Herr Grefven och Talmannen tillkännagifvit, att Herr Statsrådet Friherre af Ugglas anmält sig nu skola på Kongl. Maj:ts nådiga befallning till Kammaren afemna några Kongl. Propositioner, framträdde Herr Statsrådet och öfverlemnade till Herr Grefven och Talmannen följande Kongl. Maj:ts nådiga Propositioner till Riksdagen, nemligen:

1:o angående befrielse för Kommendörkaptenen af andra klassen vid Kongl. Flottan m. m. C. J. F. Kaffe från honom ålagd ersättningskyldighet, i följd af ångkorvetten Orädds förolyckande på Engelska kusten; samt

2:o angående beviljande af ytterligare medel till undsättning för de i följd af 1868 års missväxt nödlidande delar af riket.

Härefter föredrogs den först berörda Kongl. Propositionen och begärdes på bordet.

Sedermera blef den sistnämnda Kongl. Propositionen föredragen, hvarvid anmälte sig och yttrade:

Friherre Raab, Adam: Jag är Herr Finansministern särdeles tacksam för det han så snart ankommit med förslag i detta viktiga ämne; och jag önskar att Utskottet så skyndsamt som möjligt måtte handlägga detsamma, men på samma gång måste jag göra Utskottet uppmärksam derå, att den af Kongl. Maj:t åskade summan, 150,000 R:dr, icke kan fylla det behof som förefinnes. Hyste jag någon förhoppning, att ett större anslag kunde beviljas, skulle jag icke hafva underlåtit att väcka motion derom; nu får jag inskränka mig att få till protokollet antecknad min öfvertygelse, att ett vida högre belopp varit erforderligt.

Öfverläggningen förklarades slutad och den Kongl. Propositionen jemte yttrandet hänvisades till Stats-Utskottet.

Företogs val af ytterligare sex suppleanter till Kammarens Valmän för utseende af Fullmäktige i Riksbanken och Riksgälds-kontoret; och befunnos, vid valförrättningens slut dertill hafva blifvit utsedde:

Herr Hammarhjelm	med 39 röster,
Herr Montgomery-Cederhjelm	” 39 ”
Herr Björkenstam	” 39 ”
Friherre Nordenfalk	” 37 ”
Friherre Tersmeden	” 37 ”
Grefve Hamilton, H. B. A.	” 37 ”

sedan särskilda lottningar blifvit anställda för bestämmande af den ordning, i hvilken dels de, som erhållit 39 röster, och dels de, som bekommit 37 röster, skulle såsom suppleanter ingå.

Herr Berg uppläste en motion N:o 54, angående befrielse för fartyg af 5 eller 6 lästers drägtighet från skyldigheten att vid ingåendet taga lots eller erlagga lotspenningar.

Hänvisades till Kammarens Tillfälliga Utskott N:o 2.

Herr Faxe afgaf en motion N:o 55, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition angående beviljande af ytterligare medel till undsättning för de i följd af 1868 års missväxt nödlidande delar af riket.

Hänvisades till Stats-Utskottet.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att, enligt emellan Talmännen träffad öfverenskommelse, Kamrarnes Valmän för utseende af en Fullmäktig i Riksgälds-kontoret efter framlidne Öfversten af Wirsén komme att sammanträda nästa Tisdag den 13 dennes kl. 6 e. m.

Föredrogs, men begärdes af flera ledamöter ånyo på bordet Banko-Utskottets den 8 dennes bordlagda Memorial N:o 8, rörande 5—10 artiklarne i Bankoreglementet.

Föredrogs, men begärdes af flera ledamöter ånyo på bordet Lag-Utskottets den 8 dennes bordlagda Utlåtanden:

N:o 22, i anledning af väckta motioner, åsyftande ändringar i gällande stadganden rörande exsekutionsväsendet;

N:o 23, i anledning af väckta motioner om ändring i lagens stadganden rörande skyldigheten att bygga prestgård;

N:o 24, i anledning af väckt motion, åsyftande upphäfvande af presterskapets indigenatsrätt; samt

N:o 25, i anledning af väckt motion om upphörande af klockares brefbäringsskyldighet.

Föredrogs ånyo och bifölls Stats-Utskottets den 5 och 7 dennes bordlagda Memorial N:o 53, angående äskad godtgörelse till Statskontoret för icke ersatta förskott till utgifter för folkundervisningen.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 5 och 7 dennes bordlagda Utlåtande N:o 54, i anledning af Riksdagens år 1868 församlade Revisorers berättelse om verkställd granskning af de under Kongl. Kommers-kollegii förvaltning ställda fonder och medel.

1:sta och 2:dra punkterna.

Utskottets hemställanden bifollos.

3:dje punkten.

Utskottets första hemställan.

Bifollos.

Utskottets sednare hemställan

Herr Statsrådet Adlercreutz: Den reglering af ullmagasinet och dess verksamhet, om hvars upphörande förslag här blifvit framställt, är så ny, att den ännu icke uppnått ett års ålder. Den bestämdes nemligen genom en Kongl. Kungörelse af den 4 Juni 1868, och åtskilliga supplementära bestämmelser, hvilka af regleringen voro en nödvändig följd, meddelades först några månader derefter. Då Kongl. Maj:t beslöt att ullkontorets verksamhet såsom ullsorteringsanstalt skulle upphöra, men att deremot ullmagasinet skulle bibehållas för emottagande af ull till magasinering, fattades detta beslut först efter en fullständig utredning af frågan och sedan vederbörande myndigheter blifvit hörda. Af dessa ansåg Kommers-kollegium, att ullmagasinets verksamhet borde helt och hållet upphöra; Landtbruks-

akademiens förvaltnings-utskott åter tillstyrkte dessbibehållande i och för sortering och magasinering af ull. Inom några få månader efter den nya regleringens genomförande, hemställde emellertid Riksdagens revisorer, att ullmagasinet måtte indragas, och Stats-Utskottet har nu, på de skäl revisorerne anfört, tillstyrkt att Riksdagen måtte derom göra anhållan hos Kongl. Maj:t.

Mig vill det dock synas, som — derest man verkligen önskar att förvaltningen skall fortgå jemnt och utan hastiga omkastningar — det vore skäl att afvakta åtminstone några års erfarenhet, så att man, innan något nytt beslut i frågan fattades, hunnit vinna insigt om verkningarne af den nyss beslutade omregleringen. Af detta skäl, och utan att nu vilja uttala någon bestämd öfvertygelse, huruvida den af Kommers-kollegii eller den af Landtbruks-akademiens förvaltnings-utskott uttryckta åsigt är den riktigaste, anser jag det vore bäst om Riksdagen ville besluta att icke för närvarande vidtaga någon åtgärd med anledning af Stats-Utskottets ifrågavarande hemställan.

Grefve Mörner, Carl Göran: Då den föregående talaren uttryckt mina åsikter i ämnet, behöfver jag ej tillägga många ord. Då frågan gäller att upplägga utländskt gods, är man genast färdig att uppföra hus och bereda nederlagsplatser; men vill man åter förskaffa den inhemska producenten en fördel, vill man bereda honom möjligheten att skydda sin vara mot att förstöras af regn, då är det slut med all ömhet. Det materiela skydd, som här är i fråga, borde dock icke kunna stöta någon. En inhemsk vara skulle ju endast ställas i likhet med utländskt gods, och för öfrigt kan man ju tänka sig, att äfven främmande ull inkommer i ullmagasinet, och då kunna väl herrar frihandlare vara nöjda. För min del kan jag ej finna att Utskottet anfört något giltigt skäl för sin hemställan, och jag yrkar därför afslag å densamma.

Friherre Sprengtporten: Jag instämmer helt och hållet med Grefve Mörner. Ullproduktionen, denna industri, hvilken Staten framkallat och sökt uppmuntra, men hvilken numera nedgått till följd af olyckliga konjunkture, torde väl kunna anses såsom en naturlig näring för vårt land och bör derföre fortfarande understödjas. Alla, som ega närmare kännedom om förhållandena, veta ock nogsamt, att, i händelse ullmagasinet indroges och producenterna sålunda tvingades att sjelfva skaffa sig upplag för sin vara och derigenom gjordes beroende af köparens godtycke, så skulle denna viktiga näringsgren helt och hållet ruineras. Jag yrkar derför afslag å Utskottets hemställan.

Herr Wallenberg: Jag får erkänna att protektionismen numera blifvit bra anspråklös, då den kommit derhän att den endast fordrar skydd emot regn. Det gäller således endast att få tak öfver hufvudet. Jag tror emellertid, att vi så snart som möjligt böra komma ifrån allt detta småsysslande, som Staten hittills besörjt, och för hvilket allmänheten hvarken är tacksam eller betalar något. Ett sådant småsysslande är just denna ullmagasinering i Norrköping. Af

Statsrevisorernes berättelse inhemtar man, att under hela första hälften af år 1867 icke en enda mark ull blifvit för magasinering till ullkontoret inlemnad, att under sednare månaderna af nämnda år tillhoppa 385 centner inkommit, samt att i magasininsafgifter influtit den högst betydliga summan af 171 Riksdaler. Är väl detta en statsinstitution som bör fortfara? För öfrigt får jag erinra, att man ingalunda genom ullmagasinets indragning beröfvar ullproduktionen skydd, ty det skydd, denna näring åtnjuter, beror ingalunda af Kongl. Kungörelsen den 4 Juni 1868 och tillvaron af ett ullmagasin i Norrköping. Det är nemligen fabrikatet som är skyddadt, om också sjelfva råvaran ej längre blir det. Klädesväfnadsindustrien har för öfrigt under sednare tider utvecklat sig högst betydligt just i Norrköping, och ingen annan näring har gjort så stora framsteg som denna; dess idkare hafva förenat sig i större fabriksbolag, och dessa bolag hafva förminskat sin tillverkningskostnad så att de nu lenna en ganska vacker afkastning. Då nu, på sätt revisorerne i sin berättelse upplyst, dessa bolags behof ingalunda fylles genom den ull som årligen inlemnas till ullmagasinet, utan detsamma är en inrättning, som endast tillfälligtvis användes, kan jag icke i den omständighet, att endast för ett år sedan magasinets verksamhet blifvit genom Kongl. Kungörelse omreglerad, finna något skäl att magasinet skulle bibehållas längre än nödvändigt är. Skulle man fästa sig uteslutande vid den omständighet, att en Kongl. Kungörelse icke bör ändras derföre att den nyligen utfärdats, ber jag få erinra, derom att vi haft Kongl. Kungörelser, hvilka hade bort slopas 14 dagar sedan de utkommit.

För min del kan jag ej finna annat än att den konklusion, hvar till Stats-Utskottet kommit från de premisser Statsrevisorerne anförde, är fullt befogad, och jag hemställer derföre om proposition på bifall till Utskottets hemställan.

Friherre Funck: Då denna fråga förevar inom Utskottet, motsatte jag mig det slut, hvori Utskottet stadnade. Då emedlertid den åsigt jag hyllar blifvit af andra talare förfäktad, kan jag yttra mig i största korthet. Jag vill endast erinra, dels att det regeringsbeslut, hvarpå ullmagasinets nuvarande anordning är grundad, ännu icke är ett år gammalt, och att det således är allt skäl att afvakta tiden och se verkningarne af detta beslut, dels att den ifrågavarande egendomen icke torde med någon fördel kunna afyttras, då i Norrköping finnes öfverflöd på magasinier. Hvad angår den af en föregående talare anmärkta omständighet, att under loppet af flera månader icke något ullparti inkommit i magasinet, så är detta ganska naturligt, ty det är endast vid tiden för den stora ullmarknaden som ull infördes till Norrköping. Jag yrkar afslag.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att anslag blifvit utfärdadt till sammanträdet fortsättning kl. 6 e. m.

Grefve Mörner: Den talare, som näst före den siste hade ordet, yttrade först att allmänheten icke betalade något för magasinering af ullen, men han upplyste genast derefter att magasinierings-

afgifter erläggas. Ullproducenterna få således betala hyra, och en hyra, som, efter min åsigt, torde vara fullt tillräcklig. Någon sådan hyresafgift erlägger man icke i packhuset för utländskt gods. Att den kvantitet ull, som på sednare åren inkommit, är ifrån år förminskats, har sin naturliga grund deri, att Staten successive borttagit de fördelar, hvarmed den svenska ullproduktionen förut hugnats. För inhemska färskötselns och ullproduktionens befrämjande fanns å Riksgälds-kontoret anvisadt ett kreditiv, och såsom vilkor för begagnande af detsamma var stadgadt, att den ull som belånades skulle vara upplagd under allmänt förvar. Med 1863 års utgång indrogs emedlertid detta kreditiv, — ty det kom det olyckliga landtbruket till godo — och i följd deraf begagnas ullmagasinet icke vidare i samma utsträckning som förut.

Den af mig tillförene omnämnde talaren har uppdragit en lofvande målning af tillståndet i Norrköping. Ingen skulle högre än jag önska att den bekräftades af erfarenheten, men man har dock på sednare tider förnummit åtskilligt från nämnda stad, hvilket synes antyda att ställningen der icke är så ljus som man velat påstå, och kanske skulle herrar bankdirektörer der hafva åtskilligt att beakta. Då den uppoffring, Staten får vidkännas för ullmagasinets bibehållande, är högst obetydlig, men deremot dess borttagande skulle medföra ganska stora olägenheter för ullproducenterna, torde det vara skäl att väl betänka sig, innan man låter föleda sig af det vanliga begäret att rifva ned hvad som finnes. Jag vidblifver derföre mitt yrkande om afslag.

Grefve Hamilton, Henning: Om man endast vidtoge åtgärder för den ögonblickliga ställningen, vill det synas som om Utskottet icke saknat skäl för sitt förslag, ty onekligen har under senaste åren ullmagasinet begagnats vida mindre än förut, och behovet deraf synes således vara i aftagande, men det torde dock vara att hoppas att våra svenska näringar icke oupphörligt skola gå tillbaka, utan att det skall komma en tidpunkt, då klädesfabrikanterna kunna betala råvaran högre, och ullmagasinet således åter kan blifva fylldt. Vore det fråga om en betydlig uppoffring för Staten, skulle man äfven kunna bifalla Utskottets framställning, men uppoffringen är verkligen så ringa och å andra sidan fördelarne af magasinets bibehållande så stora att, enligt min åsigt åtminstone, det är allt skäl att bibehålla nämnda inrättning, fastän ullproduktionen aftagit. Inrättningen ländar nemligen till fördel ej blott för jordbrukaren utan äfven för klädesfabrikanten. Jordbrukaren har en tydlig vinst af att kunna depnera sin vara inom en allmän inrättning och således ej behöfva bero af enskilda kommissionärer; fabrikanten åter skördar fördel så till vida att han, då en nederlagsplats för ullen finnes, kan inköpa densamma i mån af behof, och således ej behöfver på en gång belasta sig med ett större räntebärande förlag. Att jordbruket är i behof af allt möjligt understöd, veta vi alla. Hvad klädesfabrikationen angår, hafva vi att rätta oss efter officiela uppgifter och hvad vi på enskild väg kunnat inhemta, och de upplysningar, jag i detta hänseende erhållit, öfverensstämma ej med hvad en föregående talare anført. Det är en

sanning, att klädestillverkningen i Norrköping under sednare åren tilltagit ganska betydligt. För 30 år sedan hade den förnämsta klädesfabrikören derstädes endast 80 väfstolar i gång, hvilka väfdes för hand; nu finnas der fabriksbolag med ända till 200 mekaniska väfstolar. Tillverkningen är nu ock vida billigare än förut, men det oakadt har dock näringen på senare tider kämpat med så ogynnsamma konjunkturer, att de flesta af dess idkare, långt ifrån att skörda någon vinst, fått vidkännas ganska stora uppoffringar, för att icke behöfva nedlägga sin rörelse och afskeda arbetarne. Då således ullmagasinet medför fördelar så väl för jordbruket som för klädesfabrikationen, samt båda dessa näringar äro i behof af uppmuntran, torde Staten icke böra undandraga sig den ringa uppoffring som för ullmagasinets bibehållande erfordras, och jag yrkar därför afslag å Utskottets hemställan.

Friherre Sprengtporten. I Herr Wallenbergs sist afgifna yttrande igenkänner jag icke samma skarpa logik, som man i allmänhet är van att hos denne talare finna. Han har yttrat, att upplaget af ull på ullmagasinet i Norrköping är ganska ringa; men hvarför är så förhållandet? Jo, därför att ullproduktionen har förlorat allt skydd, därför att schäferirörelsen befinner sig för närvarande i en tryckt ställning, då den har att kämpa med produktionen från främmande länder, särskildt från Australien. Men att anföra denna omständighet som skäl för att beröfva ullproduktionen denna sista, obetydliga fördel, utan hvilken den icke kan existera, det är en tankegång, som jag icke kan fatta. Dessutom har förut blifvit upplyst, att upplagen icke ske kostnadsfritt, och att endast ett hörn af ifrågavarande byggnad numera till detta ändamål begagnas. I andra länder, der man har en annan uppfattning af nationalekonomien, än hos oss, har man ansett det vara förmånligt, att fabrikerne kunde förarbeta det inhemska råämnet, och därför, på samma gång man lemnat fabrikerne skydd, äfven lemnat råämnet något skydd. Jag tror icke det vara skäl att sträcka de hos oss i motsatt riktning gående principernas konsekvens derhän, att man beröfvar de få schäferier, som finnas här i landet, en fördel, som i en framtid kunde vara dem af stor nytta. Kammaren bör kunna trygga sig vid den erfarenhet, som är uttalad af jordbrukare i de provinser, der denna handtering eger rum, och hvilken vitsordar, att den lilla utgift, som Staten här gör sig, ingalunda är bortkastad; och jag kan då icke inse, hvarför man skulle undandraga denna för Staten viktiga näring ett så ringa stöd, utan får på denna grund anhålla om afslag på Utskottets Utåtande i denna punkt.

Herr Nordenfelt, L. M.: När revisorerne vid granskning af manufakturdiskontfonden funno, att ifrågavarande byggnad, som ibland nämnda fonds tillgångar är upptagen till ett värde af 54,000 R:dr, afkastade så ringa, att omkostnaderna för dess underhåll och förvaltning öfverstego denna inkomst, ansågo sig revisorerne böra härpå fästa Riksdagens uppmärksamhet. I hvad mån den föga begagnade rättigheten för producenten att mot hyra i detta magasin upplägga

sin ull, kan vara af vigt för ullproduktionen, har icke tillkommit revisorerne att pröfva; men jag är fullt öfvertygad om, att i Norrköping alltid måtte finnas enskildt magasin att hyra för den, som har ull att der upplägga, och att skillnaden i hyra icke kan blifva så betydlig, att den skulle kunna utöfva någon märkbar inverkan hvarken på ullproduktionen eller klädesindustrien.

I de flesta fall säljes väl ullen såsom andra varor på leverans direkte till köparen.

Jag tager för afgjort att Riksdagen förr eller senare kommer att besluta sig för att försälja sådan egendom som icke renderar något och som icke uppfyller sitt ändamål. Detta hus är beläget vid ett torg och bör fördelaktigt kunna realiseras. Det är sannt, att post- och telegrafverken hafva någon fördel af den låga hyra de erlægga; men Norrköpings stad synes mig lika väl som flera andra städer böra vidkännas kostnaden för hyra af lokal för telegrafinrättningen och en väl aflönad postmästare bör jemväl bekosta lokal för posten. I hvilket fall som helst är byggnaden nu mera af ingen vigt för manufakturdiskontfondens ändamål och ger ingen afkastning, men deremot anledning till aflönande af en öfverflödigt tjänsteman. Om än Kamraren icke denna gång bifaller Utskottets framställning lär dock snart blifva beslutadt att skilja detta hus från manufakturdiskonten. Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Herr Wallenberg: En ärad talare har kastat en återblick af saknad på ulldiskonten och fogade härtill yttranden, som syftade på, att indragandet af nämnda institution var nära nog en våldsamt handling mot vissa näringsgrenar. Jag ber härvid få upplysa, att ulldiskonten sotdog, ty först sedan man under en följd af år icke lyckats låna ut dess medel på ull, oaktadt de utlånades på vilkor, som voro högst fördelaktiga, och oaktadt man offentligen utbjöd dess penningar, först då hade Rikets Ständer den förtjensten att förklara denna inrättning obehöffig. Jag tror, att man kan uttala samma omdöme om den sak som är i fråga. Man har alldeles icke föreslagit att rifva ner huset, utan att öfverlemna det till Kongl. Maj:t, och det kan således hända, att både posten och telegrafen komma att fortfarande der inrymmas, ja, till och med att ull der fortfarande, ehuru på andra vilkor, kommer att uppläggas; men jag anser det vara en förenkling af saken att låta enskilda besörja magasineringen, och jag tror dessutom, att detta uppdrag blir både billigare och bättre fullgjort, om det öfverlemnas till den enskilda företagsamheten. Denna fråga har egentligen icke något närmare samband med frågan om lättnader för jordbruket, såsom man här velat påstå. Om man åsyftar att skydda och befrämja detta, hvarföre föreslår man icke då att uppföra stora hallar på torgen för att skydda inkommande säd mot regn? Det är dock en jordbrukets produkt och vida förnämligare än ullen. Det vore ju fullkomligt logiskt och i enlighet med hvad i detta afseende yrkas. En talare har fällt några yttranden angående klädesfabriks-bolagens ställning i Norrköping, och gifvit en vink om att det skulle stå temligen klen till i nämnda stad. Jag kan icke annat än uttrycka min förvåning öfver att ett sådant yttrande i ett så grannliga ämne kuu-

nat fällas i denna församling. Det är mycket vanligt, då man talar om Riksbanken, att man gör allt för att nedsätta dess kredit; men då det är fråga om enskilda industriidkare, anser jag deras affärsställning vara ett så fridlyst fält, att man icke eger rättighet att vid en offentlig diskussion derifrån söka sina motiver. Jag känner ganska väl fabriksbolagens ställning i Norrköping, och jag tror mig kunna säga, att åtminstone somliga af dem lemna sina delegare ungefär lika stor vinst som t. ex. de enskilda bankerna, hvilka man i allmänhet brukar så mycket afundas såsom de i lukrativt hänseende mest fördelaktiga företag. Jag säger icke detta af afundsjuka; jag önskar tvärtom på det högsta, att hvarje lofflig näring må lemna dess utförelse största möjliga vinst; men jag ber få tästa uppmärksamhet på, att det finnes vissa näringsgrenar, som man har i allmänna talet ställt såsom förtryckta, och som man därför är särdeles benägen att underhjälpa och skydda, under det att det gifves andra, som man stämpelplat som nästan olofliga, och som dock, hvar och en i sitt slag, kanske hafva varit och äro lika nyttiga som de förra. Lyckligtvis finner sig klädesfabrikationen i Norrköping på den ståndpunkt, att den icke är i behof af ett så obetydligt understöd, som det ifrågasvarande, och jag vågar påstå, att uttrycket "en fördel, utan hvilken den icke kan existera" är en lapsus calami, hvilken skulle kunna bortfalla vid justeringen.

Grefve Mörner: Hvad ullmagasinet i Norrköping kostar Staten, och hvad det skulle kosta i underhåll, om man funne för godt att fortfarande der inrymma telegrafstationen och postkontoret, äro omständigheter, som icke hafva med denna fråga att göra. Frågan är här den, om detta magasin icke lemnar Staten den inkomst, som den skäligen kan beräkna för de två salar, som begagnas till nederlag af ull. Jag undrar, hur den talare, som så strängt fäst sig vid den ringa inkomsten af detta hus, skulle kunna redogöra för den inkomst, som erhålles af t. ex. de byggnader, som äro upplåtna för Jernvägsstyrelsen eller andra myndigheter? Hvad gifva väl de för inkomst? Hvad gifva lokalerna för embetsverken i Stockholm? Äfven de kosta i underhåll, men vi måste väl dock hafva dem. Man har nyligen yttrat sig helt varmt för ansländet af en lokal åt musikaliska akademien; men icke tror jag, att denna skulle gifvit någon materiel inkomst. Mitt yttrande om ulldiskontfonden var endast för att förklara, hvarför så småningom användandet af ullmagasinet aftagit.

Det vore ganska fågnesamt, om ställningen i Norrköping skulle vara så lysande, som den siste talaren omförmålt. Jag vågar dock påstå, att denna målning varit nästan för mycket i rosenrödt, och jag tror icke, att vi äro hvarken berättigade eller pligtige att utan anmärkning svälja alla kameler, hvarmed vi serveras. Den fråga, som här är föremål för öfverläggning, är den, huruvida ifrågasvarande lokal får fortfarande begagnas för upplag af ull. Jag tror, att det vore ganska lämpligt, om upplagslokaler finnes för våra landtmannaprodukter i allmänhet. Man har sådana i sjelfva London, der dylika anstalter äro mycket storartade och kostat mycket penningar. Men jag anser dessa vara väl använda, då det naturligtvis är en stor för-

del för både köparen och säljaren att hafva alla produkter tillsammans på ett ställe, emot att hafva dem fördelade på enskildes magasin, dit möjligen mången ej en gång hittar vägen; och det är ur denna synpunkt, som jag anser, att ullmagasinet kan vara af stor nytta. Om Stockholms stad hade en lokal för slagtboskaps förvarande, skulle det vara en stor fördel för så väl producenter som konsumenter. Långt ifrån således att det skulle ligga något ondt i att, som den siste talaren yttrade, väcka förslag om uppförande af saluhallar för inläggande af spannmål, tror jag tvärtom, att i hvarje stat, som är mån om sina näringars utveckling, dylika byggnader komma att uppföras. Jag fortsätter mitt yrkande om afslag å Utskottets Utlåtande.

Friherre Sprengtporten: Jag har blott begärt ordet med anledning af den nästföregående talarens yttrande, att en mening i mitt förra yttrande skulle varit en lapsus calami, som vid justeringen skulle bortfalla. Jag måste förklara, att så icke varit fallet, och att han förgäfvos får vänta på rättelse vid justeringen. Hvad jag yttrat, har grundat sig på en sakkäändom, som så väl Statsrevisorerna som denne talare torde hafva saknat.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkandena å dels bifall till Utskottets förevarande hemställan och dels afslag derå; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till Utskottets hemställan, hvarvid svarades många nej, blandade med ja, och sedermera proposition på afslag derå, då svaren utföllo med många ja, blandade med nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Votering begärdes; till följd hvaraf uppsattes och justerades följande voteringsproposition:

Den, som bifaller Stats-Utskottets i 3:dje punkten af Utlåtandet N:o 54 gjorda sednare hemställan, angående indragning af ullmagasinet i Norrköping, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår Kammaren denna hemställan.

Sedan voteringspropositionen blifvit anslagen, verkställdes omröstningen, och befunnos vid dess slut rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 27;

Nej — 65.

Utskottets slutliga hemställan.

Grefve Mörner, Carl Göran: Till följe af det beslut, som
Kammaren

Kammaren fattat i afseende å den föregående punkten, skulle jag vilja hemställa om afslag på den nu föredragna, ty det skulle naturligtvis icke vara lämpligt att ingå till Kongl. Maj:t med begäran, att åtgärder måtte vidtagas för öfverlåtande till en annan af en byggnad, som Kammaren förklarar sig anse böra för sitt nuvarande ändamål bibehållas. Jag yrkar sålunda afslag å Betänkandet i denna punkt.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, framställdes först proposition på bifall till Utskottets förevarande hemställan, hvarvid svarades nej, och sedermera proposition på afslag derå, som med ja besvarades.

Föredrogs ånyo och biföllos Stats-Utskottets den 5 och 7 dennes bordlagda Utlåtanden:

N:o 55, i anledning af väckt motion angående gästgifveri-, håll-, reserv- och postskjutsens skiljande från jordbruket m. m.; samt

N:o 56, i anledning af väckt motion om förändrad reglering af tjenstemäns aflöning m. m.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Lag-Utskottets den 5 och 7 dennes bordlagda Utlåtande N:o 20, i anledning af väckta motioner, åsyftande ändringar i gällande föreskrifter angående rösträtten i kommunala angelägenheter.

1:sta, 2:dra och 3:dje punkterna.

Biföllos.

4:de punkten.

Grefve Sparre, Eric: Då det är tänkbart, att Kammaren vid föredragning af nästa punkt skall, i anledning af den framställning, som Utskottet här gjort, rörande Herrar Magnells och Isakssons motion, kunna fatta ett beslut om återremiss i en sådan syftning, att denna motions antagande deraf möjligen skulle kunna bli en följd, och då dessa två punkter, den 4:de och 5:te, höra mycket nära tillsammans, tager jag mig friheten hemställa att, om ock Herr Grefven och Talmannen anser särskilda propositioner böra göras på hvar och en af dessa punkter, diskussionen om desamma likväl må blifva gemensam.

Sedan Kammaren härtill lemnat bifall föredrogs:

5:te punkten.

Riksd. Prot. 1869. 1 Afd. 2 Band.

Utskottets förslag till förändrad lydelse af 2 mom. i 12 § af Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse i stad.

Grefve Sparre: Jag hade väntat eller till och med hoppats, att någon anmärkning ifrån förslaget motståndare här skulle uppkallat mig; och det är med verklig ledsnad jag nu finner mig nödsakad att taga ordet utan att hafva hört någon enda invändning framställas.

Jag bör till en början för Kammaren tillkännagifva och lemna en förklaring hvarföre Utskottet. oaktadt den utgång, denna fråga sistlidet år här fick, likväl ansett sig böra ånyo framlägga detta förslag. Det kan icke bestridas att, särdeles under nuvarande statskick med årliga riksdagar, det icke kan vara lämpligt att hvarje år lägga fram samma frågor, hvilka Kammaren med en bestämd majoritet förut förkastat. Att Utskottet äfven hyst denna åsigt, bevisas af Utskottets vid sista sammanträdet förehafda Betänkande N:o 17 i fråga om ordförande i kyrko- och skolråd. Denna Kammare hade nästan enhälligt vid sista riksdagen uttalat sig emot ett förslag uti ifrågavarande syfte, och Utskottet ansåg derföre icke heller lämpligt, att nu göra någon ny framställning derutinnan. Något olika förhåller det sig dock med frågan om den kommunala rösträtten i stad. Denna fråga afgjordes under förra riksdagen i denna Kammare genom votering emellan afslag och återremiss, och med endast 2 rösters öfvervigt. Denna omständighet, hvartill kommer den, att Utskottet icke kunnat underkänna vigten och befogenheten af de skäl, som för den nu ifrågasatta ändringen blifvit anförda, har gjort, att Utskottet tvekat att nu undanskjuta frågan endast på grund af dess utgång vid förra riksdagen.

Jag har velat börja mitt föredrag med denna förklaring derföre, att jag i allmänhet, såsom ledamot af Utskottet, har så mycken grannlagenhet och hyser så mycken respekt för Kammarens beslut, att jag icke onödigtvis vill föranleda diskussion i en fråga, hvori jag icke tror att man kunde komma till annat resultat än det redan erhållna. De skäl, som jag nu vill anföra, såsom hufvudsakliga för Utskottets tillstyrkande, äro först och främst, att det icke kan nekas, att utöfvandet af den kommunala rösträtten, med den ringa begränsning den nu har, icke tillfredsställer flertalet af kommunens medlemmar, ja, att den inom städerna väcker mycken ovilja och ett betydligt missroende mot de grunder, hvarpå den är fotad. Redan före antagandet af de nya kommunallagarne, fanns i de särskilda städerna vid nästan alla val en begränsning i fråga om rösträtten. I en del städer röstade man å allmän rådstuga efter skatterna till staden, på andra ställen efter andra särskildt uppgjorda grunder, och i några få städer till och med per capita. Då kommunallagarne stiftades, var det naturligt, att man deruti måste söka antyda och bestänma en sådan begränsning, som i allmänhet förut egde rum. Man bestämde då denna till en tjugondedel af stadens hela röstetal efter röstlängden. Det är klart, att en sådan siffra togs något så när ur luften. Man hade icke erfarenhet om verkan af dessa nya lagar, för att kunna veta hvad utväg man skulle tillgripa. Man bestämde begränsningen till en tjugondedel derföre, att det var vanligt att i bolagsordningar stadga, att ingen skulle få

rösta för mer än en tjugonedel. Jag kan således icke tillerkänna någon synnerlig vikt åt denna siffra af en tjugonedel, ty jag säger än en gång, att den är godtycklig och bör äfven godtyckligt kunna ändras, om omständigheterna påkalla det. Det kan då frågas: påkalla omständigheterna verkligen en sådan ändring? Af Utskottets Betänkande vid förra riksdagen visar det sig, att detta maximum haft så liten inverkan, att t. ex. inom Stockholms valkretsar det högsta tillåtna röstetalet varit 3,314 röster, och i Göteborg 6,000. Har jag något skäl att antaga, att om 1862 års lagstiftare kunnat förutse att detta maximum af en tjugonedel skulle verka så obetydligt, på sätt nämnda Betänkande jemväl utvisar, att i Stockholm endast en person träffas af inskränkingar i första valkretsen och en i den andra, samt uti öfriga städer, en i Gefle, en i Jönköping, en i Ystad och en i Halmstad, lagstiftaren skulle hafva uppställt en sådan siffra, som inverkar så ofantligt litet, att blott sju eller åtta personer i riket drabbas deraf? Jag tror det icke, och jag tror mig icke heller på något sätt rubba kommunallagarne, som ligga till grund för grundlagen, om jag i konsekvens med den princip, som föranledt bestämmelsen af en tjugonedel, föreskrifver att denna tjugonedel flyttas upp eller ned; men begränsningen måste göras sådan, att den blir en verklig begränsning och icke blott en skenbar, som icke medför någon verkan. Med kändedom häraf har Utskottet, som mer än någon annan inser vigten och behovet af stabilitet i fråga om lagar, särdeles sådana som dessa, likväl icke ansett sig nu ånyo kunna afstyrka alla de motioner, som i detta afseende blifvit väckta.

Detta är det ena skälet, men dertill kommer jemväl ett annat, som icke är af obetydlig vikt. Om jag frågar representanterna från städerna, huruvida de vilja hafva denna förändring, så svara de samtliga: ja, vi önska den, och mer än en representant, som är i besittning af det högsta röstetalet, instämmer häruti. Dessutom, hvad blir följderna af den nu gällande bestämmelsen? Min erfarenhet åtminstone är, att i de mindre städerna en stor del af de röstande, i följd af det ringa inflytande de ega, afhåller sig från deltagande i valen, derföre att de icke vilja uppträda vid sidan af denna tryckande röstöfvervikt. Det tillhör en klok lagstiftare, likasom en general i allmänhet, att icke försöka med vallar och grafvar omgärda en position, som icke kan försvaras, utan att klokt välja en position som, stödd på rättvisa och billighet, blir lätt att försvara. Man har sagt och invändt, att en sådan inskränking, som Utskottet här föreslagit, icke duger derföre, att den skulle inverka på och åstadkomma omstörtningar i fråga om valen af representanter till denna Kammare, hvilka utses af landstinget, hvares från städerna utsedde ombud åter tillsätts af stadsfullmäktige. Den kommunala rösträtten i stad kan således medelbart inverka på riksdagsmannavalen, och denna inverkan skulle i Stockholm blifva af mera betydelse än annorstädes, derföre att stadsfullmäktige, såsom vi veta, här tillsätta fyra representanter i Första Kammarerna; men, mine Herrar, är det antagligt, att valet af stadsfullmäktige i Stockholm skulle, derest vi begränsa rösträtten, slå mycket olika ut mot nu? Nej! Vi behöfva icke gå längre än till sista riksdagsmannavalet för Stockholm, der per capita omröstning

gällde, så skola vi se att, om det finnes stridiga intressen eller klasser inom denna stad, så segrade dock den sida, åt hvilken vi vilja ge större inflytande, och det fastän omröstningen skedde per capita. Det är derföre all anledning att antaga en sådan jemförelsevis ringa modification, som Utskottet här föreslagit.

Jag är, på sätt jag många gånger, så väl under min föregående politiska bana, som sedan jag hade äran blifva ledamot af denna Kammare, tillkännagifvit, till mina grundsatser strängt konservativ: jag vill ej i otid ändra det bestående, men just derföre att jag ej vill förändringar i otid, önskar jag att i rätta stunden med lugn och sans må medgifvas de förändringar, som rättvisan efter min öfvertygelse ovilkorligen fordrar, och som derföre ock förr eller senare måste gå igenom.

Vi kunna icke säga, att vid denna riksdag någon synnerlig agitation föregått frågans behandling inom Kamrarne, och vi äro sålunda i tillfälle att nu i lugn, och utan att frukta något slags hojtande, företaga dessa frågor till afgörande. Vi minnas att det vid förra riksdagen var ett sådant hojtande, men att Kammaren det oakadt fattade sitt beslut moget och lugnt. Då man sedermera icke afhört något skrik, och då saken i sig sjelf är rättvis, så synes det vara skäl att nu vidtaga den ifrågasatta förändringen.

Jag ber jemväl om tillåtelse att, ehuru diskussionen endast rör 5:te punkten, med begagnande af den rätt, Kammaren nyss på Herr Talmannens proposition lemnat, få yttra några ord äfven angående 4:de punkten. Om Kammaren skulle finna någon tvekan vid att antaga de bestämmelser, som Utskottet här i 5:te punkten föreslagit, att nemligen maximum skulle utgöra en femtiondedel, men i intet fall öfverskrida den rösträtt, som tillkommer på grund af bevillning för 10,000 R:drs årlig inkomst af kapital eller arbete, så finner man en annan utväg, angifven i Herrar Magnells och Isakssons förslag, hvilket går ut derpå, att summan af bevillningen multipliceras med summan af de röstandes antal, hvarefter qvoten multipliceras med 10. Utskottet lyssnade verkligen för någon stund till detta förslag, och var äfven benäget derför, ehuru det ansåg lämpligare att åtminstone första gången vidhålla, såsom enklast, det förslag Utskottet vid förra riksdagen framställde, likväl under den förutsättning, att, om Kamrarne hade större sympathier för Herrar Magnells och Isakssons motion, en återremiss kunde beviljas i syfte, att Utskottet skulle taga i förnyadt öfvervägande, om icke denna motion kunde antagas. Jag påyrkar det dock icke, emedan den begränsning, som Utskottet föreslagit, både är enklare och tillräckligt garanterar det inflytande, som förmögenheten bör utöfva.

Sedan jag sålunda yttrat mig om städernas rösträtt, ber jag att få nämna att den medgift, Kammaren kan komma att göra i fråga härom, icke ovilkorligen medför nödvändigheten att bifalla Utskottets förslag i följande punkt, der frågan är om rösträtt på landet, derföre att någon begränsning i det afseendet der icke finnes och aldrig funnits, hvadan således någon godtycklig siffra ej der existerar. Rösträtten på landet är också på ett helt annat och lämpligare sätt, nemligen ej genom lagen utan medelbart, begränsad. Många större

jordegare sköta numera sällan sina possessioner sjelfva, utan öfverlemnade dem åt farmers eller arrendatorer, och vid sådant förhållande utöfvas rösträtten af desse. Den större jordegaren kan sålunda på landet icke utöfva en så tryckande öfvermakt, som kan utöfvas i staden. De enda, som skulle kunna utöfva en sådan, vore större fabrikanter eller sågverksegare etc., och för dem skulle kunna bestämmas den begränsning utaf en tjugonedel af kommunens hela röstetal, som Ekonomii-Utskottet vid 1859 och 1860 årens riksdag föreslog. Det är dock möjligt att, derest man skulle anse en begränsning af rösträtten på landet nödig, hvilket jag dock hört mindre ifrigt påkallas från landet än från städerna, man skulle kunna, äfven med afseende på jordbruksfastigheter finna en fullt lämplig begränsning.

Jag vill icke trötta Kammaren med vidare anförande i detta ämne, med hvilket sannolikt hvar och en förut gjort sig hemmastadd och sålunda fattat sin mening, men jag har ansett mig böra i korthet redogöra för de åsikter, som vid frågans behandling ledt Utskottet, på det att det icke måtte betraktas såsom något rechthaberei från Utskottets sida, att, då förslaget förkastades vid förra riksdagen, nu änyo framlägga detsamma. Jag har äfven i största korthet anført de skäl, som förmått särskildt mig att instämma i det beslut, som Utskottet fattat; och får jag sålunda, i öfverensstämmelse härmed, anhålla om bifall på Betänkandets 5:te punkt.

Herr Wallenberg: Denna fråga blef förra riksdagen, då den jemväl förevar till Behandling, ganska grundligt diskuterad, och jag ser nu icke något annat nytt i Utskottets Betänkande än den modifikation, som tillkommit i följd af en erinran emot Lag-Utskottets vid förra riksdagen afgifna förslag. I öfrigt känner jag icke hvad som nu skulle hafva tillkommit, som kunde föranleda till ändring i Kammarrens vid förra riksdagen uttalade åsikter i denna fråga. Hvad man synnerligast bör fästa sig vid, då fråga är om ändring i gällande lag, är, huru denna lag verkar, dess resultat. Hvad detta beträffar, så får jag bekänna, att det var längesedan jag hörde talas om, att man klagade öfver resultatet af lagen, det vill säga huru valen utföll, eller att derigenom utmärkte personer utestängdes från deltagande i kommunens angelägenheter. Jag tror verkligen, att sökandet efter dessa personer varit och är rätt upprigtigt från alla sidor. Om man öfverger den nu bestämda lagen i detta ämne, så kommer man ifrån en hållbar grund, som är en ren princip, in på en fullkomlig godtycklighet. Den ena sätter strecket här, den andra der. Derom äro vi väl för stunden ense, men det är dock ganska säkert, att ett beslut i öfverensstämmelse med Utskottets förslag icke skulle ens för tjugufyra timmar tillskynda Kammaren ett högre bifall.

Jag tillåter mig att rent ut fästa uppmärksamheten på det, som uppgifves vara anledningen till missbruken i åtskilliga kommuner. Det har, säger man, varit de stora bolagen, som särskilt inom Stockholm förorsaka missnöje; men detta förefaller mig så mycket underligt, som Lag-Utskottet vid denna riksdag icke fästade den

ringaste uppmärksamhet vid min motion om inskränkning i bankbolagens rösträtt. Jag kan icke fatta Utskottets betänkligheter mot antagandet af denna motion, ty dessa bolags delegare äro samtliga inregistrerade i Rådstufvurättens inteckningsprotokoller, och man kan sålunda icke säga, att det är en registrering, som föres lösligt af bankstyrelserna. Den är tvärtom så noggrannt förd. att man icke kan hysa något tvifvel om att man skall få rätt på dessa delegare. Men denna motion affärdas af Utskottet helt enkelt med den förklaring att, om bifall till Utskottets nu förevarande förslag skänkes, några egentliga olägenheter af den bolagen tillerkända rösträtten icke vidare torde vara att befara.

De finnas, såsom man af vid förra riksdagen väckta motioner inhemtar, som vilja helt enkelt stryka ut bolagen och betaga dem all befogenhet i kommunala angelägenheter utom rättigheten att skatta. Detta skulle man anse för en ändamålsenlig begränsning, men jag tror icke att någon lagstiftare kan så förfara. Om man tänker sig sex personer hvar för sig utöfva en verksamhet, som renderar 10,000 R:dr för hvardera om året, så tillerkänner detta förslag hvar och en af dem 100 röster, men om de sex personerna skjuta tillsammans ett kapital, förena sig till ett bolag och uppdrifva sin verksamhet så, att de förenade förtjena 120,000 R:dr, hvarå skatt till Staten och kommunen utgår, då får bolaget blott rösta för en tolfedel af hvad de sex personerna såsom enskilda tillsammans hade. Skatterna utgå dock fortfarande för allt hvad de förtjena. Man bör dock icke på detta sätt ringakta associationens väg, och aldraminst bör man i ett fattigt land som vårt gifva några slag åt associationsandan. Jag tror att det enda sätt att utveckla denna anda och att förekomma det öfverklagade onda är, att bolagen få rösta genom sina delegare, hvarigenom ett tusental personer kommer i stället för ett fåtal styrelser; och då jag föreslagit detta, så måste väl det anses såsom en gärd af aktning åt de liberala åsigter, som nu gjort sig gällande. Jag vet att det är stäldt i Danmark så, att lottegare der rösta för sina aktier i bolaget, och då det der utan olägenhet kan ske, bör sådant väl äfven kunna införas här. Om ock svårigheter härvid skulle möta i fråga om en mängd industribolag, så borde Utskottet väl åtminstone hafva tagit i betraktande de speciela fall som röra bankbolagen, i fråga om hvilka en förändring i det af mig angifna syfte icke är omöjlig, utan tvärtom mycket lätt låter sig göra.

Men jag återvänder till den fråga, som nu är föremål för behandling. Hvad denna angår, så anser jag för min del att intet inträffat sedan sista riksdagen, som vållar att man bör vidtaga förändring. Jag kan åtminstone icke skänka min röst dertill, förän frågan om bolagens rösträtt blifvit löst; blir den icke löst förut, icke blir den det sedan, ty man kommer då ånyo att försumma denna sak.

På det att jag må komma i tillfälle att begära återremiss på den punkt, som kommer efter den nu föredragna, och hvaruti min motion om bankbolagens rösträtt blifvit afstyrt, och då jag har anledning förmoda, att Lag-Utskottets ledamöter icke tagit reda på min motion i detta fall, anhåller jag om afslag på 4:de och återremiss af 5:te punkten.

Herr von Geijer: Jemte det jag får tillkännagifva, att jag kommer att votera för bifall till Utskottets förslag uti nu föredragna 5:te punktens 1:sta moment, beder jag att med några ord få bemöta de af den siste värde talaren emot sagda förslag gjorda anmärkningar.

Han sade, att antagandet af Utskottets förslag till förändrad lydelse af 2:dra momentet i 72 §:n af Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse i stad, vore, i afseende å regleringen af rösträtten, en öfvergång från *ren princip* till *ren godtycklighet*. Hvilken skulle då denna princip vara? Jo, att den röstandes röstetal står i direkt förhållande till hans kommunalskatt. Härvid bör dock i främsta rummet observeras, att denna princip ingalunda blifvit uti nu gällande författning konsekvent genomförd, utan tvärtom erhållit en ganska väsendtlig modifikation genom stadgandet i 11 §:n, att rösträtt ej må utöfas för större antal röster än en tjugonedel af kommunens hela röstetal. Att utfinna någon allmängiltig princip för den kommunala rösträttens ordnande är, tror jag, nära nog omöjligt.

De i vårt land, som äro anhängare af röstning efter hufvudtalet, påstå, att, när kommunalskatt lagen likmätigt alltid skall af den skattskyldige erläggas i förhållande till hans inkomst, och då 10 R:drs utgift är lika kännbar för den, som har blott 1,000 R:drs inkomst, som 100 R:dr för den, hvilken har 10,000 R:drs inkomst, så måste det ock vara rättvist, att hvarje medlem af kommunen vid beslut om dess angelägenheter har en röst och ej flera. Särskilda förhållanden — det medgifves — kunna göra röstningen efter hufvudtalet till ett medel, hvarigenom det stora flertalet kan orättvist tillskansa sig fördelar på de öfrigas bekostnad. Så har man t. ex. hört berättas från Newyork i Amerika, att arbetareklasserna derstädes begagnat sin röstöfvervigt för att besluta om arbetens företagande i stor skala på kommunens bekostnad — endast för att bereda sig sjelfva arbetsförtjenst. Något dylikt skulle man dock icke befara i vårt land. Jag förordar icke införandet af röstning efter hufvudtalet, men jag tror, att, om man ock gillar den nu gällande allmänna principen för rösträtt efter förnögenhet, så bjuder dock rättvisan, att man undanrödder det nu existerande missförhållandet, att en eller några få medlemmar af en kommun kunna ensamme besluta öfver kommunens kassa, oaktadt de icke ensamme till den bidra. För att häruti åstadkomma rättelse, har Utskottet föreslagit tvänne limiter, hvaröfver ingens röstetal skulle få gå: nemligen röstetal för 10,000 R:drs inkomst, såsom absolut röstmaximum, och en femtiondedel af kommunens alla röster, såsom relativ röstbegränsning. Efter den utredning af denna fråga, som Lag-Utskottets Betänkande under förra riksdagen innehåller, skulle man genom förutnämnda röstbegränsningar öfver allt i landet komma till målet, när det absoluta röstmaximum verkade i de större städerna och det relativa i de mindre. Att dessa förändringar i nu gällande lagar rörande kommunalstyrelse i stad skulle kunna utöfa någon nämnvärd inverkan i fråga om riksdagsmannaval, anser jag omöjligt.

Den talare, som hade ordet näst före mig, förde diskussionen in på 7:de punkten af föreliggande Betänkande, hvarigenom Utskottet af-

styrker bifall till talarens ingifna motion, att författningarne om kommunalstyrelse i stad och på landet måtte ändras derhän, att egare af aktie- eller lottbref i en enskild bank komme i åtnjutande af rösträtt inom den kommun, hvarest han är mantalsskrifven, i förhållande till det för inkomsten af samma aktie erlagda skattebelopp. Han anmärkte, att Utskottet nog litet påaktat den stora betydelse, som i våra dagar måste tillmätas associationen, då Utskottet till svar på motionen helt enkelt förklarar, att genom de i 5:te och 6:te punkterna upptagna förändringar i rösträtten är och den öfverklagade olägenheten af bolagens nu tillerkända rösträtt undanröjd. Jag tror talaren hafva rätt i denna anmärkning, och att Utskottet åtminstone bort, på samma gång det frantog bolagsmännen i de stora bolagen en förhållningsvis mycket stor del af deras nuvarande medelbara rösträtt, erkänna rättvisan deruti, att bolagsmännen i ersättning härför finge såsom medlemmar af kommunen omedelbart utöfva rösträtt för sina inkomster från bolaget. Den ifrågavarande motionen i sitt nuvarande skick lär dock omöjligen kunna bifallas med mindre, än att motsvarande förändringar jemväl göras i fråga om bolags skattskyldighet till Staten. Motionären har ock under denna riksdag väckt motion att lotteegare i enskildt bankbolag måtte i stället för bolaget och å den ort, der han är mantalsskrifven, erlägga bevilling för banklottens afkastning. Bevillnings-Utskottet har dock afstyrkt motionen och dervid anfört, att, enär bankbolag måste betraktas såsom idkare af rörelse, och all rörelse skall, enligt de antagna, ej omtvistade grunderna för statsskattens påförande, beskattas, der rörelsen bedrivs, så måste ock statsskatten för bolags afkastning påföras och uppbäras i den eller de kommuner, der bolaget har sin verksamhet. Men i sammanhang med detta afstyrkande har Bevillnings-Utskottet fäst uppmärksamhet deruppå, att, så länge det nu existerande sambandet emellan Bevillnings-förordningen och kommunallagen bibehålles i alla hufvudsakliga delar, är det ofta omöjligt att undanröjda olägenheter, härflytande af den sistnämnda lagens stadganden, utan att på samma gång iråka andra och lika stora olägenheter för hvad angår den allmänna bevillingens påförande och uppbörd. Den ärade talaren, hvarom här är fråga, anmärkte, att, enär, enligt hvad han trodde sig känna, lagarne i Danmark rörande bolags kommunalskatt äro så affattade, att bolagsman erlägger sådan skatt, der han är bosatt, så borde väl ock saken kunna äfven här på samma sätt arrangeras. Jag tillåter mig svara härpå, att grunderna för kommunalbeskattningen i Danmark äro väsendtligt olika emot hos oss. Den hos oss antagna grundsatsen, att för samma inkomst icke kommunalskatt får påföras på flera ställen, eller mera än en gång, gäller icke i Danmark. En stor possessionat t. ex., som icke har någon annan inkomst än afkastningen af sitt egande gods i Fyen och som bor i Köpenhamn, erlägger der kommunalskatt, oansedt att naturligtvis sådan skatt äfven utgår för godset, der det är beläget; han betalar således i sjelfva verket dubbel kommunalskatt. Om så finge tillgå i vårt land, kunde visserligen många nu öfverklagade olägenheter rörande den kommunala rösträtten och beskattningen med lätthet undanröjas.

Jag får, som nämndt, tillstyrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Faxé: Då jag deltagit i Utskottets tillstyrkande, anser jag det vara min pligt att här i korthet yttra mig öfver de anmärkningar, som mot detta tillstyrkande blifvit framställda. Det har blifvit anmärkt mot Utskottets Betänkande, att några förändrade förhållanden icke inträffat, sedan Kammaren vid förra riksdagen afslog en likartad hemställan till Utskottet. Jag får likväl hemställa, om icke Utskottet bort fästa något afseende på att Andra Kammaren bifallit förslaget, äfvensom på den åsigt, som uttalades af minoriteten inom denna Kammare, hvilken var nära nog lika stor med den majoritet, som afslog förslaget. Det är för öfrigt känt, att det i många städer röstades per capita på allmän rådstuga, ända tills nu gällande författning utkom. Det var gifvet att de, som förlorade, icke sin rösträtt, men sitt inflytande på omröstningen, då röstskalan förändrades, skulle känna en betydlig saknad deröfver. Detta är också alldeles naturligt, och jag har hört personer i flera andra städer än Stockholm sjelfva vara missnöjda med den höga rösträtt de ega utöfva. När de förändringar, som nu äro i fråga, blifva genomförda, så skola de tillfredsställa äfven andra representanter från städerna, och jag tror att belåtenheten dermed skall blifva allmän. I Lag-Utskottet utgöres mera än halfva antalet ledamöter utaf städers representanter, och af dessa yttrade sig ingen enda emot förslaget.

Det har jemväl blifvit anmärkt, att det nu föreslagna maximum skulle sakna all hållbar grund, och detta kan på sätt och vis vara riktigt; men det är samma förhållande med lagens nuvarande stadgande af $\frac{1}{20}$:del såsom maximum; den ena siffran är lika mycket eller lika litet hållbar som den andra. Hvarföre Utskottet nödgas sätta ett ytterligare tal, var det, att Utskottet fann bestämmelsen om blott $\frac{1}{20}$:del icke medföra någon verkan på vissa ställen. Det skulle naturligtvis varit orätt att stifta en lag, som på några ställen blefve utan verkan.

Man har sagt, att det vore orimligt, då enskilda personer finge rösta för hela sitt bevillningsbelopp, när de handlade hvar för sig, att de förenade i bolag måste eftergifva denna rätt. Jag vill dervid blott erinra, att det gäller nu precis detsamma, om bevillningsbeloppet stiger till mer än $\frac{1}{20}$:del, då rösträtten derhän inskränkes.

Frågan angående bolags rösträtt är väl nu icke egentligen föremål för öfverläggning, men då ett par talare inlätit sig derpå, ber äfven jag att få yttra några ord i denna fråga. Det är gifvet att, då Utskottet tillstyrkt inskränkningar i allmänhet, hvilka äfven drabba bolagen, så erfordras icke något särskildt yttrande angående bolags rösträtt. Om Kammaren gillar det nu under behandling varande förslaget, så torde äfven Kammaren gilla hvad Utskottet i fråga om bolagen hemställt. I motsatt fall vill jag erinra, att det skall blifva nära nog omöjligt att på kloka grunder skilja bolagsmännens rösträtt från bolagens, och detta äfven hvad bankbolag angår. Bolagsmännen skulle väl då erlägga sina kommunalskatter inom den kommun, der de utöfva rösträtten, och detta skulle medföra en skyldighet för bankbolagens styrelse att sända kring till alla möjliga orter uppgifter på dem som vore aktieegare, och på hvad hvar och en fått i utdelning på sina aktier. Sådant kunde visserligen gå an för enskilda

bankbolag med sedelutgifningsrätt, hvarom motion nu blifvit väckt, men hvad dervid stadgades, borde väl äfven gälla för andra aktiebolag med penningarörelse. I sådana bolag finnas äfven utländska delegare. Vi veta att ett sådant bolag finnes i Malmö och jag tror äfven att i Skandinaviska Kreditaktiebolaget här i Stockholm finnas utländska delegare. Desse skulle då bli fritagne från att erlægga några utskylder för den del af bolagets vinst, som kommit dem till godo. Huru frågan, så gestaltad, skall behandlas, har icke blifvit besvaradt.

Jag har blott velat säga detta i förbigående. Hvad beträffar 1:sta momentet utaf 5:te punkten i Utskottets Betänkande, så får jag yrka godkännande deraf.

Herr Dickson, Charles: Då denna fråga vid förra riksdagen var på dagordningen, yrkade jag bifall till det af Lag-Utskottet då framlagda förslag, och jag ber att äfven denna gång få tillstyrka Utskottets Betänkande. Då jag gör detta, måste jag likväl medgifva, att Utskottets framställning verkligen ej är strängt logisk, ty man måste antaga, att rättigheter och skyldigheter böra stå i ett proportionerligt förhållande till hvarandra och att således de, hvilka i större proportion deltaga i en kommuns utgifter, också i större proportion måste deltaga i bestämmandet af dess angelägenheter, men en allt för sträng tillämpning af logiken leder till det absurda, och såsom en absurditet måste man anse, att några få af kommunens medlemmar, så vida de äro eniga, kunna helt och hållet besluta öfver kommunens angelägenheter. Dessutom ber jag att få anmärka, att i vår nuvarande kommunallagstiftning en afvikelse redan finnes från denna princip genom det stadgande, som inskränker antalet af en persons röster till $\frac{1}{10}$ del af kommunens hela röstetal efter röstlängden. Likartade inskränkningar i afseende på röstetal förekomma äfven inom andra församlingar. Se vi t. ex. på aktiebolagen, så finna vi, att der förekommer en likartad inskränkning, i det att en person, huru stor mängd aktier han än må innehafva, ej får föra talan för mer än visst bestämdt maximum. Då ett sådant stadgande finnes hos aktiebolag, der det gäller endast rent materiella intressen, så bör det väl med ännu större skäl kunna finnas inom kommunerna, der de röstberättigade ega att besluta ej blott i beskattnings- och ekonomiska frågor, utan äfven angående andra för individen ganska viktiga angelägenheter. Jag finner det således vara allt möjligt skäl att tillstyrka en sådan inskränkning, som den nu föreslagna, och jag gör det så mycket heldre, som jag är fullkomligt öfvertygad derom, att den i praxis och med afseende å utgången af de kommunala frågorna icke skall utöfva någon förändring i de nuvarande förhållandena. Jag vill till och med, åtminstone för den kommun som jag tillhör, gå så långt att, om der röstades per capita, så skulle utaf de 56 personer, som derstädes för närvarande äro stadsfullmäktige, åtminstone 50 i alla fall blifva valda; och derom är jag bestämdt öfvertygad, att, om den nu föreslagna inskränkningen kommer till stånd, densamma icke skall utöfva minsta inflytande på dessa val. En talare har väl sagt, att detta medgifvande blott skulle vara första steget och att fordrin-

garne på ytterligare eftergifter ändock komme att fortfara. Jag vill visst icke neka att fordringarne alltjemt gå i stigande, men jag påstår likväl, att, om jag vid första steget gör en eftergift, som jag finner med billigheten öfverensstämmande, så ställer jag mig på en fastare ståndpunkt och har lättare att säga nej till andra förändringar, dem jag finner förkastliga. Då jag således finner, att stora skäl tala för Lag-Utskottets förslag och då jag lifligt önskar detsamma framgång, så ber jag att nu få anhålla om bifall till hvad Lag-Utskottet i öfve punkten af sitt Utlåtande föreslagit.

Herr de Maré: Då denna fråga vid förra riksdagen förevar, var jag i tillfälle att på ett annat rum uttala den öfvertygelse jag då hyste och ännu hyser, att denna fråga ej blir löst, förrän personlighetsprincipen erkännes långt mera, än hvad här blifvit föreslaget. Då emellertid förra Riksdagen icke derät lemnade någon uppmärksamhet, så har det ej nu kunnat falla mig in att begära ordet för att framställa något yrkande i denna syftning, men jag har velat förutskicka dessa ord, då jag nu går att anhålla om bifall till Utskottets förslag, såsom en förklaring att jag icke har frångått den åsigt, som jag en gång efter moget öfvervägande fattat.

Sedan jag begärde ordet, hafva emellertid trenne ärade talare till besvarande upptagit de anmärkningar emot Lag-Utskottets förslag, som en talare från Stockholmsbänken framställt, och det skulle således kunna vara öfverflödigt för mig att tillägga något till hvad dessa Herrar sagt, men jag ber dock att få fästa Kammararens uppmärksamhet derpå, att det ej vore klokt att låta ett förslag så moderat som detta falla och blott säga: "non possumus", ty det kan då lätt hända, att den dag snart kommer, då det ödesdigra ordet: "för sent" låter sig höras.

Jag ber att nu på en gång få förklara, det jag med min röst kommer att bifalla så väl den nu föredragna punkten, som framdeles den hvilken berör rösträtten på kommunalstämman.

Herr Hazelius: Då flere föregående talare för bifall till Utskottets förslag andragit skäl, som äfven jag delar, kan jag vara ganska kort, enär jag ej vill upprepa, hvad förut blifvit sagdt. Jag vill blott tillägga, att jag anser att kommunallagarnes ändring angående gränsen för rösträtten endast är en tidsfråga, som förr eller senare måste slitas. Det är nemligen uppenbart, att lagstiftaren haft till syfte, att genom uppställande af en billighetsgräns förekomma en allt för stor röstöfvervigt hos de förmögnaste. Då det emellertid är tydligt, att detta syfte ej vunnits, enär flere gifvas, hvilka kunna begagna många tusen röster, visar det sig att lagstiftaren begått ett misstag; jag inser då ej, hvarför man icke lika gerna först som sist kan rätta detta misstag, i synnerhet då, efter mitt förmenande, detta kan ske, utan att man derigenom rubbar den grundval, hvarpå Första Kammararens sammansättning hvilat. Den föreslagna förändringen kan nemligen, för så vidt den afser städerna, ej utöfva något inflytande på denna sammansättning. På landet är förhållandet annorlunda, emedan förändringen der skulle föranleda

till betänkliga rubbningar i landstingens sammansättning och till följd deraf äfven menligt inverka på valen till denna Kammare. Jag tänkte derföre också att rösta för afslag å den punkt, som afser den kommunala rösträtten på landet.

En talare har sagt, att ej några skäl tillkommit för Kammarerna att ändra sitt förra beslut; detta må vara sannt, men några nya skäl hafva ej heller tillkommit för att rubba den motsatta meningen, hvilken jag tillhör; och jag finner således ingen anledning att frångå den åsigt, som vid förra riksdagen lyckades förskaffa sig den styrka, att den föll för endast några få rösters öfvervigt. Det är ej, såsom en föregående talare antydt, för att utifrån vinna bifall åt denna Kammarer, som jag talar för Utskottets förslag, utan emedan det missnöje, som råder emot den nuvarande röstberäkningen, är berättigadt; och berättigadt är missnöjet emot en lag, hvilken ej uppfyller sitt syftmål, utan går långt öfver detta. Ett skäl, på hvilket jag vill lägga hufvudsaklig vikt, är hvad en föregående talare anført, och som man äfven från flera landsortsstäders representanter hört bekräftas, nemligen att de som hafva ett stort antal röster, snart sagdt, blygas, att i dessa mindre kommuner göra sin stora nedtryckande röstöfvervigt gällande. Denna blyghet finnes ej i hufvudstaden. Jag har åtminstone ej hört, att någon der afhållit sig från att afgifva sina röster, derför att han tyckt sig hafva för många. Att emellertid de, som i hufvudstaden hafva ett stort antal röster, visat sig angelägna att icke synas missbruka dem, ber jag att få styrka dermed, att en föregående talare, som är innehafvare af ett stort antal röster inom hufvudstaden, flera gånger yttrat, att han aldrig begagnat detta stora röstetal annat än för att rösta på sådana personer, som redan förut varit uppförda på förslagslistan; eller, mine Herrar, hvad bevisar detta tillkännagifvande, om icke att denne man sjelf tycker att hans röstöfvervigt är så stor, att han anser sig böra gifva en ursäkt för att han ej använder den så, att den missbrukas; men detta är icke något bevisande skäl för bibehållandet af en sådan rättighet, ty vore han säker på att uti densamma ej låge någon obillighet, skulle han ej behöfva göra en sådan ursäkt. Frågan om bolags rösträtt förekommer i en sednare punkt och jag skall, då denna punkt blir föredragen, icke underlåta att yrka återförvisning för vinnande af bifall till Herr Wallenbergs motion, ehuru jag visserligen helst skulle önska att bolag ej hade någon rösträtt. En föregående talare har sagt, att det vore en besynnerlig lagstiftningsåtgärd att beröfva bolagen deras rösträtt. Med anledning häraf, ber jag att få erinra, att min om upphäfvande af bolags rösträtt vid föregående riksdag väckta motion, hvilken jag förmodar var den som talaren åsyftade, ej var någon nyhet. Redan vid 1841 års riksdag föreslog nemligen Konstitutions-Utskottet i sitt då framlagda förslag till ny representation, att bolag ej skulle hafva rösträtt. Afven det vid 1847 års riksdag framlagda Kongl. representationsförslag och likaså det Hartmansdorffska förslaget 1851 fränkande bolag rösträtt. Hvad jag yttrat angående bolags och i synnerhet bankbolags stora inflytande och öfvervigt har icke sin grund i någon afund mot dem, när jag sjelf är delegare i några sådana, och jag tror, att denna åsigt om olämpligheten af bolags röst-

rätt, som är 30 år gammal, således långt före våra kommunallagars stiftande, lärer kunna anses än mera berättigad under nuvarande förhållanden. Då voro aktiebolagen i sin linda och bankbolagen ännu ej födda. Nu då de uppuxit till sådana penningejättar, är det väl ej sannolikt, att missnöjet med deras stora öfvervigt skall vara mindre berättigad, än då. På dessa skäl får jag yrka bifall till den del af Utskottets förslag, som afser rösträttens inskränkande till $\frac{1}{10}$ del af stadens eller, för hufvudstaden, af valkretsens hela röstetal. Deremot hyser jag betänklighet så väl för städerna i allmänhet, som särskildt för hufvudstaden, att bifalla den af Utskottet föreslagna absoluta röstbegränsningen, nemligen att ingen i något fall skulle få ega högre röstetal, än det som motsvarar bevillningen för 10,000 R:drs inkomst af kapital eller arbete, det vill säga 100 röster. Jag får derföre anhålla om bifall till Utskottets förslag till och med orden "hela röstetal efter röstlängden", men deremot yrka, att de följande orden må bortfalla.

Grefve Mörner, Oscar: För min del invaggar jag mig ej i den tron, att med det beslut, som i dag kommer att fattas, frågan blifver afhjelpat för någon längre tid. Lika visst som naturlagarne verka, lika visst är ock att hvarje samhälle måste utveckla sig efter sin idé. Om uti ett aristokratiskt samhälle allt sträfvar att befästa de aristokratiska inrättningarne, lika säkert måste, der demokratiska åsikter herrska, dessa åsikter söka allt mera göra sig gällande. Jag finner således ådagalagdt, att, om äfven den förändring, hvarom nu är fråga bifalles, så kommer alltjemnt ytterligare förändringar att påfordras, hvilka förändringar visserligen efter hand måste vinna framsteg. Frågan blefve då, huruvida det kan vara klokt att afslå den förändring, som nu blifvit föreslagen. Om rösträtten i stad grundade sig på någon bestämd princip, och icke det stadgade röstmaximum af $\frac{1}{10}$ del utaf kommunens, eller i Stockholm, af valkretsens röstetal endast vore en godtycklig bestämmelse, lika väl som den nu föreslagna, så skulle jag länge kämpat emot all förändring, men nu, då en sådan grund ej finnes, så kan jag ej ur principiell synpunkt finna något hinder för att bevilja en sådan eftergift, som den nu föreslagna. I fråga åter om det kan vara klokt att bevilja denna eftergift, så kan jag ej neka, att efter allt hvad jag erfarit, så finnes ett grundadt missnöje med den röstfördelning, som för närvarande eger rum i städerna. Då jag ej heller kan inse, att genom antagande af den nu föreslagna förändringen någon våda för samhället skulle kunna uppstå, så fruktar jag ej heller för min del att taga detta steg och förorda den af Utskottet tillstyrkta förändringen. Jag anser mig skyldig att tillstå det jag inom Utskottet förfäktade det utaf Herr Magnell väckta förslag, men då Utskottets majoritet omfattade en afvikande mening, så fann jag, i betraktande äfven af den förändring Utskottets förslag erhållit emot det beslut, som Utskottet fattade vid förliden riksdag, ingen anledning att med någon särdeles envishet förfäkta min mening.

Frågan om bolags rösträtt, i annan motion väckt och särskildt afhandlad, är väl ej egentligen nu föremål för behandling, men jag

erkänner gerna, att denna fråga har sammanhang med den nu föredragna punkten och jag kan således ej ogilla, att diskussionen af en och annan talare blifvit förd åt detta håll. För min del, kan jag ej finna några större olägenheter deraf, att bolag få rösta, än att andra personer rösta. Om t. ex. 6 personer drifva särskild rörelse, så få de rösta, men förena de sig i bolag, så afstå de derigenom från att uppträda hvar och en för sig, och då blir det associationen, som i stället framträder och endast denna, som får rösta. Hvad skulle väl äfven kunna hända, om man ville fördela rösträtten på de särskilda bolagsmännen efter hvars och ens inkomst, så att hvar och en skulle få rösta i den socken, der han vore boende? Jo, att, derigenom att, då en del af bolagets vinst kunde användas till att öka reservfonden eller att bygga hus eller dylikt, utdelning icke skedde af mera än en del af bolagets på rörelsen uppkomna behållna vinst, så komme kommunalutgifter icke att utgå af den öfriga bolagsmännen icke direkte tillgodokomna vinstandel, och således en delvis befrielse ifrån kommunalskatt att ega rum. Då härtill kommer den af en talare förut vidrörda omständighet, att utländningar kunna vara delegare i bolag, med flera andra svårigheter, så tror jag ej det blir så lätt att införa en särskild rösträtt för hvarje delegare i bolag, utan anser jag det rättaste vara, att bolag få rösta för sin inkomst mom den gräns, som här blifvit för enskilda personer föreslagen. På grund af hvad jag sålunda haft äran anföra, får jag anhålla om bifall till Utskottets förslag i förevarande punkt.

Herr Schartau: Det kan icke undfalla någon att den fråga, som nu föreligger, varit föremål för agitation. Men på samma gång jag erkänner detta, erkänner jag ock, att jag ej anser klokt att låta alltför mycket inverka på sig af hvilken som helst tillfällig, mången gång obefogad agitation. Jag vill dock icke neka, att, om kommunallagarne från begynnelsen hade mera inskränkt den allmänna rösträtten än hvad nu är fallet, så skulle detta varit ganska lämpligt. Men frågan har emellertid fått en karakter, som man ej bör förbise, nemligen en politisk, ity att det sätt, hvarpå inom kommunerna röstas, inverkar på valen af Riksdagens ena Kammare. Det har till och med från början varit ett föremål för anmärkning och fruktan, att kommunallagarne alltför hastigt och lätt skulle komma att förändras, hvarigenom också den konservatism, som man hoppades kunna bevara i Första Kammaren, skulle komma att undergå en väsentlig förändring. Vi minnas alla, hvad som på dessa betänkligheter svarades, och i detta svar ligger verkligen något skäl att betänka sig två gånger, innan man ger vika för agitationen och antager en förändring, om hvilken jag är öfvertygad att, om Riksdagen i dag godkänner densamma, den redan i morgon skall hafva upphört att tillfredsställa någon, och hvilken åtminstone ej kan tillvinna sig något allännare eller varaktigare bifall; ty enligt min tanke, kommer den opinion, som hittills upprört frågan, icke derföre att upphöra eller lägga ned gevär. På sådan grund och då jag ej kan inse, att denna frågas afgörande efter en blott helt fåårig tillämpning af det nu bestämda är brådskande, utan alltför gerna tål att uppskjutas ett och annat år,

så tager jag mig friheten att vördsamt yrka afslag på den nu föredragna 5:te punkten.

Friherre Tersmeden: Hvar och en af Herrarne, som deltog i 1865—1866 års riksdag, påminner sig säkert, att bland de hufvudsakligaste skäl, som anfördes emot antagandet af det då hvilande förslaget till Representationens förändring, var det, att Första Kammaren vore byggd på en alltför lös grund, ithy att den var byggd på en lag, som ej hade grundlags helgd. Vi fingo då den förhoppningen temligen allvarligt och skarpt uttryckt, att någon förändring i kommunallagarne, som skulle kunna inverka på Första Kammarens sammansättning, icke skulle ifrågakomma. Hade man icke haft den öfvertygelsen, att kommunallagarnes stadgande uti nu ifrågavarande hänseende skulle få ega bestånd, åtminstone någon längre tid, så hade Representationsförslaget troligen fallit. Att under sådana förhållanden och efter de löften, som då gäfvos, redan nu vidtaga den här ifrågavarande förändringen i kommunallagarne, förefaller mig betänkligt. Här har blifvit sagdt, att man genom att bifalla detta förslag, bör gå allmänna opinionen till mötes; detta är något som jag gerna gör, då allmänna opinionen verkligen är grundad på rätt och sanning. Vi ledamöter af Första Kammaren böra väl alla vara öfvertygade derom, att, om denna Kammare skall hafva någon betydelse inom Representationen, så får den ock lof att representera något annat element, än det som företrädes af Andra Kammaren. Jag anser det således nödvändigt för denna Kammares bestånd och, jag säger det rent ut, äfven för dess anseende, att vi bibehålla den grund, hvarpå Kammaren hvilat, skarpt begränsad. På dessa skäl får jag anhålla om afslag på den föredragna punkten.

Friherre Bildt: Det kan icke förnekas, att den omtalade agitationen emot kommunallagarne verkligen eger rum, och att en ganska stark opinion förefinnes, hvilken önskar en förändring i dessa lagar. Men om man närmare följt denna rörelses uppkomst, måste man onekligen finna det påståendet vara riktigt, att den uppkommit, ej derföre att man varit missnöjd med de valresultater, dessa lagar gifvit, utan derföre, att de stora bolagen begagnat sig af sina öfvervägande röster. Denna agitation, som börjades i Örebro och sedermera uppträdde här i Stockholm, har blifvit lifligt fullföljd inom den offentliga pressen, och föranledt motioner inom så väl Riksdagens Kamrar som stadsfullmäktige. Den finnes således och har framkallats af det förtryck, som de stora bolagen kunnat utöfva.

Om man nu betraktar sjelfva lagens organiska lif och vilkoren derför, så finner man den grundsatsen i denna lag uttalad, att rättigheter och skyldigheter böra stå i ett visst förhållande till hvarandra, så att man bör hafva mera att säga inom kommunen i den mån, som man betalar mera till densamma, dock med den begränsning, att ej något särskildt intresse eller några få må kunna förtrycka och beherrska de andra. Nu har man ansett, att denna begränsning ej vore väl afpassad, och det är detta, som framkallat det befintliga missnöjet. Detta har tillförene i allmänhet ej vändt sig emot sjelfva

principen i kommunallagen; men på sednare tider har, till och med inom denna Kammare, blifvit yttradt, att den af kommunallagen såsom riktig antagna principen verkligen vore en orsak till missnöjet, och att man måste så småningom öfvergå till personlighetsprincipen. Om det ifrågavarande förslaget verkligen skulle vara vägen, på hvilken man skulle komma till denna princip, d. v. s. derhän, att hvar och en skulle få rösta, ej med afseende på hvad han skattar till kommunen, utan blott på grund deraf, att han tillhör densamma, så må jag säga, att detta vore en omstörtning af grundvalen för ej allenast den kommunala representationen, utan äfven af den grund, hvarpå denna Kammare hvilar; och detta skulle för mig utgöra ett skäl att rösta för afslag å detta förslag. Men då jag ej kan tro, att mera än ett ringa fåtal kan på sådant sätt uppfatta detta förslag, så vill jag ej vidare från denna synpunkt fästa mig vid detsamma.

Jag för min del tror, att, då man vill taga bort en agitation, så bör man söka reda på och aflägsna sjelfva missförhållandet, hvarefter agitationen äfven skall upphöra. Då det ifrågavarande missförhållandet är att söka i bolagens stora öfvervigt, så bör man göra förändringen så, att man borttager denna öfvervigt, och icke söka bote-medlet i en ändring, som i sjelfva verket ej har afseende på det öfverklagade förhållandet. Alla talare inom denna Kammare hafva medgifvit, att en förändring af röstmaximum i stad från $\frac{1}{6}$:del till $\frac{1}{10}$:del af stadens hela röstetal ej torde komma att medföra något större praktiskt resultat. Att nu, till följd af en agitation, göra en eftergift, blott för att komma ifrån agitationen, utan att så noga göra sig reda för frågan, kan, enligt mitt förmenande, ej vara riktigt, och jag kan således ej följa med Utskottet, då det vill förändra röstmaximum i stad, på sätt jag förut omförmält, från $\frac{1}{10}$:del till $\frac{1}{30}$:del. Än mindre kan jag dela den åsigt, som blifvit uttalad af en ledamot på Norrlandsbänken, att man borde bifalla första, men afslå andra punkten i 1:sta momentet af Utskottets förslag, d. v. s. utesluta den del, hvori hemställes, att ingen skulle i något fall ega rösta för ett högre bemödningsbelopp än 10,000 Riksdaler. Det är nemligen just med detta stadgande, som man åsyftar att borttaga bolagens förtryck, hvilket han, på ganska goda skäl, klandrade. Om man borttog senare delen och låte endast förra delen kvarstå, så skulle bolagen likaväl kunna bibehålla sin öfvervigt, och orsaken till agitationen skulle således kvarstå.

På de af mig nu anförda skäl förenar jag mig med dem, hvilka yrka afslag å Utskottets förslag, och jag anhåller dervid att ytterligare få fästa uppmärksamheten på hvad den siste ärade talaren yttrade. Sedan man vid den riksdag, då det nya statsskicket beslutades, just, såsom Friherre Tersmeden omförmält, framhållit, att kommunallagarne komma att en längre tid bibehållas oförändrade, är det verkligen af mycket stor vigt, att man icke redan på tredje året af den nya representationens tillvaro gör rubbningar i desamma, på grund af en sådan orsak till agitation, som jag här påpekat, nemligen en felaktighet med afseende på bolagens rösträtt. Jag tror, att vi böra rigta våra bemödnanden på att borttaga denna orättvisa, men ej gå ett steg längre.

Friherre

Friherre Raab, Adam: Om jag delade den åsigt, som blifvit här uttalad, att ett bifall till hvad Utskottet föreslagit skulle leda oss på vägen till personlighetsprincipen, så skulle jag verkligen vara med om att afslå detta förslag, ty dit vill jag ej komma; men, vidblifvande mina vid förra riksdagen uttalade åsikter, kommer jag för min del att rösta för bifall till förslaget.

Här är redan tillräckligt taladt i denna sak, och jag har ej begärt ordet för att framställa några ytterligare skäl, utan endast för att bemöta hvad en värd ledamot bakom mig yttrat. Han höll sig vid den omständigheten, som han ansåg vara af stor vikt och hvilken äfven betonades af den siste talaren, att det icke vore lämpligt att så kort tid efter det nya statsskickets införande ändra något af den grundval, hvarpå Första Kammaren är byggd. Det var, mine Herrar, år 1809, som vårt förra statsskick beslutades, och det dröjde ej längre än till påföljande riksdag, då man ändrade grundlagen i en och annan punkt, utan att man derföre ansåg sig förändra sjelfva statsskicket: och icke kan jag finna, att den lilla ändring, som här blifvit föreslagen, och hvilken ingen påstår vara obillig, men alla medgifva vara obetydlig, kan i något hänseende skada.

En talare på Stockholmsbänken har sagt, att den vore "betänkelig", men jag vet sannerligen ej något skäl hvarföre vi skulle vara rädda för denna lilla förändring, då man förut ej varit rädd att ändra de grundlagar, man haft omkring 60 år. Det vissa är åtminstone, att denna ändring i kommunallagen icke kan verka till sjelfva representationssättets förändring.

Man talar här om att en stor agitation egt rum, och att man ej borde gifva vika för densamma; men då under loppet af denna riksdag ej en sådan agitation förekommit, som under förra riksdagen, så tror jag det vara lämpligt att just under denna riksdag vidtaga de föreslagna förändringarne.

Den talare, som i synnerhet höll sig vid agitationen, yttrade, att det icke gerna kunde antagas, att man, längre tid än ett eller annat år, vore nöjd med dessa förändringar, hvarföre han icke ville medgifva dem, ehuru han erkände billigheten af dem; men jag anser, att dessa förändringar böra vidtagas just på det att man må komma på en säkrare punkt, för att sedan kunna tillbakavisa obehöriga anspråk i detta hänseende.

Jag tror således, att Kammarens anseende, långt ifrån att sjunka, skall höjas deraf, att detta förslag bifalles; hvilket jag ock tager mig friheten yrka.

Herr Nordström: Lika med en talare, som nyss före mig hade ordet, tror äfven jag, att närmaste anledningen till det nu gängse missnöjet med reglorna för den kommunala rösträttens utöfning är att söka deruti, att en sådan rättighet är bolag medgifven; hvilket i synnerhet i stadskommunerna, der flera större bolagsföretag kunna förekomma, minskar vigten af de öfriga röstberättigades röster. Före tillkomsten af de nya kommunalförfattningarne var frågan om bolagsrösträtt inom kommunen mycket obestämd och sväfvande. I *egenskap*

af husegare, om förhållandet var sådant, skulle väl bolag jemte alla andra husegare, lika med borgerskapet, vidkännas afgifter till bestridande af kostnaderna för vissa stadskommunernas behof, och äfven afgifter till fattigvårdskassan uttaxerades från bolag; men i hvad mån rösträtt i dermed sammanhängande angelägenheter skulle dem tillkomma, och huruledes den finge utöfvas, derom saknades bestämda regler. Det låg således nära för handen, att denna brist i de nya kommunalförfattningarne skulle afhjelpas; och som bolag rättvisligen icke kunde befrias från skyldigheten att vidkännas afgifter till kommunens kassa i likhet med andra dess medlemmar, kunde ej heller dem förnekas rösträtt efter samma grunder, som fastställdes för öfriga kommunens aktiva medlemmar. Att vid sådant förhållande denna rösträtt stundom i utöfningen kan erhålla en betydande vikt, är obestriddigt; men huruvida det vore lämpligt och rätt, att söka aflägsna de deremot riktade yttringar af missnöje på sådant sätt, Herr Wallenberg i sin uti Lag-Utskottets Betänkande anförda motion föreslagit, är en annan fråga.

Hans förslag afser väl endast enskilda *bankbolag*, och medgifvas må, att det i fråga om sådana i viss mån tyckes hafva något skäl för sig; men då i betraktande tagas omständigheterna i fråga om *industriela bolag* af olika slag, kan det väl ej bestridas, att rättigheten för hvarje medlem af sådana bolag att i den kommun, der han är mantalsskrifven, erlägga kommunalutskylder äfven för inkomsten af sina aktier och alltså äfven att der för samma inkomst utöfva rösträtt, skulle i flera hänseenden lända till skada för den kommun, der den fabrik, eller det produktiva företag bedrifves, för hvilket bolaget är bildadt. Detta produktiva företag, denna rörelsegren, kan väl för kommunen, på ena sidan, blifva välgörande genom den arbetsförtjenst, som derigenom för dess obemedlade befolkning öppnas, men på den andra kan kommunen ock lätt blifva utsatt för äfventyret, att genom samma arbetarebefolkning se kostnaderna för sin fattigförsörjning, sundhetsvård m. m. ökade. Proletariatet plägar öfverallt vara hemmastadt i fabriksorterna; och i hög grad obilligt skulle det då vara, om de inrättningar, som dertill mer än andra bidraga, blefve af dessa kostnader inom kommunen oberörda. Sådan skulle likväl följderna blifva, derest Herr Wallenbergs förslag blefve utsträckt äfven till industriela bolag, och åter att i dessa afseenden göra skilnad mellan enskilda bankbolag och industriela bolag, skulle, åtminstone efter mitt omdöme, icke kunna på tillfyllestgörande grunder försvaras.

Tages nu frågan om den kommunala rösträttens maximum i städerna i sin allmänhet under öfvervägande, är det egentligen i tre fall denna rösträtt kommer till utöfning, nemligen vid omröstning å allmän rådstuga, der stadsfullmäktige ej finnas, vid val af stadsfullmäktige och val af ledamöter i magistraten, och medgifvas må, att det nu bestämda maximum för en röstegande, eller en tjugonedel af stadens hela röstetal efter röstlängden, icke utan skäl kunde anses medföra en för stor öfvervigt för åtskilliga röstberättigade, särdeles i de kommuner, der förmögenheten är mycket olika fördelad. Men sedan kommunerna numera äfven blifvit valkorporationer för riksdagsman-
naval, ligger deruti en ny synpunkt, ur hvilken denna fråga äfven

bör skärskådas. Vid dessa val till Andra Kammaren tillkommer hvarje i kommunen röstberättigad en röst, och härvid finnes alltså ej någon anledning till klagan öfver olika rösträtt. Vid val till Första Kammaren deremot verkar den kommunala rösträtten tillbaka sålunda, att medlemmarne af landstingen och stadsfullmäktige, som det tillkommer att anställa dessa val, sjelfve väljas efter den kommunala röstskalan. Ändringar eller nedsättning i denna röstskalas maximum verka således i sin mån tillbaka på valen af ledamöter i Första Kammaren. När under nästföregående års riksdag samma fråga, som nu, var under öfverläggning, utgjorde detta förhållande hufvudskälet, framhållet äfven af Konungens rådgifvare, hvarför hvarje nedsättning af maximum då inom denna Kammare förkastades. Hafva omständigheterna sedan dess förändrats? Har nu en större och säkrare erfarenhet, mot då, vunnits om de olägenheter, som med nuvarande röstmaximum skola vara förenade? Man kan med största skäl hysa tvifvel derom, och att motioner i samma ämne äfven nu blifvit framlagda, utgör, såsom en hvar med riksdagsmekaniken förtrogen vet, ännu ej något bevis derpå.

Riksdagen består ännu af samma personer, som under de två nästföregående åren. Först nästa år uppträder Andra Kammaren nyvald och i förändrad gestalt. Det synes då vara skäl att åtminstone invänta denna tid, och inhemta den erfarenhet om folkets tänkesätt och verkliga önskningsar i detta hänseende, som den nyvalda Kammaren kan hafva att meddela. Genom en sådan ytterligare pröfning, i fall att giltig anledning dertill förekommer, synes intet gå förloradt, men mycket vara att vinna. Grundlagarne äro för samhället af alltför stor betydelse, att annorledes än med största varsamhet underkastas ändringar, i synnerhet om de ännu äro så unga, som nuvarande riksdagsordning.

För att återkomma till bolagens rösträtt, så ega de ej utöfva någon sådan vid val af riksdagsmän. Rösträtten för dem är inskränkt till val inom kommunen. Den betänklighet, som ur politisk synpunkt framstår vid fråga om nedsättning af röstmaximum i allmänhet, eger således ej samma vikt i fråga om bolagens kommunala rösträtt; och som, derest denna underkastas lämplig reform, det missnöje, som nu i detta hänseende tid efter annan mot den kommunala rösträttens maximum uttalas, sannolikt skall upphöra, hemställer jag att frågan om bolags rösträtt måtte varda till Lag-Utskottet återremitterad, för att Utskottet må sättas i tillfälle, att densamma ånyo under öfvervägande taga och med nytt förslag derom inkomma.

Herr Frisk: Då jag vid förra riksdagen var en bland de få inom denna Kammare, hvilka yrkade bifall till Lag-Utskottets i denna fråga då afgifna förslag, ber jag få nämna, att jag nu är, om möjligt, ändock mera öfvertygad, att den förändring, som innefattas uti ifrågavarande förslag, hvilket hufvudsakligen öfverensstämmer med Lag-Utskottets vid förra riksdagen, är berättigad och af billighet högeligen påkallad.

Då jag således yrkar bifall till hvad Lag-Utskottet uti förevarande hänseende föreslagit, ber jag få instämma uti det yttrande, som

blifvit afgifvet af Grefve Sparre, hvars åsigter i detta fall jag till alla delar gillar.

Herr von Gegerfelt: Här har under diskussionen blifvit yttradt, att man ej borde gifva vika för dagens agitationer, utan att man borde betänka sig två gånger, innan man beslutade sig. Jag ber, i anledning deraf, få erinra, att denna fråga för tredje gången är föremål för Riksdagens öfverläggningar, och således förekommit jemt så många gånger, som Riksdagen varit samlad. Första riksdagen afstyrkte Utskottet alla de föreslagna förändringarne i kommunallagarne, hvilket ock bifölls. Vid sista riksdagen tillstyrkte Utskottet ändringar i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de nu föreslagna, och detta tillstyrkande vann någorlunda bifall inom denna Kammare, då, såsom redan blifvit yttradt, endast 53 afslogo, men 53 återförvisade frågan. Hufvudsakligen för att få den förändring i förslaget, som Utskottet nu i detta Betänkande biträdt. Det synes derföre, som om frågan nu vore mogen för afgörande, och att man, så vidt ske kunde, borde undvika att ånyo vid en annan riksdag genomtröska samma sak.

Här har anmärkts, att frågan härigenom icke skulle blifva löst. En fråga kan ej lösas för alltid, ty idéerna behöfva vexla; man kan ej stifta lagar, som evigt skola gälla. Men det uppenbara är, att vid de framställningar, som göras, är det en fast hållbar punkt till afslag å förslag, som man ej vill bifalla, att förändringar nyligen blifvit beslutade. För ett par dagar sedan afslogo vi motioner rörande ordförande i skolråd på den grund, att författning i det hänseendet nyss blifvit meddelad. Detta beslut fattades utan diskussion, då deremot vid föregående riksdagar detta ämne föranledt ändlösa öfverläggningar.

Om det vore förhållandet, att den föreslagna förändringen möjligen skulle kunna inverka på Första Kammarens sammansättning, så skulle jag, lika väl som föregående talare, hysa betänkligheter vid att bifalla densamma. Men det är temligen tydligt, att, om några få personers rösträtt i en stad blir nedsatt, så är det knappt möjligt, att denna nedsättning kan verka på sammansättningen af stadsfullmäktiges pluralitet. Vidare är det ej troligt, att denna pluralitet skulle välja olika representanter till landstinget; och om äfven detta skedde, så är det icke möjligt, att denna lilla minoritet i landstinget, som städerna utgör, skulle kunna i någon väsentlig mån inverka på tillsättningen af en enda ledamot i Första Kammaren.

Här har anmärkts, att missnöjet med de nuvarande kommunallagarne skulle orsakas af bolagens rösträtt, och detta må vara hufvudsakligt, men icke uteslutande anledningen till missnöjet. Det finnes äfven enskilda personer, hvilka hafva så stor rösträtt, att den ogillas ej blott af de mindre röstegande, utan äfven af de röstegande sjelfve. Jag har hört stora röstegande förklara, att de ej vilja begagna sig af sina röster, och dessa personer hafva hvarken varit benägna för våldsamma omstörtningar, eller lutat åt den röda sidan.

Här har yttrats, att Kammarens anseende skulle lida genom bifall till detta förslag, men icke kan väl anseendet lida genom att

frånga ett beslut, som fattats vid en föregående riksdag med blott två rösters majoritet. En sådan variation i åsikter kan väl ej för-
anleda dertill, att Kammaren beskyllas för vankelmod.

Man har fruktat, att sympatierna i Andra Kammaren för den personliga rösträtten skulle vara större, än de i verkligheten äro; och detta är ett ytterligare skäl att tryggt gå på den bana, Utskottet föreslagit. Vi känna den nuvarande Andra Kammarens opinion i frågan, och den är för bifall till de inskränkningar, Utskottet nu föreslagit, och derföre finner jag ingalunda skäl till att afbida de nya valen till Andra Kammaren, som förestå. Vi veta icke hvad mening, nästa Kammare kan hysa. Är nu en förändrad författning genom Kamrarnes sammanstämmande beslut och Kongl. Maj:ts sanktion utfärdad, så gifver detta ett starkt stöd att motsätta sig de ytterligare förslag till förändringar, som framdeles kunna göras.

På de af mig nu anförda skäl får jag yrka bifall till hvad Lag-
Utskottet, uti förevarande hänseende, föreslagit.

Friherre Sprengtporten: Då vid förra riksdagen ett liknande förslag var föremål för behandling yrkade jag afslag å detsamma. Jag har icke sedan dess funnit anledning att frånga min då uttalade åsigt i detta ämne. Jag medgifver visserligen att omständigheter kunna finnas, som tala för införandet af en förändrad röstberäkning inom städerna, men efter mitt förmenande bör densamma icke annorlunda komma i fråga, än i sammanhang med en allmän revision af kommunallagarne, hvilka, såsom de nu äro uppställda, hafva det felet att lemna ett öppet spelrum för de mest godtyckliga och utsväfvande beslut, då de tillerkänna en kommun och framför allt ett landsting rättigheten att för hvilket obestämdt ändamål som helst, till hvad belopp som helst och efter hvilka bevillningsgrunder som helst, beskatta kommunen eller länet, en magtfullkomlighet, som kan blifva förnärmande, icke blott för den enskildes rätt, utan till och med för för Statens. Vore nu frågan, att Riksdagen måtte till Kongl. Maj:t ingå med en underdånig anhållan, det täcktes Kongl. Maj:t låta verkställa en granskning af kommunallagarne och derefter till Representationen framställa nådigt förslag om de ändringar af samma lagar, som kunna finnas erforderliga och lämpliga, så skulle jag för min del ej motsätta mig en sådan åtgärd. Frågan komme derigenom på sin rätta ståndpunkt, ty då hvarje ändring i den kommunala rösträtten icke kan fela att utöfva ett stort inflytande på Representationens sammansättning, så är det i sin ordning att förslaget om en dylik ändring utgår från samma höga auktoritet, som framlagt förslaget till nu gällande Riksdags-ordning. En sådan åtgärd har likväl icke blifvit af Utskottet ifrågasatt, och kan jag derföre icke för min del biträda Utskottets nu ifrågavarande förslag, ehuru jag anser detsamma jemförelsevis vara mindre vådligt, än det i nästföljande punkt af Utskottet framställda, om ändring af den kommunala rösträtten på landet. Men om man bifaller den nu föreslagna punkten, så blir deraf en konsekvens, att man i viss mån sväriligen kan undandraga sig att biträda afven den följande. Jag kommer för öfrigt att vid föredragningen af den punkt, som rörer Herr Wallenbergs motion, tillstyrka

godkännande af den senare, men hvad beträffar de andra ändringsförslagen, så måste jag yrka afslag å desamma.

Herr Brun: Jag anhåller att med några ord få uttala min åsigt i denna viktiga fråga. Denna åsigt är, att Utskottets nu föredragna framställning icke bör af Kammaren bifallas. Äfven om man medgäfvde den jemkning af grunderna för den kommunala rösträtten, som nu blifvit ifrågasatt, så skulle de anspråk, hvilka man velat derigenom tillmötesgå, sannolikt ej finna sig tillfredsställda af denna oobtydliga eftergift, utan skulle sträfvet att göra personlighetsprincipen gällande på detta område oupphörigen fortfara, ända till dess man hunnit införa en fullkomlig jemnlighet i rösträtt mellan alla kommunens medlemmar; och en sådan jemnlighet lärer väl ej vara lämplig eller önskvärd. För öfrigt skulle redan den ändring af rösträtten, som nu är i fråga, kunna ganska betydligt inverka på Representationens och denna Kammares sammansättning. Att de stora bolagen kunna vid afgörande af kommunala angelägenheter utöfva en tryckande röstöfvervigt, är allmänt erkänt, och hvad Utskottet i detta hänseende yttradt, har sålunda sin fullkomliga riktighet. Må man derföre börja med en reform i sättet för beräkningen af bolagens rösträtt. Sedan detta är gjordt, kan man ju se till, om äfven andra ändringar äro nödvändiga.

På de skäl jag nu haft äran anföra, får jag förena mig med de föregående talare, som yrkat afslag å Utskottets framställning.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att, hvad beträffade den 4:de punkten, endast bifall dertill blifvit yrkadt; hvarefter proposition på bifall till nämnda punkt gjordes och besvarades med ja.

Härefter förmälte Herr Grefven och Talmannen, att i afseende å den förevarande delen af 5:te punkten följande yrkanden blifvit framställda, nemligen: 1:o att Utskottets förslag måtte af Kammaren bifallas; 2:o af Herr Hazelius, att förslaget skulle antagas med utslutande af sista delen deraf, så lydande: "eller i något fall för högre röstetal än det, som motsvarar bevillningen för 10,000 Riksdalers inkomst af kapital eller arbete"; 3:o att förslaget måtte till Lag-Utskottet återförvisas; samt 4:o att detsamma skulle förkastas.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till förslaget oförändradt, hvarvid svarades många ja och nej i blandning, sedermera proposition på detsammans antagande med utslutande af sista delen deraf. då svaren utföllo med talrika nej jemte några ja, vidare proposition på förslagets återförvisning, hvilken proposition besvarades med många nej, blandade med ja, och slutligen proposition på förslagets förkastande, då svaren utföllo med många ja och nej i blandning; hvarefter och sedan proposition på bifall till förslaget oförändradt ånyo framställdt samt med många så väl ja som nej besvarats, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Många ledamöter ropade på votering.

Efter förmälan, det Kammaren egde att afgöra, hvilketdera af de öfriga yrkandena skulle utgöra kontrapositionen vid den begärda voteringen, framställde Herr Grefven och Talmannen proposition derå, att afslag å det förevarande förslaget skulle intagas i kontrapositionen, och, då dervid svarades många ja, blandade med nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Herr Wallenberg begärde votering om kontrapositionens innehåll.

Sedan Kammaren, uppå Herr Grefven och Talmannens framställning, beslutat, att återremiss af förslaget skulle utgöra nej-propositionen vid voteringen om kontrapositionens innehåll, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den som vill, att, vid blifvande votering om bifall till det i förra delen af 5:te punkten i Lag-Utskottets Utlåtande N:o 20 framställda förslag, kontrapositionen skall innehålla afslag å det ifrågavarande förslaget, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antager Kammaren till kontraposition vid voteringen återremiss af merberörda förslag.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 66;
Nej — 30.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition för hufvudvoteringen:

Den, som bifaller det af Lag-Utskottet i förra delen af 5:te punkten uti Utlåtandet N:o 20 framställda förslag, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår Kammaren det ifrågavarande förslaget.

Vid denna voterings utgång befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 53;
Nej — 47.

Utskottets i sednare delen af 5:te punkten afgifna förslag till förändrad lydelse af 1:sta mom. i 12 § af Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm.

Herr Grefven och Talmannen framställde proposition på bifall till det ifrågavarande förslaget och, då dervid svarades många ja, blandade med nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Votering begärdes; till följd hvaraf uppsattes och justerades följande voteringsproposition:

Den, som bifaller det af Lag-Utskottet i sednare delen af 5:te punkten i Utlåtandet N:o 20 afgifna förslag, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår Kammaren detta förslag.

Sedan voteringspropositionen blifvit anslagen, verkställdes omröstningen; och befunnos vid dess slut rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 69;

Nej — 25.

6:te punkten.

Herr Hederstjerna: Lika med Utskottets majoritet anser jag, att den kommunala rösträtten så väl i städerna som på landet bör begränsas. Det torde nemligen icke kunna nekas, att det är i hög grad obilligt, att kommunens angelägenheter skola kunna afgöras af ett litet fåtal af de skattskyldige, eller måhända af en enda person. Att man i allmänhet funnit denna grund för röstberäkningen orättvis, bevisas ju deraf att mängden, som eger en öfvervägande rösträtt inom kommunen der han är bosatt, icke velat begagna sig deraf. Men då jag sålunda delar Utskottets mening i afseende å lämpligheten att begränsa rösträtten vid afgörandet af kommunens angelägenheter, så kan jag likväl icke anse riktigt att göra denna begränsning gällande äfven i afseende å val af elektoror för utseende af landstingsmän, emedan dessa val blifvit lagda till grund för det nuvarande representationssättet, och förmögenhetsprincipen måste sålunda fortfarande förblifva gällande såsom norm för rösträtten i detta afseende. Det är visserligen sannt, att man ej bör stifta undantagslagar, men ett stadgande att rösträtten vid val af elektoror för utseende af landstingsmän skall beräknas på annat sätt än rösträtten i öfriga kommunala angelägenheter, vore i sjelfva verket icke någon större undantagslag, än den Riksdags-ordningens föreskrift, att val af ledamöter i Riksdagens Andra Kammare skola ske per capita. Då man sålunda med afseende å riksdagsmannaval redan stadgat ett undantag från i öfrigt gällande föreskrifter om beräkningen af den kommunala rösträtten, så är det ju fullt konsekvent att man föreskrifver, att den nu ifrågavarande begränsningen af rösträtten icke skall gälla vid val af elektoror för utseende af landstingsmän. Jag får därför föreslå, att 11 § i Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse på landet måtte erhålla följande förändrade lydelse:

“Röstvärdet skall beräknas efter det en hvar röstegande åsatta fyrktal, dock må ej någon i annat fall, än vid val af landstingsman eller elektorer dertill, utöfva rösträtt för större antal röster, än som svarar mot en tiondedel af kommunens hela röstetal efter röstlängden.“

Grefve af Ugglas: Som litet hvar af eder, mine Herrar, känner, förefinnes det en väsendtlig skilnad emellan frågan om den kommunala rösträtten i städerna och frågan om samma rösträtt på landet. Först och främst finnes det redan en begränsning för den kommunala rösträtten i städerna. Den siffra, som för närvarande uttrycker denna begränsning, har, såsom nyss blifvit anmärkt, tillkommit på grund af godtycklighet, och fråga kan sålunda uppstå huruvida denna siffra träffar det rätta, eller om någon annan bör sättas i stället. Derom kunde meningarne visserligen vara delade, men då klagomål försports öfver det belopp, hvartill begränsningen af den kommunala rösträtten i städerna är fastställd, så innebär denna omständighet ett skäl för det af Kammaren nyss fattade beslutet att nedflytta denna begränsning till en lägre siffra. Hvad åter beträffar den kommunala rösträtten på landet, så är densamma för närvarande grundad på ren princip, som icke blifvit bruten genom stadgandet af någon begränsning vid tillämpningen.

Det torde vidare böra komma i betraktande att, hvad beträffar städerna, en icke obetydlig del af den röstöfvervigt, hvaröfver man der klagar, har sin orsak i de hos åtskillige personer samlade penningekapitalen, under det att på landet större enbara penningekapital äro mera sällsynta. Den förmögenhet, som der finnes, består i allmänhet af jordbruksfastighet, och att innehafvaren af en större sådan förmögenhet skall få utöfva en motsvarande större rösträtt, har sålunda sitt berättigande ej endast deruti, att han i förhållande till kommunens öfrige medlemmar lemnar ett större bidrag, utan äfven i den omständighet, att han är den naturliga målsmannen för alla dem, som stå under honom och som sjelfva icke hafva någon rösträtt. Man kantvista om, huruvida det sätt, som nu följes för att åt förmögenheten tillförsäkra möjligheten att utöfva detta målsmanskap, är det rätta, eller om de underhafvande böra sättas i tillfälle att sjelfva bevaka sina intressen; men jag upprepar hvad jag redan förut yttrat, eller att jag aldrig kan gå in på att bygga den kommunala rösträtten på landet på en grundval, som icke kan försvaras ur rent principiell synpunkt. Jag kan sålunda för min del icke öfvergifva den grundsats, som nu finnes stadgad, eller förmögenhetsgrundsatsen, med mindre än att man skulle vilja utbyta densamma mot den rena personlighetsprincipen och fullständigt tillämpa denna princip, det vill säga lägga den till grund, icke blott för den kommunala rösträtten i allmänhet, utan äfven för den i 14 § Riksdagsordningen stadgade valrätt. Meningarne kunna vara delade angående lämpligheten af en sådan reform; men om man verkligen är beredd att äfven i det afseendet tillämpa den rena personlighetsprincipen, så kan det verkligen vara skäl att tänka efter, huruvida densamma kunde antagas. Men om så icke nu är, och tildess så blir, så måste man i alla händelser hafva en hållbar punkt att utgå ifrån, och jag anser

derföre. att man tills vidare bör utan afvikelse fasthålla vid den nu gällande förmögenhetsprincipen. Hvad beträffar den siste talarens förslag, att man borde i afseende å de materiela angelägenheterna begränsa rösträtten, och deremot i afseende å de politiska angelägenheterna utan inskränkning fasthålla vid den nu gällande förmögenhetsprincipen. så tror jag att detta vore att etablera en grundsats, som ur ingen synpunkt är hållbar; ty det är väl just vid afgörandet af de materiela angelägenheterna, som förmögenhetsprincipen kan med skäl tillämpas, eftersom det är den större förmögenheten, som lemnar de större bidragen till de materiela behofvens fyllande.

Då Herrarnes åsigtur i detta ämne, som redan varit så mycket diskuteradt både nu och vid föregående riksdagar, säkerligen äro fullkomligt stadgade, så vill jag ej längre uppehålla tiden, utan inskränker mig att yrka afslag å Utskottets framställning.

Grefve Sparre, Eric: Jag har redan tillkännagifvit att jag mycket väl inser, att man kan vilja bibehålla nu gällande stadganden angående kommunala rösträtten på landet, ehuru man medgifvit en inskränkning af samma rösträtt i städerna. Jag delar likväl deras mening, som anse att det för bevarandet af den större jordegarens inflytande på afgörandet af de kommunala angelägenheterna icke är nödvändigt att motsätta sig den ifrågasatta begränsningen af rösträtten till högst $\frac{1}{10}$ -del af kommunens hela röstetal efter röstlängden. Man bör besinna, att vid kommunalstämmor vanligen icke många af de röstegande komma tillstädes, och möjlighet att få rösta för till och med $\frac{1}{10}$ -del af samtliga röstantalet bör sålunda fortfarande för den större jordegaren innebära en fullt betryggande garanti, att han alltid skall kunna ega den röstöfvervigt, som berättigas af hans större kommunalbidrag.

Jag instämmer med den siste talaren i hans åsigt om olämpligheten af bifall till Herr Hederstjernas förslag. Då sättet för val af ledamöter i Riksdagens Första Kammare är grundadt på kommunalinstitutionen, så tror jag det vore i hög grad oklokt att inrätta en särskild valkategori, som från kommunalinstitutionen skiljde just de val, af hvilka riksdagsmannavalen äro medelbart beroende. Detta vore att undanrycka den grundval, på hvilken vår nuvarande representationsform till en del blifvit byggd. Denna påföljd riskerar man deremot icke genom den af Utskottet föreslagna förändring af rösträtten i allmänhet. Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Friherre Stjernblad: Då jag vid behandlingen af föregående punkt röstade för afslag å Utskottets förslag, så gjorde jag det bland andra skäl derför, att jag ansåg Utskottet ej hafva anfört nog goda grunder för lämpligheten att nu vidtaga en så genomgripande förändring i kommunallagen, helst denna lag dels är temligen ny och dels utgör grundvalen för bildandet af ena hälften af Representationen. Då man ifrågasätter en sådan förändring, så bör man se till huru förhållandena skola på grund deraf gestalta sig; men detta har Utskottet icke gjort. Utskottet har visserligen framhållit det inflytande, som denna ändring skulle komma att utöfva på rösträtten i två af

våra större städer, och två af de mindre landsortsstäderna; men de öfriga landskommunerna hafva icke med ett ord blifvit vidrörda. Under sådana förhållanden anser jag att vi ej böra på stående fot fatta ett sådant beslut, som det nu ifrågasatta. I allmänhet tror jag det vara lämpligt att icke göra förändring i viktiga lagar, innan sådana visat sig af behovet ovilkorligen påkallade. Frågar man nu huruvida kommunallagen ledt till några kännbarare olägenheter, eller om icke fastmera dess resultat varit i allmänhet goda, så tror jag att vi med godt samvete kunna svara, att det sednare varit förhållandet, åtminstone hvad landet besträffar. Kommunalvalen hafva nemligen i allmänhet derstädes utfallit lyckligt och kommunernas angelägenheter hafva blifvit väl skötta. Läger man nu härtill att kommunerna utse de valkollegier, af hvilka valen af ledamöter i denna Kammare äro medelbart beroende, så tror jag att man bör väl se sig före, innan man med hänseende till denna viktiga institution vidtager en ändring, som ej kan anses af behovet ovilkorligen påkallad.

Utskottet säger sjelft: "Om, såsom man alltjemt synes hafva antagit, egaren af jordbruksfastighet, hvilken genom högt taxeringsvärde skulle gifva ett jemförelsevis alltför stort röstetal, alltid upplät en eller flera delar af denna egendom på arrende, då vore visserligen möjligheten af några få större jordegares alltför öfvervägande röstöfvervigt ringa". Nåväl! dessa förhållanden finnas redan och de inträda mer och mer med hvarje dag. I den mån ett rationellt åkerbruk vinner allmännare insteg, är det naturligt att sessionernas areal förminsкас. Det intensiva jordbruket är nemligen kostsamt och deraf blir en naturlig följd, att hvarje jordegare kan sköta endast en mindre jordvidd. Jag finner det sålunda fullkomligt öfverflödigt att i afseende å den kommunala rösträtten för landsbygden för närvarande stifta nya lagar, så mycket heldre som jag är öfvertygad att ingen större jordegare skall missbruka den röstöfvervigt, som nu ligger i hans hand och hvilken han vet sannolikt ej skall ligga der om ett tiotal af år. Jag anser på dessa skäl fullkomligt olämpligt att bifalla, vare sig Utskottets förslag eller det särskilda förslag, som blifvit framställt af en föregående talare, utan får jag för min del yrka afslag å bägge dessa framställningar.

Grefve Mörner. Oscar: Jag byser visserligen i afseende å nu förevarande fråga den åsigt, att framtiden kan komma att medföra ändringar i den kommunala rösträtten, äfven på landet; men därför, att detta möjligen kan inträffa, ser jag ej att vi nu böra vidtaga en dylik ändring, då omständigheterna på intet sätt dertill tvinga. Konsekvensen af det nyss fattade beslutet i afseende å rösträtten i städerna kan icke heller anses fordra att vi förändra rösträtten äfven på landet, ty på sätt en föregående talare mycket riktigt antyde, har rösträtten i städerna aldrig varit grundad på någon ren princip, hvilket deremot både har varit och fortfarande är förhållandet med rösträtten på landet. Under sådana förhållanden finner jag det föga lämpligt att i afseende på rösträtten på landet öfvergifva den fullkomligt principenliga grundval, på hvilken densamma för närvarande är byggd, för att i stället uppställa en godtycklig beräkningsgrund. Då denna fråga var föremål för behandling inom Utskottet, yttrade en ledamot, att, om vi nu

antoge $\frac{1}{10}$ del af samtliga rösterna såsom maximum af rösträtt, så skulle något yrkande om rösträttens olika begränsning ej ifrågakomma. Det föll sig emellertid icke bättre än att den utskottsledamot, som omedelbart derefter erhöll ordet, yrkade rösträttens nedsättande till högst $\frac{1}{20}$ del af samtliga rösterna och detta yrkande åter finnes i en af de reservationer, som åtfölja Betänkandet.

Jag har för öfrigt icke hört att någon klagan försports öfver beagnandet af den nu gällande rösträtten och om den äfven någon gång kunnat missbrukas, så kan sådant likaväl inträffa, ehvad röstgrund som antages. Icke heller torde det med något skäl kunna sägas, att det nu gällande beräkningssättet för rösträtten innebär orättvisa mot någon viss samhällsklass. Visserligen kunde rättvisan fordra, att, på sätt vid sista riksdagen ifrågasattes och beslöts, hvar och en som skattade till kommunen också skulle ega rösträtt, men hvad beträffar beräkningen af rösträtten, så är det väl fullkomligt i sin ordning att den, som drager jembörelsevis större tunga för kommunalutgifterna, också skall kunna utöfva ett större inflytande i fråga om bestämmandet af dessa utgifter. Då jag sålunda icke hört några giltiga skäl anföras för bifall hvarken till Utskottets förslag eller till den af en föregående talare i öfverensstämmelse med hans reservation gjorda framställning, så får jag förena mig med dem, som yrkat afslag å bägge dessa framställningar.

Friherre Raab. Adam: Jag medgifver att rösträtten på landet för närvarande hvilat på en ren princip, men om det kan vara rättvist och klokt att bibehålla denna princip, det lemna jag derhän. Sedan Första Kammarén nyss bifallit ändringen af rösträtten i städerna, skulle det, efter mitt förmenande, se temligen besynnerligt ut, om denna Kammarén, som bland sina ledamöter räknar så många större godsegare, nu afslog den jemväl ifrågasatta ändringen af rösträtten på landet. Jag lemna till Herrarnes bepröfvande, huruvida en sådan åtgärd skulle vara egnad att stärka Kammaréns anseende.

Det är möjligt att mæcenater, sådana som Grefve af Ugglas och Friherre Stjernblad, kunna anses som naturliga målsmän för sina socknebor, och att dessa sednare finna sig väl deraf; men äfven Friherre Stjernblad har medgifvit, att en sådan magt kan missbrukas, och detta torde redan innebära ett tillräckligt skäl att undanröjda densamma. Här är ju för öfrigt fråga om endast att begränsa rösträtten till högst $\frac{1}{10}$ del af kommunens samtliga röster enligt röstlängden; och då vi veta att vid kommunalstämmorna aldrig mer än hälften eller en tredjedel eller en fjerdedel af de röstegande tillstädeskomma, så torde det väl icke behöfva befaras, att de större jordegarne genom denna begränsning af deras rösträtt skola förlora möjligheten att utöfva ett behörigt inflytande på afgörandet af kommunernas angelägenheter. Vi böra för öfrigt ihågkomma att, om en sådan jordegare är en god husbonde och på grund deraf väl ansedd inom kommunen, så kan han alltid påräkna att vinna understöd för sina meningar, och det står honom sålunda alltid fritt att tillägna sig en magt, som hvilat på en vida bättre grundval än rösträttens.

Friherre Stjernblad har yttrat att, om man kastar en blick på landtkommunernas förhållanden under de sednaste åren, så skall man

finna, att valen och besluten inom dessa kommuner vanligen utfallit mycket lyckligt. Jag ville önska att så vore förhållandet. Emellertid hafva vi sett, eller åtminstone hört omtalas, huruledes personer, som blifvit valda till kommunala befattningar, sökt processa sig ifrån sådana åligganden, och äfven att de låtit betala sig för att emottaga uppdragen; och om de större jordegarna deltagit i dessa val, så kan man väl icke säga, att de alltid utöfvat sin rösträtt på ett lyckligt sätt.

Man har truktat, att genom ändringarne af rösträtten rubba grundvalarne för den nuvarande Representationen. Jag tror emellertid, att en sådan farhåga ej behöfver hysas. Under det gamla representationsättet var Borgareståndets sammansättning beroende af städernas valsätt; och detta valsätt var dels inom de särskilda städerna mycket olika, dels undergick det också vid särskilda tidpunkter betydliga förändringar, utan att Representationens sammansättning deraf led. Visserligen blef Borgareståndet sedermera uppblandadt, men detta var en följd af en grundlagsförändring och ej af förändringarne i städernas valsätt. Jag tror sålunda, att ej heller den nu ifrågasatta förändringen af rösträtten inom kommunerna skulle kunna utöfva något menligt inflytande på Representationens sammansättning; men väl skulle denna förändring väcka en stor belåtenhet, såsom innebärande ett tillmötesgående af rättmätiga och af talrika samhällsklasser ifrigt onfattade anspråk. För min del måste jag sålunda yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Hederstjerna: Då jag nyss anhöll om Kammarens bifall till den i min reservation föreslagna ändring af 11 § i Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse på landet, försummade jag att på samma gång göra hemställan om ändring i de delar af landstingslagen, som dermed stå i sammanhang. Jag tager mig därför nu friheten anhålla att Kammarerna, i händelse af bifall till mitt nyssberörda förslag, ville besluta, att 5 mom. i 3 § samt mom. 1 i 5 § af Kongl. Förordningen om Landsting må förändras till följande lydelse:

§ 3 mom. 5. Att Härad — — — landstingsmän "*hvarvid röstvärdet beräknas efter det en hvar röstegande åsatta fyrktal.*"

§ 5 mom. 1. De i § 3 omnämnda valmän utses bland dem, som å kommunalstämma rösträtt ega, "*med rösternas beräkning efter det en hvar röstegande åsatta fyrktal, sålunda: — — — —*"

Herr Faxe: Jag tror att, innan man inlåter sig på försök till ändring af gällande lagar, man först bör se till, om skäl till ändringar finnes, och om gällande stadganden medföra några olägenheter. Hvad föreliggande fråga beträffar, tror jag för min del visserligen, att dessa olägenheter på landet mera sällan göra sig gällande, och hufvudsakligen endast i de kommuner, der röstöfvervigten ligger hos vissa näringsidkare eller kapitalister, som efter en kort tid kunna åter flytta bort för att fortsätta sin rörelse på annat håll, såsom t. ex. sågverksegare, hvilka med sin öfvervägande rösträtt under några år diktera besluten i de kommunala angelägenheterna och sedermera aflytta till annan ort. Detta missförhållande utgör redan ett skäl till ändring.

Den anmärkning som blifvit gjord att genom öfverlåtelse åt arrendatorer af jordlotter utaf mindre areal än förut, rösträtten skulle fördelas och öfvergå på flera händer, hvarigenom jennvigten bibehölles och någon ändring i kommunalförfattningen icke vore behöflig, lemnar jag i sitt värde. Säkert är att, om så vore, någon fara icke heller skulle ligga deri, att man stadgade ett maximum, såsom Utskottet föreslagit. Emellertid bör man, synes mig, vid denna förändring, hufvudsakligen fästa sig vid tvänne omständigheter. Den ena: kan genom sådan ändring det inflytande å kommunens allmänna angelägenheter, som bör tillkomma de större jordegarne på landet, så förminskas att det icke kan göra sig tillräckligt gällande? Redan af föregående talare utredd och besvarad, kräfvär denna fråga icke någon vidare belysning. Den andra, än viktigare omständigheten — hvilket inflytande en sådan förändring skulle hafva på Första Kammarrens sammansättning — kan jag deremot icke alldeles med tystnad förbigå. Då man litet närmare gör sig reda för huru vid kommunalstämma plägar tillgå, så finner man nogsaunt, att den större förmögenheten alltid behåller sin öfvervigt, der den är representerad och vill begagna sig af sin rösträtt, men att olyckligtvis erfarenheten visat att, åtminstone vid elektorval, få personer pläga å kommunalstämma komma tillstädes, och sällan eller aldrig anställes omröstning om hvilken som skall blifva elektor. Då det i allmänhet redan nu är de mindre förmögna, som vid sådana tillfällen komma tillstädes och tillsätta valmän, så anser jag ändring uti ifrågavarande stadgande icke komma att ega något egentligt inflytande på landstingens sammansättning och således ej heller på denna Kammarrens. På dessa skäl yrkar jag bifall till Utskottets förslag.

Många ledamöter hördes nu ropa på proposition.

Friherre Sprengtporten: Den allt för stora magtfullkomlighet som enligt nu gällande kommunallagar tillkommer majoriteten inom kommunerna och, framför allt, inom ett Landsting, att till hvilken utsträckning som helst beskatta minoriteten, står efter mitt begrepp icke rätt väl tillsammans med bevarande af eganderätten och enskild rätt i allmänhet, och det förefaller mig naturligt att det motstånd, som med skyldig uppmärksamhet på bevarande af denna rätt, kan uppstå vid fattande af beslut, som till sin rättvisa och nytta kunna vara tvifvelaktiga, genom den nu föreslagna förändring skulle än ytterligare komma att minskas. Detta är orsaken hvarföre jag, instämmande med Grefve af Ugglas, icke kan gifva min röst åt en sådan förändring som den ifrågavarande utan i sammanhang med en revision af våra kommunallagar.

En värd talare, Friherre Raab, har sagt, att, sedan Kammarren bifallit frågan i hvad den rörer städerna, det vore inkonseqvent att afslå en sådan förändring då det gällde kommunerna å landet. I visst afseende kan den värde talaren hafva rätt, men jag föreställer mig att, om det med afseende å städerna fattade beslutet blir lag, Regeringen ej skall sakna anledning att tillse, huruvida förändringar med afseende å den kommunala rösträtten å landet, som i många de-

lar principiellt skiljer från förhållandet i städerna, äro önskvärda och frågan kan då blifva betraktad med mera sakkämedom än nu, då, såsom Utskottet sjelf medgifvit, vi sakna materialier att rätt kunna bedöma den saken. Jag tror för öfrigt icke att man skall kunna säga att röstöfvervigt på grund af denna rösträtt, som är urgammal och grundar sig på hemmantalet, någon gång blifvit begagnad till att undertrycka de öfriga kommunala medlemmarnes rätt, utan snarare tvärtom, att denna magt vid mångfaldiga tillfällen varit till gagn för kommunerna. och ovisst är huruvida samma förhållande skulle fortfara, i händelse den nu föreslagna ändringen blefve lag.

På dessa skäl och då jag för min del icke anser att någon tvingande omständighet förefinnes att förhastad sig, yrkar jag afslag å Utskottets förslag.

Grefve af Ugglas: Jag anmälde mig till erhållande af ordet nyss, då jag hörde Friherre Raab yttra, att det skulle se besynnerligt ut, om Första Kammaren, som nyss bifallit en föreslagen förändring i stadgandet rörande den kommun la rösträtten i stad, nu, då frågan gällde landskommunerna och således närmast rörde de stora jordegarne, af hvilka många äro ledamöter af denna Kammare, skulle motsätta sig densamma.

Då man väl i allmänhet måste erkänna, att denna Kammare icke fattar sina beslut utan att grunda dem på mognad öfvertygelse, och då vid en sammanfattning af Första Kammarens verksamhet dessa skäl öppet framstå, tror jag icke denna anmärkning förtjena mycket afseende.

Samme talare sade också, att för det närvarande gäller för rösträtt på landet en ren princip, men att han icke var så säker att denna princip är riktig och rättvis. Jag medgifver gerna, att emot denna princip — den om förmögenhetens berättigande — en annan kan med skäl uppställas, nemligen den om absolut rätt för hvarje individ såsom sådan; men här är frågan, huruvida man skall öfvergifva den förra, och i stället *icke följa någon princip alls*, ty hvad som här är föreslaget, det innebär endast en förmedling emellan förmögenhets- och personlighetsprinciperna, en mäkling som stöder sig på en så rörlig grund, att den ej kan fasthållas, och att man icke vet hvart-hän den kan leda. Af dessa skäl och då jag vill att man skall stödja sig på en fast grundval och icke på en rörlig, godtycklig sådan, yrkar jag afslag å Utskottets förslag.

Ropen på proposition förnyades.

Herr von Gegerfelt: Ropen på proposition hafva vanligen på mig den verkan att jag afstår från ordet. Denna gång måste jag inskränka mig till löftet att vara kort. Då jag inom Utskottet biträdt dess ändringsförslag, följer ock att jag nu yrkar bifall till detsamma. Jag har egentligen begärt ordet för att bemöta en af flere talare gjord anmärkning om bristande utredning i detta Utskottets Betänkande. Om det kallas bristande utredning att Utskottet icke räknat ut, huru röstantalet skulle utfalla inom hvar och en af de tusendetal

kommuner, som finnas i vårt land, så medger jag gerna att Utskottet förtjenat en sådan förebråelse, men denna utredning, nästan omöjlig att åstadkomma, är här enligt min tanke obehöflig, då hvar och en af oss kan skapa sig ett omdöme huru förhållandet skulle gestalta sig i den kommun han tillhör.

De principer, som i denna fråga nu som förut ledt Utskottet, hafva varit, att förmögenheten visserligen bör tillerkännas behörigt inflytande å kommunens angelägenheter, dock icke så att en eller några disponera öfver alla de öfrigas angelägenheter. Om till exempel en person har något öfver halfva fyrkantalet inom en kommun, så ehuru denne ene skattar obetydligt öfver hälften, har han i sjelfva verket ensam beslutanderätt och en sådan princip i förhållandet emellan rättigheter och skyldigheter kan jag för min del icke godkänna.

Hvad beträffar den uttalade farhågan att genom nu föreslagna förändring det välgörande inflytande på kommunens allmänna angelägenheter, som de större jordegarna hittills utöfvat, skulle minskas, tror jag icke några menliga följder i detta afseende vara att befara, då redan under nuvarande förhållanden det torde vara ytterst sällsynt, att någon jordegare eger rösträtt för mera än det af Utskottet föreslagna maximum. Deremot är tydligt att, liksom i städerna så ock på landet, kunna finnas bolag eller andra rörelser, som genom sin tyngd alltför mycket inverka på kommunala beslut. Jag tror icke heller att, såsom blifvit framkastadt, Utskottets mening varit att kasta oss in på en ytterlighet — personlighetsprincipen, — utan har meningen varit att gå en förnuftig medelväg och undvika både denna och den andra ytterligheten.

Den uttalade åsigten att man ej bör rubba en del af en kommunallag, emedan man vill hafva en genomgående revision af dem alla, innehåller en logik, som jag för min del icke begriper. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade yrkats dels bifall till den förevarande punkten; dels af Herr Hederstjerna, att Kamraren skulle antaga det i hans vid Utlåtandet fogade reservation framställda förslag, hvilket lydde sålunda: "att Riksdagen ville för sin del besluta:

dels att 11 § i Kongl. förordningen om kommunalstyrelse på landet må erhålla följande lydelse: "Röstvärdet skall beräknas efter det en hvar röstegande åsatta fyrktal, dock må ej någon, i annat fall än vid val af landstingsman eller elektoror dertill, utöfva rösträtt för större antal röster, än som svarar mot en tiondedel af kommunens hela röstetal efter röstlängden";

dels ock att, i följd deraf, 5 mom. i 3 § samt 1 mom. i 5 § af Kongl. förordningen om landsting må förändras till följande lydelse: § 3 mom. 5 "att härad — — — landstingsmän, hvarvid röstvärdet beräknas efter det en hvar röstegande åsatta fyrktal".

§ 5 mom. 1. "De i § 3 omnämnde valmän utses bland dem, som
i kom-

i kommunalstämma rösträtt ega, med rösternas beräkning efter det en hvar röstegande åsatta fyrktal, sålunda“ — — —

och dels slutligen, att Utskottets i förevarande punkt framställda förslag skulle af Kammaren afslås.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till Utskottets förslag, hvarvid svarades talrika nej, blandade med ja, sedermera proposition på antagande af Herr Hederstjernas förslag, då svaren utföllo med många nej jemte några ja, och slutligen proposition på afslag å det i förevarande punkt af Lag-Utskottet afgifna förslaget, hvilken proposition besvarades med talrika ja, blandade med nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Flere ledamöter begärde votering.

Sedan Kammaren, uppå Herr Grefven och Talmannens framställning, till kontraposition vid voteringen antagit bifall till Utskottets förslag, uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som afslår 6:te punkten i Lag-Utskottets Utlåtande N:o 20, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifaller Kammaren denna punkt.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 78;

Nej — 26.

7:de punkten.

Grefve Sparre, Eric: Vid det förhållande att Kammaren afslagit föregående punkt, kan jag icke, med afseende å det samband dessa båda punkter ega, annat än yrka afslag äfven å den ifrågavarande.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten afslogs.

8:de punkten.

Herr Wallenberg: Jag får åberopa den diskussion, som fördes under behandlingen af 5:te punkten af ifrågavarande Betänkande, och finner med anledning af den olika utgången af voteringarne öfver den 5:te och 6:te punkten nu mera skäl än förut att återremittera

Riksd. Prot. 1869. 1 Afd. 2 Band.

nu ifrågavarande punkt, då meningen inom Kammaren tyckes vara, att bolagens öfverklagade inflytande på de kommunala angelägenheterna bör stäffas, och då ändamålet med denna motion endast är att skipa rättvisa genom att gifva individerna den rätt, som man fråntagit bolagen. Jag yrkar på dessa skäl återremiss.

Herr von Geijer: Jag ber att få instämma med Herr Wallenberg. Efter den utgång föregående voteringar fått, torde det vara af vigt att nu föredragna punkten återremitteras, på det Utskottet må blifva i tillfälle uppgöra förslag till ordnande af bolags kommunalröst på sätt Herr Ribbings vid Betänkandet fogade reservation antyder. Bemålde reservant har såsom mig synes välbetänkt föreslagit att bolagsman må för sin andel i bolaget utöfva rösträtt i den kommun, der bolaget drifver sin verksamhet. Jag förenar mig med Herr Wallenberg i yrkandet om återremiss.

Grefve Sparre, Eric: Jag är långt ifrån att motsätta mig den framställning om återremiss, som afflera ledamöter blifvit gjord, enär jag anser att denna fråga väl kan vara värd att tagas i förnyadt öfvervägande.

Grefve Mörner, Oscar: Då jag hittills icke såsom skäl för yrkandet om återremiss hört annat åberopas — om jag undantager Grefve Sparre, som egentligen icke kan räknas hit, då han yrkat punktens återremitterande endast derföre att andra gjort det — än de båda föregående voteringarnes utgång, måste jag bekänna, att jag ej fattar ändamålet med en sådan åtgärd. Kammaren har för sin del antagit den föreslagna förändringen i 12 § 2 mom. af förordningen angående kommunalstyrelse i stad, hvarigenom äfven bankbolagens öfverklagade rösträtt kommer att inskränkas. Detta är ju allt hvad som i denna sak behöfves, och då jag således icke kan inse hvarföre vi längre skola sysselsätta oss dermed och då den föreslagna åtgärden, utan att vara gagnande, endast skulle tjena till att öda tiden, bestrider jag återremissen och röstar för bifall till Utskottets förslag.

Herr von Gegerfelt: Den allmänt öfverklagade olägenheten af bolagens alltför stora rösträtt i kommunala angelägenheter kommer, genom det af Kammaren nyss fattade beslut, om det blifver lag, att undanrödjas. Om det oaktadt en ändring i sättet för utöfning af sådan rösträtt i det syfte motionen afser finnes behöflig, så måste den omfatta bolag af hvad natur som helst, och icke endast bankbolag, hvartill motionen är inskränkt. På dessa grunder måste jag motsätta mig yrkad återremiss och yrkar bifall till Utskottets förslag.

Grefve af Ugglas: Jag anhåller blott att få förena mig med dem, som yrka att den nu ifrågavarande punkten må till Utskottet återremitteras för att undergå ny behandling.

Herr Wallenberg: Jag vill blott tillägga några ord i anled-

ning af den nästföregående talarens — ledamot af Lag-Utskottet — yttrande, att, då motionen icke omfattar annat än bankbolag, den icke vore förtjent af något afseende. Jag ber då att få återropa Kammarrens beslut om ändring i kommunallagen, hvilket beslut endast omfattar städerna och icke afser landet. Således har man ju redan delat sönder den frågan och ej från början tagit den i sin helhet. Jag ser då icke heller något hinder vid att i denna fråga göra en början med bankbolag, som äro inregistrerade i rådstufvurättens böcker och hvilkas delegare således äro kända, och sedermera kan man, sedan början är gjord, om man så anser nödigt, utsträcka förändringen till äfven andra bolag. Jag vidhåller mitt yrkande om återremiss.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till punkten och dels återremiss deraf; framställdes först proposition på bifall till punkten. hvarvid svarades många nej jemte åtskilliga ja, och sedermera proposition på återremiss deraf, då svaren utföllo med många ja jemte åtskilliga nej, och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

9:de punkten.

Herr Hammar anförde skriftligen:

Ehuru det ej var just oväntadt att erfaras det resultat hvartill Lag-Utskottet kommit i afseende på min motion, trodde jag dock, då man nog ej lär förneka att det förslag till ändring, jag framställt, är principiellt riktigt, om Utskottet velat afstyrka den, att man åtminstone skulle sökt att finna andra motiver än de nu framlagda, för att tillstyrka "att Riksdagen må lemna den utan vidare afseende."

Jag ernar ej inlåta mig i någon vidlyftig diskussion derom, men jag ber blott att få fästa Kammarrens uppmärksamhet på motionens syfte.

Grunden för utöfvande af rösträtt är ju beskattningen! således, att endast den, som betalar mer eller mindre till kommunens utgifter, eger att utöfva en derefter beräknad rösträtt; men hur kan man då billigtvis godkänna ett alldeles omvänt förhållande, eller att en person inom kommunen utöfvar rösträtt utan att själf erlägga en deremot svarande beskattning? så kan dock förhållandet i vissa fall nu bli, då enligt kommunalförfattningens ordalydelse, "för fastighet som innehafves af arrendator eller landtbo, röstas innehafvaren," ty om det är sista eller ett af de sednare åren en arrendator innehar sitt arrende, och om fråga uppstår om en utgift för en längre tid, t. ex. lönereglering för prest eller klockare, kyrkobyggnad eller dylikt, så röstas arrendatorn deröfver, oaktadt utgiften derför kanske ej ens tar sin början förr än han redan lemnat sitt arrende. Jag anser detta hvarken vara konsekvent med grunden för rösträtt, eller förenligt med billighet. Men följden deraf kan bli, att egaren kan bortarrendera sin egendom ograverad, men återfå den, belastad med större eller mindre utgifter, åstadkomna genom den arrendatorn nu tillerkända rät-

ten att derom besluta. Det är endast detta jag velat söka förekomma genom det ändringsförslag jag framställt.

I motiverna för sitt afstyrkande har Lag-Utskottet åberopat det af 1859 års komité afgifna betänkande, der det heter:

I fråga om rösträttighet på grund af jord eller annan fastighets besittning, har ännu 1843 års förordning om sockenstämmor förbehållit denna rättighet åt egaren, framför landboen, arrendatorn eller brukaren deraf, så vida egaren inom församlingen eller kommunen bor, eller i annat fall i kontraktet denna rättighet för sig betingat. Efter noggrant öfvervägande, hafva komiterade kommit till den öfvertygelse att ett sådant förbehåll hvarken genom lag eller kontrakt bör medgifvas.

Enligt min tanke är detta yttrande alldeles icke tillämpligt vid det i motionen afsedda fall, ty 1843 års sockenstämmo-förordning tillerkände jordegaren, under vissa vilkor, vid hvarje tillfälle rösträtt för fastigheten, äfven då arrendatorn fick betala de afgifter, som egaren genom sin rösträtt kunde besluta om; och att man ville upphäfva detta, förundrar mig icke; men huruledes detsamma kan utgöra motiv för bibehållande af ett stadgande, att en arrendator skall få besluta om utgiften af en egendom för längre tid, än han innehar arrendet deraf, synes mig eget nog. *Utskottet synes äfven* frukta att, om rättigheten lemnades egaren att vid *ifrågavarande fall* rösta för sin egendom, det kunde komma att *utöfva en förlamande och förtryckande inverkan och återhålla all nyttigt kommunalföretagsamhet*. Jag tror att denna farhåga är ogrundad och oberättigad enligt hvad erfarenheten visar.

Utskottet slutar sitt afstyrkande med att nuvarande stadgande ej ledt till "oroväckande missbruk". Anser Lag-Utskottet således att man bör dröja med en lagförändring, äfven om den är principiellt riktig och stödd på billighet, ända tills den föranledt till oroväckande missbruk. Mig synes tvärtom att ändringen bör företagas dessförinnan och ej först efteråt.

I afseende på stiliseringen af min motion, är den ej afgifven med anspråk på ofelbarhet, jag medger tvärtom att deri torde erfordras ändring, men jag hade trott att Lag-Utskottet lätt kunnat framlägga ett mera lämpligt förslag, om det erkänt det nuvarande stadgandet innebära obillighet; och öofvervinnerliga svårigheter för en ändring, tror jag deremot ej förefinnes.

Med anledning af hvad jag nu yttrat, tar jag mig friheten att, för vinnande af en ändring i det syfte motionen afser, yrka återremiss.

Grefve Sparre, Eric: Jag är visserligen icke någon vän af långa tal och tiden är långt framskriden. Vid sådant förhållande vill jag fatta mig kort, och icke ingå i någon vidlyftig granskning af motionen, utan endast nämna, att Utskottet funnit motionen väl värd uppmärksamhet, men att Utskottets välvilja strandat emot de praktiska svårigheter som mötte. En sådan förändring som den af Herr Hammar föreslagna skulle nemligen icke beröra endast enskildes arrendatorer, utan måste äfven gälla en mängd andra personer, såsom boställsinnehafvare, civila, militära o. s. v. Skulle nu dessa alla endast få rösta i frågor, som berörde den tid inom hvilken de vore ar-

rendatorer, af hvem skulle rösträtten i andra frågor utöfvas? Af fastighetens egare, säger motionären. Denne vore i sådana fall Kongl. Maj:t och Kronan, och att låta denne egare utöfva rösträtt, skulle väl ändå förefalla litet besynnerligt. Att åter lemna jorden utan röstberättigad person, ligger icke uti naturen af kommunalinstitutionen, som fordrar att någon skall rösta för densamma. Dessutom skulle det förhållande kunna inträffa, att en och samma person väl finge rösta för en bit af sin innehafvande jord, men icke för en annan. Kortligen, på dessa och liknande svårigheter strandade Utskottets önskan att gå motionären till mötes. Jag vill nu, då den sena timman förbjuder att ingå i någon närmare skärskådning af motionen, endast tillägga att Utskottet är lika villigt som skyldigt att egna motionen förnyad uppmärksamhet, om den återremitteras, men jag tror icke att någonting kommer att dermed vinnas, och yrkar därför bifall till Utskottets Betänkande.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad samt de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till punkten och dels återremiss deraf blifvit upptagna, gjordes proposition på bifall till punkten och, då dervid svarades många ja jemte åtskilliga nej, förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Anmälde och bordlades:

Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 12, angående stämpelpappersafgiften; samt

Lag-Utskottets Utlåtanden:

N:o 26, i anledning af väckt förslag om biskopsembetenas indragning; och

N:o 27, i anledning af väckta motioner om ändring af gällande lag rörande ränta.

Kammaren åtskiljdes kl. $\frac{1}{4}$ 4 e. m.

In fidem
O. Brakel.

Lördagen den 10 April 1869.

Kammaren sammanträdde kl. 6 e. m.

Justerades fem protokollsutdrag för sammanträdet å förmiddagen samt protokollet för den 17 sistlidne Mars för- och eftermiddagen.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Lag-Utskottets den 3 och 5 dennes bordlagda Utåtande N:o 21, i anledning af väckta motioner om ändring i gällande stadganden i fråga om skyldighet att bygga och underhålla vägar och broar.

1:sta punkten.

Bifölls,

2:dra punkten.

Grefve af Ugglas: Jag har icke något emot, att den af Utskottet här föreslagna skrifvelse afgår till Kongl. Maj:t, men jag skulle dock önska att ett tillägg gjordes till densamma.

Såsom I erinren Eder, mine Herrar, hade Kongl. Maj:t vid förra riksdagen aflåtit en nådig Proposition angående vinterväghållningen, men densamma förkastades af denna Kammare, hufvudsakligast af det skäl, att Kammaren befarade, att den princip, hvarpå Kongl. Maj:t velat bygga deltagandet i ifrågavarande onus, äfven skulle tillämpas, då fråga uppstode om en reglering af vägunderhållningsskyldigheten i allmänhet. Jag skulle derföre anse lämpligt, om Riksdagen nu uttryckte en bestämd önskan, att Kongl. Maj:t, då han ville till Riksdagen göra en framställning angående vinterväghållningens ordnande, måtte tillse att densamma utginge från en princip, som vore tillämplig för all väghållning. Enligt min åsigt torde i detta afseende icke finnas mer än ett sätt att tillvägagå, nemligen det som tillämpats vid skjutsbesvärets ordnande, det vill säga de nuvarande väghållningsskyldige hemmanen skulle få fortfarande vidkännas en afgift, motsvarande det belopp, hvartill väghållningen kunde beräknas

för närvarande uppgå, men i mån detta besvär ökades, fördelade man kostnaden därför på samtliga skattskyldige. På detta sätt kunde man tillgodose å ena sidan nuvarande väghållningsskyldiges billiga anspråk, att icke blifva ytterligare betungade i följd af trafikens utveckling, och å andra sidan den rättvisa fordran hos dem, på hvilka en del af väghållningsbesväret skulle öfverflyttas, att icke äfven få öfvertaga den andel deraf, som af gammalt ansetts tillhöra jorden. Ett tillägg, uttryckande Riksdagens åsigt härom, skulle jag önska komme att inflyta i den föreslagna skrifvelsen.

Herr Caspersson: Jag har såsom suppleant i Lag-Utskottet deltagit i handläggningen af förevarande fråga, men var icke närvarande vid Betänkandets justering, och fick därför ej tillfälle att motivera min reservation. Det torde vid sådant förhållande kunna anses såsom en skyldighet å min sida, att nu något närmare redogöra för grunderna till densamma. Då Utskottet endast föreslagit det Riksdagen skulle hos Kongl. Maj:t anhålla om en utredning i ämnet, kunde en reservation synas temligen öfverflödig, men jag har utgått från den synpunkt, att enligt min åsigt en utredning, hvilken skulle föranleda en förändring af bestående förhållanden, icke gerna är möjlig. Enligt nu gällande lag åligger vinterväghållningen hemmansägarna och bestrides distriktvis af de närmare boende emot ersättning af de fjernare boende, i den mån de sednares vägunderhåll sålunda minskas. Denna underhållningsskyldighet är visserligen svår, men dock icke så betungande, som man i allmänhet föreställer sig, ty den tid då snöskottning erfordras är allmogen vanligen föga sysselsatt, och de dagsverken, som för vägarne iståndsättning utgöras, blifva därför ej särdeles kännbara. Skulle åter detta onus skiljas från jordbruket och läggas på bevillningen samt särskilda personer anställas för arbetets verkställande, skulle det falla sig ganska dyrt. Man ser nu huru kostnaden uppdrifves, i händelse en väglottsegare nödgas lega för detta arbetes verkställande eller gör sig skyldig till försummelse och vägstycket därför blir på hans bekostnad iordningställt genom myndigheternas försorg. Priset på dagsverket uppjagas då ofta till fyra gånger dess vanliga belopp. Sådana exempel har jag åtminstone sett i min hemort, Öland, der ett vinterdagsverke i allmänhet gäller 50 öre, men i dylika fall fått betalas med 2 R:dr och till och med deröfver. Då man ock känner allmogens benägenhet att sammanrota sig, när det gäller att uppdriva priser — härpå har man sett exempel vid skjutsentreprenaderna — har man lätt att inse resultatet af en förändring i den syftning Utskottet önskar. Det skulle endast blifva att man kastade en stor börda på dem, hvilka nu äro befriade från väghållningsskyldigheten, utan att bereda någon synnerlig lättnad för dem, som nu deraf äro betungade. Af dessa skäl har jag icke kunnat förorda någon skrifvelse till Kongl. Maj:t och vågar därför anhålla om proposition på afslag å Utskottets hemställan.

Herr von Möller.

Herr Faxe: Sedan Kammaren redan godkänt Utskottets hemställan i 1:sta punkten, torde det icke stå Kammaren öppet att nu fatta beslut rörande väghållningen i allmänhet, utan endast i afseende å vinterväghållningen, och vid sådant förhållande lärer väl icke det af den förste värde talaren gjorda tillägg kunna inflyta. Den skrifvelse Utskottet i denna punkt förordat öfverensstämmer i allo med den af Kammaren vid förra riksdagen beslutade, och jag inskränker mig derföre till den anhållan, att Kammaren ville bifalla Utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till punkten och dels afslag derå, framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till punkten och, då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

3:dje punkten.

§ 1 i Utskottets författningsförslag.

Herr Almquist, Erik Victor: Att väghållningen är ett bland de onera, som hårdast trycka jorden, och att det således är af största vigt att bereda all möjlig lindring i detta onus, är otvifvelaktigt, och jag har derföre med tillfredsställelse funnit att Utskottet behjertat de motioner, som i sådan syftning blifvit framställda, men jag kan dock icke underlåta förklara, att, med afseende å förhållandena inom vissa orter af riket, Utskottets förslag icke är så tillfredsställande som önskligt varit. Utskottet har föreslagit, att väghållningen inom häradet må kunna fördelas å de särskilda socknarne, på det sätt, att de väghållningsskyldige inom hvarje socken må underhålla vägarne inom socknens område, med rättighet för den socken, som sålunda får större vägunderhåll än socknen enligt gällande delningsgrund eljest ålegat, att derför njuta ersättning af den, som derigenom erhåller lindring i sin väghållningsskyldighet. Det är utom all fråga, att på detta sätt någon lättnad kan beredas, men det kan dock äfven möta sådana svårigheter för vissa hemman, att underhålla vägarne inom *egen* socken, att man bör tillse, om icke jemväl dessa svårigheter skulle kunna i någon mån afhjelpas. Det finnes inom Norrland många hemman, hvilka hafva flera mil till sina vägstycken, ehuru dessa dock ligga inom samma socken, och ännu mera, der finnas hemman, hvilka icke hafva någon utfartsväg under sommartiden, och det är likväl under denna tid, som vägförbättringarne måste verkställas. Sådana hemman kunna omöjligen sjelfva fullgöra sin väghållningsskyldighet, utan de nödgas genom ackord öfverlemna den åt närmare intill vägen boende hemmansegare, och dessa förstå att ganska högt uppskatta sitt arbete. Vägunderhållet blir således för dessa hemman oskäligt betungande. Detta afhjelpes icke genom Utskottets förslag, men det skulle dock kunna afhjelpas, derest häradet egde rätt att besluta, att underhållet af alla inom häradet befintliga vägar eller af vissa delar deraf skulle på entreprenad upplätas till den minstbjudande, i hvil-

ket fall de väghållningsskyldige hemmanen finge efter hittills gällande delningsgrund deltaga i kostnaderna. I de norra länen förekomma jemväl andra förhållanden, hvilka göra ett sådant sätt att reglera väghållningsbestyret särdeles önskvärdt. Vägdelningsgrunden rubbas nemligen derstädes ganska ofta, dels i följd deraf, att nya vägar uppstå, dels ock af den anledning, att nyanlagda hemman skattläggas och sålunda få väghållningsskyldighet sig tilldelad. I vissa trakter af det län jag representerar har man ock i följd af nu påpekade förhållanden vid ordnandet af väghållningsbestyret funnit nödigt att tillvägagå på det sätt jag nyss antydt, eller att upplåta detsamma på entreprenad; men svårigheter hafva mött deri, att detta sätt icke är i lag medgifvet, hvaraf följden blifvit att, i händelse entreprenören icke fullgjort vägunderhållet, på sätt vederbort, kronobetjeningen icke kunnat vända sig mot entreprenören, utan måst hålla sig till den väglottsegare, på hvars vägstycke brister anmärkts. Jag skulle derföre önska att Riksdagen ville för sin del besluta, att, när häradsboerna äro derom ense, det må vara häradet tillåtet, att på entreprenad upplåta underhållet af större eller mindre del af vägarne, och att ersättningen härför skall utgå efter den grund, som från deltagande i vägunderhåll i gällande lag finnes stadgad. Att nu formulera något bestämdt lagbud, torde emellertid möta svårigheter, och jag hemställer derföre, att ärendet måtte för sådant ändamål varda till Utskottet återremitteradt.

Herr Lilliehöök: Så vidt jag icke missförstått Lag-Utskottets Utlåtande, har Utskottet afsett, att, så snart någon yrkar en sådan fördelning af vägunderhållet som Utskottet föreslagit, så skola alla kommuner inom häradet vara pligtige att derpå ingå. Detta skulle kunna blifva ganska dyrbart för de socknar, hvilka icke hafva några landsvägar inom sitt område, i synnerhet när man vet, huru vid entreprenadauktioner prisen ofta nog uppdrifvas oskäligt; och min erfarenhet är, att onera, sådana som väghållningsbesväret med flera, blifva vida känbarare, då de skola kontant gäldas, än då de få utgöras in natura. Redan nu klagas, åtminstone i min hemtrakt, allmänt öfver att kommunalskatterna ökats rätt betydligt, men, blefve Utskottets förslag lag, skulle de kunna erhålla en tillökning, hvars gränser blefve svåra att förutse. Deremot har jag icke något emot Herr Almquists förslag, att, när alla kommunerna derom äro ense, vägunderhållet finge upplåtas på entreprenad, men eljest fruktar jag, att de kommuner, som icke hafva landsvägar inom sig, blifva öfverröstade af dem, som hafva sådana vägar, och derigenom kunna få en ganska känbar tillökning i sin nuvarande tunga.

Jag måste således yrka afslag å Utskottets Betänkande i denna del, men har dock ingenting emot en återremiss i den syftning, Herr Almquist föreslagit, så att man kan få i lag medgifvet, att vägunderhållet får upplåtas på entreprenad, när, efter det sådant blifvit af en kommun ifrågasatt, samtliga de öfriga kommunerna derpå ingå.

Grefve Mörner, Carl Göran: Utskottets förslag går ut derpå att väghållningen inom ett härad må kunna ordnas på det sätt, att

de väghållningsskyldige i hvarje socken underhålla vägarne inom socknens område, med rättighet för den socken, som sålunda får större vägunderhåll än socknen eljest ålegat, att derfor åtnjuta ersättning. Detta kan låta temligen vackert, men mig förefaller det endast som ett sätt att utbyta en olägenhet mot en annan och att aflyfta en tunga från vissa, men i stället lägga den på andra. Det lärer väl icke heller vara öfverensstämmande med vår tids åsikter att göra vissa jordegare till de andras arbetshjon, men så skulle resultatet blifva af detta förslag. För öfrigt har man ingalunda genom förslaget lyckats lösa det svåra problemet på ett sätt, hvilket lemnar säkerhet för att de trakter, hvilka skulle få väghållning sig ålagd, rimligtvis kunna åläggas detsamma. Man tänke sig det fall, att en socken består dels af hemman på fasta landet, dels af skärgårdshemman, eller ock det, att i en socken landsvägen går genom ena ändan af socknen, men hemman finnas belägna långt upp i skogsbygden i saknad af alla utfartsvägar. Enligt förslaget skulle nu dessa skärgårdshemman eller dessa aflägsset liggande skogshemman åläggas vägunderhåll, för att derifrån befria tilläfsventyrs en annan sockens hemmansegare, hvilka skulle med största lätthet kunna komma till det vägstycke som vore i fråga. Är detta billigt? Förslaget röjer en temligen bristande kännedom om förhållandena inom landet och är dessutom orättvist så till vida att det vill öfverflytta en naturaprestation från en hemmansegare till en annan. Vill man förmedla de nu bestående förhållandena, finnes icke något annat sätt, än det af en talare från Norrland nyss föreslagna, eller att öfverlåta åt häradsboerna att, om de så finna för godt, upplåta vägunderhållet åt en entreprenör. Då kommer rättvisa att vinnas, så att den ene icke blir mera betungad än den andre. I början torde sådana entreprenader icke ofta kunna komma till stånd, men säkerligen skulle de med tiden blifva allt allmännare, och detta sätt att ordna väghållningsbestyret skall sannolikt visa sig vida billigare än man nu föreställer sig. En mängd fattiga personer, hvilka nu sakna sysselsättning, men bo invid landsvägarne, skulle säkerligen för en ganska måttlig ersättning åtaga sig att hacka sten och biträda med annat arbete för vägarnes underhåll, hvarigenom man äfven skulle kunna åstadkomma en lindring i den öfverklagade fattigvårdsbördan. Utskottets förslag skulle åter verka derhän, att väghållningsskyldigheten blefve ännu ojemnare fördelad än hittills, och jag kan därför ej biträda detsamma, utan instämmer med Herr Almquist i hans yrkande om återremiss.

Herr Faxé: Då nya förslag framläggas, får man antaga, att anmärkningar ej skola saknas, och Lag-Utskottet har nu ej heller väntat sig annat. De anmärkningar, som här blifvit framställda, utgå från två åsikter. Å ena sidan har man fruktat, att de, som skulle öfvertaga vägunderhållet för andra, kunde blifva alltför hårdt betungade. Man har talat om aflägsset belägna och skärgårdshemman, hvilkas innehafvare härigenom skulle få alltför stor och svår vägunderhållningsskyldighet — på vissa orter få nemligen skärgårdshemman deltaga i vägunderhållet lika med dem på fastlandet. Jag

ber dock att här få hänvisa till 3:dje §:en, som stadgar, att Konungens Befallningshafvande skall pröfva förslag till ordnande af vägunderhållet, och man får väl då antaga, att, om några obilligheter deri förefinnas och det på grund deraf utaf vissa hemmansegare bestrides, det ej blir af länsstyrelsen godkändt.

Den andra anmärkningen var föranledd af fruktan, att man skulle kunna tvinga en socken att betala för det vägunderhåll, som den åligger. Häremot får jag invända, att det är föga att befara, att väghållningsskyldige äro så angelägna att åtaga sig andras vägunderhållning, att något sådant skulle komma i fråga; men skulle det verkligen inträffa, att en majoritet af häradsboerna beslutade något sådant, så hafva vi åter i den Konungens Befallningshafvande förbehållna pröfningrätten en garanti för, att en dylik obillighet ej kommer att ega rum. Man har vidare yrkat, att hvad, som här är föreslaget i afseende på socknemännen i häradet, skulle utsträckas till hemmanen i samma socken, så att man skulle kunna på vissa hemman öfverflytta de öfrigas vägunderhållningsskyldighet. Det torde vara att gå nästan långt i första taget; men kunna de sjelfmant komma öfverens härom, så uppställer lagen häremot inga hinder, lika litet som mot att antaga vägunderhålls-entreprenörer, förutsatt att hemmansegarne sjelfva svara för entreprenörens fullgörande af sin skyldighet.

Jag anhaller om bifall till Utskottets förslag.

Grefve Sparre, Eric: De talare, hvilka yttrat sig mot Utskottets förslag, torde icke hafva bemärkt, att det alldeles icke innebär, att väghållningens ordnande på sätt, här är föreslaget, kan genomdrivas på framställning af en utaf delegarne i väghållningen emot öfrige delegares vilja. Det står tvärtom ganska tydligt i § 3, att, om sådan framställning göres, skola de väghållningsskyldige deröfver inför häradsrätten höras och besluta samt att, sedan beslutet fattats, detsamma underställes Konungens Befallningshafvandes pröfning, hos hvilken myndighet således den, som anser sig genom beslutet hafva blifvit förnärmad, kan framställa sina anmärkningar, hvarefter Konungens Befallningshafvande får pröfva, huruvida fastställelse bör meddelas eller icke. En representant från Norrland har anført behofvet der af åtgärders vidtagande i den syftning, som Utskottet föreslagit. Men icke endast der utan i nästan alla andra landskap har detta behof gifvit sig tillkänna, och en talare, som nyss yttrade sig mot förslaget, anförde i stället enligt min åsigt det starkaste skälet för detsammans antagande. Han yttrade nemligen att en skärgårdsbo kan få ett vägstycke, dit han endast kan komma roende och således blir nödsakad att på båt föra dit sand och grus. Kan det vara rimligt, att en hel socken af sådana hemman skall vara underkastad en skyldighet, som den sjelf knappast kan fullgöra, åtminstone icke utan de största svårigheter? Men just för ett sådant fall är det, som Utskottet föreslagit, att det må stå den socken öppet att uppgöra med en annan om underhållet af detta vägstycke. Vill man gå ännu längre och som en talare föreslagit öfverlåta hela väghållningen på entreprenad, så har jag icke något deremot; men jag fruk-

tar, att denna anordning kunde komma att medföra en större tunga än den nuvarande, då väghållningen härigenom, i stället för att vara ett onus, som nu in natura utgår, skulle komma att medföra en penningutgift, som i vissa trakter skulle blifva svår att utgöra; och detta är skälet hvarföre Utskottet tvekat att gå så långt. Men någon tvekan att tillstyrka bifall till motionärens förslag har så mycket mindre kunnat uppstå, som behovet deraf gjort sig känt genom följande exempel. Inom ett härad i Skåne blef vid sammanträde inför häradsrätten den öfverenskommelse träffad, att hvarje socken skulle underhålla de inom densamma befintliga vägar mot en viss stadgad ersättning af häradet för den del af vägen, som ej kunde på socknens hemmantal sig belöpa. Detta beslut, hvarom alla sockneombuden sig förenat, blef af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande fastställt; men på besvär af en enda väghållningsskyldig blef beslutet af Kammar-kollegium vräkt på den grund, att det ej öfverensstämde med 25 Kapitlet 8 § Byggnings-balken, ehuru Kongl. Kollegium och Konungens Befallningshafvande öppet erkände de stora fördelar, genomförandet af en sådan öfverenskommelse skulle medföra. Man klagas ju öfver den olidliga tunga, som nu drabbar den väghållningsskyldige, om han får ett vägstycke på flera mils afstånd — ja det kan till och med hända, att han icke alls har någon utfartsväg från sitt hemman den årstid, då vägunderhållet skall besörjas — och under sådana förhållanden är väl nödigt att några anordningar vidtagas, hvilka möjliggöra väghållningen derigenom, att de lemna de väghållningsskyldige fria händer att sinsemellan öfverenskomma om det minst betungande sättet att fullgöra detta onus, och då man på samma gång ger dem, som genom en sådan öfverenskommelse anse sig blifvit orättvist betungade, tillfälle att deremot protestera hos vederbörande, så kan man väl icke gå längre.

Man bör i allmänhet med afseende på onera realia lemna åt folket och särskilda landsorter så mycken frihet som möjligt att fullgöra den på det sätt, som blir minst betungande, och då bör icke lagstiftningen genom deremot lagda hinder omöjliggöra detta.

Jag tror därför, att ett afslag på Utskottets förslag icke vore välbetänkt. Jag skall emellertid icke motsätta mig en återremiss i den syftning, att Utskottet skulle taga i öfvervägande, huruvida medgifvas kunde, att väghållningen finge upplåtas på entreprenad; men — jag upprepar det — ett afslag tror jag vore oklokt och stridande just emot deras intresse, som man här vill tillgodose.

Herr Ekenman: Det är möjligt, att det sätt, på hvilket Utskottet velat ordna väghållningen, icke är lämpligt för Norrland, t. ex. inom härader, der nya vägar litet emellan anläggas och skola på häradet delas; men jag tror, att utan återremiss af detta Betänkande skulle de af en föregående talare påpekade förhållanden kunna ordnas på ett tillfredsställande sätt. Jag ser nemligen icke hvad som hindrar, att man i Norrland går till väga på samma sätt som hittills; eller att man på auktion öfverläter väghållningen åt den minstbjudande. Dervid är visserligen den olägenheten, att man icke kan öfverflytta sin ansvarsskyldighet för väghållningen på entreprenören;

men denne sednare blefve ju alltid i sin ordning vägunderhållaren ansvarig.

För öfriga delar af riket tror jag, att Utskottets förslag skulle vara mycket lämpligt, och om det än är nytt som lagförslag, är det dock redan i verkligheten tilläpadt. Då nemligen för några år sedan vägdelning skulle göras inom Östbo härad af Jönköpings län, fann man, att ingen af de ytterst belägna socknarne hade inom sig mot dess hemmantal svarande väglängd att underhålla, utan den socken, från hvilken man utgick, måste ingå i den nästföljande, hvaraf följdén blef den, att den ena socknen alltjemt sköt in på den andras område, så att, när man kom till de mellersta socknarne i häradet, så fingo dessa ända till 4 å 5 mil till sina väglotter. Detta fann man vara förenadt med stora olägenheter och man visste ej, huru man skulle komma till rätta med saken, men så kom man underfund med att frågan kunde lösas på det sättet, att hvar socken skulle underhålla endast de vägar, som funnos inom densamma mot det, att den erhöle af öfriga socknar ersättning i penningar för hvad den komme att utgöra utöfver hvad som belöpte sig på dess hemmantal. En så beskaffad öfverenskommelse blef äfven ävägabragd och fastställd — och detta till allmän belåtenhet. Denna möjlighet att göra en dylik öfverenskommelse har genom Lag-Utskottets förslag blifvit upphöjd till rättighet, det vill säga den här ifrågasatta anordningen kan genomföras, om häradsboerna sådant besluta, utan att deraf följer, att så måste ske öfverallt, och jag tror därför, att det är allt skäl att till detta förslag lemna bifall, hvarom jag nu får anhålla.

Herr de Maré: Att skyldigheten att underhålla vägar är bland de onera, hvilka tyngst drabba jorden, om den än ej är så lätt att uppskatta i penningar, är en sanning, som ej kan förnekas, och att det därför jemväl är af vigt att rigta sin uppmärksamhet på att söka ordna denna skyldighet på bästa sätt, är obestriddigt. Jag betvivlar dock, att det sätt, Lag-Utskottet här föreslagit, kommer att leda till det mål, som man bör eftersträfvä. Så vidt jag kan förstå, skulle följdén af detta förslags antagande blifva den, att i stället för att man nu stundom måste in natura underhålla vägar utom socknen, skulle man med kontanta penningar få lemna ersättning för underhållet af desamma, och det vore en vinst, som är mer är problematisk under nuvarande förhållanden, då man klagat öfver de ständigt växande kontanta utskylderna till kommunen och att icke nu som förr några naturaprestationer få utgöras. Dessutom är icke sagdt, att det är mera betungande att underhålla ett vägstycke därför, att det ligger utom socknen. Mången gång kan det vara med mindre svårighet förenadt att hafva ett vägstycke utom, än att hafva det inom socknen. Detta beror helt och hållet på hemmanets läge inom socknen och på socknens figur på kartan. Jag måste äfven anmärka den ofullständigheten i Utskottets förslag, att, om genom majoritetens beslut det blir afgjort, att kontant ersättning för underhållet af vägar utom kommunen skall drabba en kommun, förslaget icke upptager efter hvilken grund denna ersättning skall utgå. Jag tar för gifvet, att det skall ske efter hemmantalet, men det hade måhända

icke skadat, om grunden varit uttryckligen bestämd. För öfrigt måste jag säga, att hemmantalet ingalunda synes mig vara en fullt lämplig grund, om än Utskottet i detta fall icke kunnat föreslå någon annan, eftersom väghållet för närvarande är grundadt på hemmantalet. *Ett* hemman kan vara stort, *ett annat* litet, och en skyldighet, fördelad på sådan grund, måste derföre drabba ojemnt, och detta blir än mera kämbart, då skyldigheten skall utgöras i penningar. Jag kan på dessa grunder icke med min röst bidraga till genomförandet af detta förslag, utan anhåller om afslag å detsamma.

Grefve Mörner: Mitt förra yttrande har af Lag-Utskottets ordförande blifvit missförstådt så till vida, att hvad jag nämnde om en skärgårdshemmansegare, som kunde få sig ålagdt underhållet af ett vägstycke, till hvilket han endast kunde komma roende, har af honom uppfattats så, som om min mening varit, att denna skärgårdsbo tillhörde den socknen, hvilken skulle blifva befriad från att sjelf underhålla sitt vägstycke. Det var just motsatsen jag förutsatte. Jag förutsatte nemligen, att denne skärgårdsbo tillhörde den socken, der den väg var belägen, som för en annan sockens räkning skulle underhållas, och att han således, utom det vägunderhåll han förut hade, äfven skulle för andras räkning få underhålla ännu ett vägstycke på fasta landet, hvarigenom hans onus reale komme att ökas, ehuru efter vanligt menisktligt förstånd man borde sträfva att kunna förminska det.

Det är sådana anomalier, som kunna blifva följderna af detta förslag, och jag tror för öfrigt icke, att man har rättighet att öfverflytta ett onus från den ene på den andre hvarken genom röstpluralitet eller på något annat sätt. Det har sagts, att kommunerna böra få komma öfverens om en anordning af denna beskaffenhet, men icke är det blott derom detta förslag handlar, ty 3 § förutsätter ju, att en majoritet skall kunna afgöra saken. Jag vågar derföre påstå, att, när såsom nyss nämndes Kammar-kollegium på en enda persons klagan häfde ett dylikt beslut, så häfdade kollegiet en rätt, som tillkommer hvar och en svensk medborgare, ty att, som här är i fråga, tre socknar, med hvilkas beqvämlighet det icke vore öfverensstämmande att underhålla en väg, skulle kunna lägga detta underhåll på en fjerde och tillika bestämma betalningen derför, är ett förslag, som jag hoppas ej kan vinna tillämpning i Sverige.

Jag finner fullkomligt riktigt att söka aflyfta ett onus i mån omständigheterna det medgifva; men att aflyfta det från den ena för att lägga det på den andra är ett sätt att gå till väga, som minst sagdt har sina stora betänkligheter. Då, efter hvad jag hört, man har föga utsigt att få något bättre förslag från Lag-Utskottet, får jag förändra mitt förra yrkande om återremiss till yrkande om afslag.

Herr Almqvist: En föregående talare har yttrat, att någon återremiss med anledning af den framställning, jag tog mig friheten göra, icke skulle vara behöflig, utan att saken i allt fall skulle kunna ordnas, på sätt jag föreslagit och att kommunerna skulle kunna komma öfverens om upplåtande på entreprenad af vägunderhållet samt att här-

rör icke fordrades något särskildt lagstadgande. Jag ber dock få fästa uppmärksamhet på, att, om en entreprenör åtager sig vägunderhållet, så måste, då en sådan anordning icke är i lag medgifven och icke stadgadt huru långt entreprenörens åligganden sträcka sig, kronobetjeningen fortfarande hålla sig till väglotsegaren för fullgörande af vägunderhållet. Men då nya vägar tillkomma eller nya hemman inträda i skatt, så kan det inträffa fall, då man icke vet hvem, som har skyldighet att underhålla vissa vägdelar, utan då måste, om författningen, sådan den nu är föreslagen, skulle tillämpas, för hvarje dylikt fall ny vägdelning göras och, för att förekomma detta, anser jag vara af vigt att i sjelfva författningen inrymmas rätt att upplåta väghållningen på entreprenad och att entreprenören får ovilkorlig ansvarighet för vägunderhållet, så att kronobetjeningen har att hålla sig till honom och icke till väglotsegaren. Det är af detta skäl, som jag yrkat återremiss.

Mot Utskottets förslag hafva åtskilliga anmärkningar blifvit framställda derom, att det skulle leda till obillighet och orättvisa. Jag erkänner, att så möjligen kunde inträffa, om ej bestämmelserna i § 3 syntes mig innebära full säkerhet för, att hvars och ens rätt blir respekterad, ty först och främst skola häradsboerna höras inför häradsrätten, dervid de utsedda sockneombuden lika väl som alla andra häradsboar ega tillfälle att framställa sina åsikter, och sedermera skall först häradsrätten pröfva frågan och afgifva utlåtande samt derefter den slutliga pröfningsrätten utöfvas af Konungens Befallningshafvande.

Jag gillar således för min del Utskottets förslag och önskar endast ett tillägg dertill i den syftning jag omnämnt; och är det för formuleringen deraf, som jag yrkar återremiss.

Grefve Sparre: Det förundrar mig verkligen att detta, såsom jag föreställt mig, oskyldiga förslag, som öfverlemnar hufvudsakligen åt de väghållningsskyldige sjelfva att ordna ett besvär, på sätt dem lämpligast synes, — att, säger jag, detta förslag skall möta så mycket motstånd. Om Herrarne tackas fästa uppmärksamhet vid 3:dje §:n, så innehåller den: "Väckes förslag om sådant ordnande af väghållningen, som i 1 § sägs, skola de väghållningsskyldige deröfver inför häradsrätten höras och besluta, dervid de jemväl ega öfverenskomma om beloppet af den i 2 § omförmälda ersättning och om sättet för medlens uppbärande och redovisande. Häradsrättens protokoll och utlåtande i ämnet insändas till Konungens Befallningshafvande, som, efter pröfning af omständigheterna, förslaget gillar eller afslår, samt, der öfverenskommelse om ersättningens belopp och om sättet för uppbörden ej kunnat träffas, nödiga bestämmelser härutinnan meddelar". Det kan således icke komma i fråga att dessa åtgärder skulle vidtagas, om icke de väghållningsskyldige sjelfve beslutat derom, men derjemte har Utskottet, för att icke en majoritet måtte utöfva något slags förtryck, bestämt, att beslutet skall underställas Konungens Befallningshafvandes pröfning, som dervid får taga i betraktande äfven de af minoriteten anförda skäl, samt derefter antingen gilla eller upphäfva beslutet. Jag tycker att man icke gerna kan gå längre i

omvårdnad om den enskildes rätt, ty det är icke att förmoda att, om den enskilde får först och främst inför häradsrätten anföra sina skäl och sedan, om han der icke höres, eller om pluraliteten är för hård och icke vill lyssna till hans skäl, anföra dem hos Konungens Befallningshafvande, som då pröfvar dem, han då icke skall finna att åt honom lemnats så mycken garanti, som kan önskas. Att åter genom ett strängt vidhållande af nuvarande stadganden ett sådant onus, som väghållningsskyldigheten, på sätt en talare mycket riktigt anmärkt, skall blifva ännu mer tryckande för de väghållningsskyldige, då de icke lemnas frihet att vidtaga de arrangementer de sjelfve finna för sig lämpligast, ligger i öppen dag och förkastandet af Utskottets förslag synes mig derföre vara en ganska hård åtgärd i synnerhet som vi hört att ifrån Norrland ända ned till Skåne redan göras sådana öfverenskommelser, som dock, då de öfverklagas, måste vråkas. Nu har man sagt att, när Kammar-kollegium vråkte en sådan öfverenskommelse, häfdade det den enskildes rätt. Ja, detta en är sanning, ty Kollegium dömde alldeles riktigt efter nu gällande bestämmelser, men en annan fråga är, om det kan vara något nyttigt och godt, att en enda tredskande person skall på dylikt sätt kunna omkullkasta ett beslut, som för hela kommunen är gagneligt. Om man i stället låte myndigheterna hela vägen pröfva ersättningsbeloppen, som den, hvilken åtog sig väghållningsbesväret, skulle uppbara, så hade man i undseende gått så långt man kunnat. Utskottet har också i sitt förslag sagt, att de väghållningsskyldige ega att inför häradsrätten öfverenskomma om ersättningsbeloppet; kunna de emedlertid ej öfverenskomma derom, så blifver det Konungens Befallningshafvande, som fastställer det samma. Detta är samma förfaringssätt, som föreskrifves i fråga om ploglagen för vinterväghållningen, der äfven Konungens Befallningshafvande på samma sätt eger fastställa ersättningsbeloppet, och jag har aldrig hört att man klagat deröfver att Konungens Befallningshafvande icke skulle lyssnat till billiga anspråk. Jag har icke heller hört uttalas något missnöje med de arrangementer, som i fråga om ploglagen blifvit vidtagna, men tvärtom iakttagit att man varit allmänt belåten med denna anordning. Samma anordning har nu här blifvit föreslagen, en anordning hvilken så till vida lemnar de väghållningsskyldige större frihet vid besluten än i fråga om ploglagen, der det beror på Konungens Befallningshafvande att bestämma och anordna ploglagen, att de väghållningsskyldige här lemnas frihet att sjelfve arrangera saken, och Konungens Befallningshafvande deremot blott har att vara vårdare af minoritetens rätt, om den blifvit förtryckt.

En talare, som anført ett exempel om en skärgårdsbonde, sade att denne kunde vara boende inom en socken, som hade skyldighet att underhålla väg, hvarigenom han skulle få ett ökad onus. Det ligger dock icke något hinder i Utskottets förslag för att en anordning äfven inom kommunen kan ske på det sätt att de väghållningsskyldige, som bo så långt borta från vägen, att de icke kunna utgöra skyldigheten in natura, befrias derifrån, och de andra få fullgöra skyldigheten mot uppbarande af ersättningen, ty meningen är ju att

denna

denna ersättning skall innebära full godtgörelse för hvad de åtagit sig, så att det icke blir något ökad onus. Jag kan sålunda, som jag sagt, icke finna detta förslag utgöra något hinder för att skärgårdsbondens intresse kan blifva tillbörligen tillgodosedt. Han måste ju efter nuvarande anordningar ro från sin ö till fasta landet för att komma till sitt vägstycke, och detta är just en bland de olägenheter, Utskottet velat undanröjda. Det brukar i allmänhet icke vara svårt att få någon, som öfvertager detta onus, om han blott blir tillräckligt godtgjord, och meningen med Utskottets förslag har endast varit att möjliggöra dylika öfverenskommelser mellan de särskilda väghållningsskyldige, för att göra detta onus så litet tryckande som möjligt.

En talare har frågat, huru denna ersättning skulle komma att utgå. Det kan väl icke behöfva sägas att ersättningen skall utgå efter hemmantalet, då sjelfva väghållningsskyldigheten utgår derefter. Hvad som behöfver sägas, det är huru ersättningen skall beräknas, och det står i 2:dra §:n. Att sedermera hvarje hemmansdel skall svara för det belopp, som på den belöper sig, säger sig sjelft och behöfver icke utsättas i lagen, ty det måtte väl hvar och en begripa.

Det enda tillägg, som jag skulle anse erforderligt, vore, om man, på sätt en talare önskat, skulle vilja medgifva att vägunderhållet finge ställas på entreprenad; och om Herrarne vilja återremittera Betänkandet i den syftningen, så skall jag icke sätta mig deremot.

Herr Faxe: Lag-Utskottets ordförande har så fullständigt vederlagt de anmärkningar, som från en sida blifvit gjorda mot förslaget i syftning af dess ogillande, att jag blott ber att få tillägga några särskilda upplysningar.

Hvad angår Kammar-kollegii beslut i den anmärkta frågan, så har Kammar-kollegium i premisserna utvecklat huru klokt och förständigt förslaget var samt nästan beklagat, att förslaget icke kunde fastställas. Kollegium måste vråka det, men gret dervid. Jag skulle vidare vilja fråga de Herrar, som bestrida Utskottets här föreliggande förslag, huru de skulle vilja att Konungens Befallningshafvande förföre, då, i anledning af de många jernvägsanläggningar, som städse pågå, och andra förhållanden, nya vägar måste anläggas och underhållas på de enskildes bekostnad. Jag undrar, om de skulle vilja för hvarje gång låta ny vägdelning göras? Hvilka omgångar och besvär skulle icke detta medföra? Då jernvägar anläggas och till följe deraf ny allmän väg måst göras, så har, det får jag erkänna, Konungens Befallningshafvande i Jönköpings län brukat att, ehuru emot gällande lag, ålägga häradet att gemensamt underhålla vägen, hvarvid ersättning till dem, som verkställt väghållningen, fått i penningar utgöras af de öfriga väghållningsskyldige. Någon annan utväg har verkligen i sådant fall icke funnits att tillgripa. Blevde åter denna lag gällande, så vore saken klar. Jag hemställer således om icke de förändrade förhållanden, som på sednare tider inträdt, erfordra förändrade bestämmelser i fråga om vägunderhållningsskyldigheten, och jag tror icke att man skall behöfva befara, att någon skall

komma att lida genom detta förslag. Icke kan man väl antaga, att Konungens Befallningshafvande skulle hafva så liten urskiljning att, då klagomål anfördes, Konungens Befallningshafvande icke skulle taga dem i behörigt öfvervägande och tillse hvad som vore rätt och billigt.

Jag har visserligen ingenting emot återremiss i den syftning, som blifvit begärd, ehuru jag tror att den icke kommer att tjena till mycket, och derföre skulle jag helst se att Kammaren bifölle Betänkandet.

Herr von Gegerfelt: De anmärkningar, som blifvit framställda mot ifrågavarande förslag, synas mig vara vederlagda utaf föregående talare. Jag har också endast att yttra några ord, rörande den hemställen, som blifvit gjord att gå längre än Utskottet föreslagit, eller om väghållningens ställande på entreprenad. Jag får deremot anmärka att någon motion i sådan syftning icke vid riksdagen blifvit väckt och att Utskottet följaktligen saknat befogenhet att framkomma med något förslag härom. Vidare får jag erinra att, när en allmän lag stiftas, bör man göra detta med fästadt afseende på de förhållanden, som förefinnas och i allmänhet äro bestämda. Jag tviflar på att man i allmänhet skall finna det förmånligt, att ställa väghållningsskyldigheten i sin helhet på entreprenad. Vi veta alla att vid sistlidne riksdag, då Kongl. Maj:t föreslog, att underhållet af broar och vägar skulle vara gemensamt, så mötte detta förslag ett allmänt motstånd, emedan man ansåg att hvars och ens underhållningsskyldighet borde fullgöras in natura, när sådant kunde ske. Förevarande förslag afser ett undantag för det fall, då verkställigheten in natura icke blir möjlig eller medför för stora svårigheter, såsom då ens vägstycke är flera mil aflägsset. Kostnaden ökas utöfver hvad själva underhållet kostar.

På dessa skäl får jag yrka att den gjorda anhållan om återremiss icke måtte bifallas, men att deremot Utskottets Betänkande måtte godkännas.

Herr Trolle: Ehuru Grefve Mörner fullkomligt uttryckt min åsigt i frågan, och det således kunde vara tillräckligt att med honom instämma, anhåller jag dock att få yttra några ord i anledning af de exempel, som ett par föregående talare anförde, då de sagt att sådana öfverenskommelser, som detta förslag afser att åvägabringa, blifvit träffade så väl i Skåne som i Småland. Dessa exempel visa enligt mitt förmenande icke något annat, än att sådana förhållanden kunna finnas, under hvilka det ganska väl öfverensstämmer med vederbörandes intresse att sluta sådana öfverenskommelser, men de ådagalägga ingalunda, att en majoritet af socknar i alla fall bör rimligtvis tillerkännas rätt att ålägga de andra att underkasta sig en sådan öfverenskommelse och ej heller att minoritetens rätt är tillräckligt tillgodosedd genom föreskriften, att öfverenskommelserna skola underställas embetsmyndighets pröfning. Det är en stor skilnad emellan att frivilligt åtaga sig en sak och att genom en majoritets beslut få

sig ålagd en skyldighet, eller med andra ord att påtvingas ett ytterligare onus.

I våra dagar är det naturligtvis i landtboernas intresse, åtminstone i de landsorter, der jordbruket är hufvudnäringen, att få hvarje real onus aflöst från jorden, om det än skulle kosta rätt mycket mera än hvad det i allmänhet uppskattas till i penningar; men icke desto mindre är det här fråga om, att låta en del kommuner icke allenast behålla de reala onera, för hvilka de redan svara, utan ock pålägga dem af andras mera eller mindre, visserligen mot en sorts godtgörelse, men som af nyssnämnda skäl måste antagas blifva föga tillfredsställande; och vid sådant förhållande anser jag den nu föreslagna förändringen vara långtifrån tidsenslig. Tvärtom, hvarje landtbrukare, som vill på ett förmånligt sätt bruka sin jord, bör tillse att han icke belastar sig med ett större antal dragare och arbetare, än han för skötandet af sitt åkerbruk behöfver. Redan nu, då han endast har sina egna realonera att utgöra, händer det understundom, att han, till ej ringa mehn för sin hushållning, måste i bråd tid bortskicka folk, hästar och redskap för att utgöra dylika onera; men mycket tyngre skulle det naturligtvis kännas och ofördelaktigt kunna inverka på hans ställning, om han derjemte sålunda skulle svara för andras onera.

Jag anser således förslaget vara högst olämpligt, och då jag icke tror att en återremiss skall leda till något resultat, yrkar jag för min del rent afslag å betänkandet.

Grefve Mörner: Det var med anledning deraf, att en utaf Lag-Utskottets ledamöter anförde, att, om detta förslag varit lag, då till följe af jernvägsanläggningar ny väg i en socken kommit i fråga, så skulle Konungens Betallningshafvande kunnat ålägga denna socken att ensam underhålla vägen, som jag begärde ordet för att uttrycka min glädje deröfver, att förslaget ännu åtminstone icke är lag. Det vore efter mitt förmenande att förvandla ett redan nog tungt besvär till något ändå tyngre, då man ville lägga denna tunga på en bråkdel af dem, som hafva åliggande att deri deltaga. Att deremot, för hvarje ny väg, det skulle fordras en ny vägdelning inom hela häradet, vågar jag påstå, har icke fallit någon landshöfding i hela Sveriges rike in. Det har blott ledt till jemkningar utaf den förut varande vägdelningen. Hvar och en känner, att en ny vägdelning är en särdeles dyrbar operation för kommunerna. Den behöfver icke vara så särdeles stor för att kostnaden dertill skall gå upp till 10 å 12,000 R:dr. Då härtill kommer, att en sådan vägdelning kan, innan den blir färdig, draga ut 10, 12 å 15 år, så är det naturligt, att man, så vidt möjligt är, söker undvika detta nöje. Det sätt, som af nuvarande förhållanden anvisas till afhjelpande af de här under diskussionen framhållna olägenheterna, är entreprenadsystemet. Men då en af Lag-Utskottets ledamöter har sagt, att han ansåg Utskottet icke berättigadt att afgifva förslag derom, emedan motion i sådant syfte icke blifvit väckt vid denna riksdag, och då vid sådant förhållande en återremiss icke lärer tjena till något, samt jag, på de skäl jag förut

anfört, icke anser, att man bör låta förleda sig att antaga detta förslag i brist på något bättre, fortsätter jag mitt yrkande om afslag.

Friherre Sprengtporten: Då det naturligtvis alltid ligger en stor fördel uti att hafva sitt vägstycke nära intill, har man i min hemtrakt redan på flera ställen arrangerat så, att hvar kommun fått underhålla de vägar, som finnas inom dess område. Dervid har det naturligtvis ofta inträffat, att den väglängd, kommunen fått sig tilldelad, icke precis träffat in med hvad som enligt hemmantalet ålåde kommunen, utan att vissa kommuner fått mindre vägunderhåll, andra större, än som rätteligen tillkommit dem. Dessa sednare hafva dock varit belättna med anordningen, blott derföre, att de fått sina vägstycken så nära. Skulle man nu genom en lag af den beskaffenhet, som här är i fråga, förklara kommunerna i sådant fall berättigade till ersättning utaf de öfriga kommunerna i häradet, hvilka blifvit befriade från en del af sitt väghållningsbestyr, så skulle detta framkalla ersättningsanspråk, äfven der sådana förut icke framställts, samt för öfrigt föranleda nya vägdelningar med thy åtföljande betydliga kostnader.

Jag får på dessa och de andra skäl, som blifvit anförda, för min del uttala den öfvertygelse, att landet i allmänhet torde vara bäst belåtet om nuvarande lagstadganden bibehållas utan någon sådan förändring, som här är ifrågasatt. Jag förenar mig sålunda med de talare, som yrkat afslag på Utskottets hemställan.

Herr Almquist: Då jag af en ledamot inom Andra Kammaren nyss hört, att detta Lag-Utskottets Betänkande der blifvit afslaget, och då till följe häraf en återremiss icke skulle leda till något annat, än att Utskottet hemställde till Kammaren att i frågan fatta beslut, så får jag återtaga min förut framställda anhållan om Betänkandets återremitterande.

Herr Lilliehöök: Då äfven jag yrkat återremiss, får jag återkalla detta yrkande och förena mig med dem, som anhållit om afslag å Utskottets Betänkande.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till §:n och dels afslag derå; framställdes först proposition på bifall till §:n, hvarvid svarades många nej, blandade med ja, och sedermera proposition på afslag derå, då svaren utföllo med många ja, blandade med nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Votering begärdes; till följd hvaraf uppsattes och justerades följande voteringsproposition:

Den, som bifaller 1 § i det af Lag-Utskottet i 3:dje punkten af Utlåtandet N:o 21 afgifna författningsförslag, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår Kammaren denna paragraf.

Sedan voteringspropositionen blifvit anslagen, verkställdes omröstningen; och befunnos vid dess slut rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 22;
Nej — 40.

§§ 2, 3 och 4.

Grefve Sparre, Eric: Vid det förhållande att 1 § blifvit afslagen, lärer icke någon annan åtgärd vara att vidtaga än att afslå äfven de följande, och jag anhåller således derom.

Öfverläggningen förklarades slutad och de ifrågavarande §:ne afslagos.

4:de, 5:te och 6:te punkterna.

Biföllos.

Föredrogs ånyo och bifölls Första Kammarens Tillfälliga Utskotts den 3 och 5 dennes bordlagda Utlåtande N:o 5, i anledning af en inom Andra Kammaren väckt motion om ett lotsfartygs förläggande under Skagen.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 7 och 8 dennes bordlagda Utlåtande N:o 57, i anledning af Kongl. Maj:ts nädiga Proposition angående Postverkets utgifts-stater för år 1870.

1:sta och 2:dra punkterna.

Biföllos.

3:dje punkten.

Friherre af Ugglas: Kongl. Maj:t har i sin Proposition äskat att till förbättrande af aflöningen för 59 postexpeditörer skulle anvisas 200 R:dr åt dem hvar, eller tillsammans 11,800 R:dr. Utskottet har funnit sig förhindrad att tillstyrka den Kongl. Propositionen i denna del, men det hufvudsakliga skäl, som Utskottet åberopar, har endast varit att Utskottet ansett dessa anslagsfrågor böra komma under öfvervägande först i sammanhang med uppgörandet af förslag till nor-

malstat för Postverket. I allmänhet medger jag att det kan vara i sin ordning, att förslag till nya aflöningar, som icke äro alldeles nödvändiga, uppskjutas till dess frågan om en normalstat skall afgöras, men förhållandena kunna dock i vissa fall berättiga till ett annat förfaringssätt. Om det t. ex. kan visas, att de tjänstebefattningar, som här äro i fråga, äro alldeles nödvändiga, och att de dertill anslagna löner aldrig kunna vid uppgörandet af normalstaten sättas lägre än Kongl. Maj:t nu föreslagit, torde, enligt mitt förmenande, Riksdagen utan all tvekan kunna bifalla Kongl. Maj:ts Proposition.

Jag ber att i afseende å postförvaltningen i landsorten få meddela, att den består till en början af postkontor, som äro fördelade i 3:ne klasser, hvaraf den 1:sta klassens föreståndare hafva 1,200 R:dr i lön och 800 R:dr till skrivarebiträde, eller tillsammans 2,000 R:dr; den 2:dra klassens hafva 1,000 R:dr i lön och 200 R:dr till skrivarebiträde, eller sammanlagdt 1,200 R:dr, och den 3:dje klassens hafva 800 R:dr i lön och 200 R:dr till skrivarebiträde, sålunda tillhopa 1,000 R:dr. Efter postkontoren komma i ordningen postexpeditionerna, af hvilkas föreståndare 6 för närvarande äro aflönade lika med postmästarne å 3:dje klassens postkontor, eller med 800 R:dr i lön och 200 R:dr till skrivarebiträde; hvaremot öfriga 71 postexpeditörer endast hafva 600 R:drs lön. Till 12 af dessa 71 postexpeditörer utgår i närvarande stund ersättning till skrivarebiträden, med 200 R:dr till dem hvar, och frågan är nu att kunna bereda de öfrige 59 enahanda förmån. Dessa tjänstemäns aflöning utgör ju för närvarande endast 600 R:dr, och jag hemställer, huruvida denna aflöning kan anses tillräcklig för en person med det ansvar, som en postexpeditör har, hvilken eger befordra och behandla alldeles enahanda postförsändelser, som på postkontoren. Man fördrar i allmänhet af dessa tjänstemän, att de skola vara ordentliga och redbara samt villigt och påpassligt stå allmänheten till tjänst, men då måste man också tillse, att deras aflöning något så när svarar emot de anspråk, man har på dem.

Jag vill dessutom nämna, att åtskillige af dessa postexpeditörer hafva mycket mera att göra än flere af postkontorens förvaltare, som dock hafva större aflöning. Derjemte är det af största vigt vid postexpeditioner, der rekommenderade bref och andra dyrbara försändelser inlemnas, att det kan finnas tillfälle att hafva ett skrivarebiträde å expeditionen, så att, i händelse bref förkomma, det kan vara möjligt att få åtminstone två personers intyg öfver huru med saken förhåller sig.

Jag tror sålunda, att det skulle vara af största gagn, om aflöningen för postexpeditörerne ökades, och jag hemställer, om den kan anses för högt tilltagen, om den bestämmes till 800 R:dr i ett för allt. Jag är också öfvertygad att, vid uppgörandet af normalstaten, behöfvet af postexpeditörer skall befinnas lika oafvisligt som nu, samt att omöjliga kan komma i fråga att sätta deras aflöning lägre än Kongl. Maj:t nu föreslagit; och af denna anledning tror jag att Kammaren mycket väl, ehuru normalstaten nu icke föreligger till afgörande, kan bifalla hvad Kongl. Maj:t i detta fall föreslagit, derå jag äfven anholder om proposition.

Grefve Mörner, Carl Göran: Det var egentligen derföre att ingen af Utskottets ledamöter anmälde sig att vilja yttra något i saken, som jag begärde ordet, blott för att fästa uppmärksamheten på att, då man talar om att postexpeditörerna i aflöning ej åtnjuta mera än 600 R:dr, så tager man ej i betraktande, att de äfven uppbära sportler. Det synes mig derföre vara skäl att, då man nu söker ävägabringa en tillökning i deras inkomster, på något sätt söka utreda, hvartill sportlerna kunna uppgå. Dessa äro naturligtvis olika vid olika stationer; och om man således icke kan annat än medgifva, att en eller annan postexpeditör behöfver lönetillökning, torde det dock icke vara skäl att dervid skära alla öfver en kam. Det är för öfrigt ganska vanskligt att besluta något i detta fall, ty det har visat sig, att man ganska ofta gör en postmästare till postexpeditör och tvärtom; hvardan, och då det nu icke är fråga om någon normalstat, utan endast om en öfvergångsstat, samt Stats-Utskottet ej funnit skäl att tillstyrka den begärda generela förhöjningen, som, en gång vunnen, ej så lätt torde kunna borttagas. så anser jag för min del det vara lämpligast att dröja med den begärda tillökningens beviljande, till dess normalstaten en gång skall bestämmas.

Herr Schartau: Här har blifvit anmärkt, att Stats-Utskottets ledamöter i Kammaren icke tyckas fästa någon uppmärksamhet vid den anmärkning, som blifvit gjord emot ifrågavarande punkt. Jag får i anledning deraf och för min del tillkännagifva, att detta Betänkande blifvit utarbetadt på en afdelning, der jag ej haft min plats; och att jag derföre ej kan anse mig kompetent att i förevarande fall för Utskottet respondera. Jag vill blott säga, att hela frågan har i Utskottets plenum med mycken hast gått af stapeln, och att någon diskussion i afseende derå icke förekommit, förutom hvad beträffar åtskilliga vaktmästare, som i en sednare punkt omförmälas, och hvilka af Utskottet blefvo, som man säger, strukna.

För min del vill jag öppet förklara, att jag såsom affärsman funnit, att Svenska Postverket under sednare tider på ett mycket förtjenstfullt sätt blifvit skött; och jag har derföre icke någon kallelse att småaktigt pricka bort de mindre betydliga anslagsförhöjningar, som blifvit af Kongl. Maj:t, naturligtvis efter General-poststyrelsens hörande, begärda.

Jag har derfor icke begärt ordet för att yrka bifall till Utskottets förslag, utan endast för att förklara anledningen, hvarför man ej funnit punkten åtföljd af någon reservation.

Friherre Raab, Adam: Utgående från den sparsamhetsgrundsats som jag alltid söker följa, och som i synnerhet vid denna riksdag förtjenar att samvetsgrannt tillämpas, skulle jag vilja till Grefve Mörners skäl för bifall till Utskottets hemstallan lägga äfven den omständigheten, att på många ställen kunna personer användas till postexpeditörer, som jemväl hafva andra befattningar eller sysselsättningar. Jag erkänner villigt, att 600 R:dr är litet för en person att lefva på, men har han en annan sysselsättning derjemte, så är dock detta en god hjälp; och då det för öfrigt icke dröjer mer än ett år,

innan frågan definitivt skall afgöras, så tror jag att man utan samvetsskrupler kan dröja till dess med att bifalla, hvad Regeringen i förevarande fall begärt.

Friherre af Ugglas: Till en början får jag fästa den sednaste talarens uppmärksamhet derpå, att någon besparing i staten visst icke åstadkommes genom Stats-Utskottets ifrågavarande afprutning, ty Utskottet bibehåller samma hufvudsumma, som Kongl. Maj:t begärt, eller Två millioner Tvåhundra femtio tusen R:dr. Utskottet har endast anvisat, hvad i denna punkt blifvit besparadt, till förstärkning af de extra utgifter, som i förslaget omförmälas.

I anledning af en talares yttrande, att det vore skäl att taga reda på, hvilka sportler af postexpeditörerne uppbäras, emedan dessa borde ingå i beräkningen af deras löneförmåner, så får jag upplysa, att dessa kunna vara ganska olika på det ena och andra stället, beroende af de större eller mindre göromål, som förekomma på olika stationer, och tillika anmärka, att just i sportlerna ligger ersättningen för det större eller mindre besvär, som postexpeditören får vidkännas vid den ena eller andra stationen. Man anser dock att en någorlunda skälig minimi-ersättning bör blifva tillförsäkrad den, som man anför tror ett så förtroendefullt uppdrag som en postförvaltares; och då man ansett lämpligt att aflöna förvaltare af tredje klassens postkontor med 800 R:dr i lön och 200 R:dr i skrivvarearfvide, eller sammanlagdt 1000 R:dr, så tror jag det ej vara för mycket att postexpeditörerna erhålla 600 R:dr i lön och 200 R:dr i skrivvarearfvide. Dessutom bör det icke förbises, att antalet af värdeförsändelser och olika poster, som från somliga postexpeditioner befordras, är större än från många postkontor. Under sådana förhållanden är det icke för mycket begärdt, att postexpeditörerna erhålla 800 R:dr i årlig inkomst, hvarom jag vördsamt anhåller att Kammararen måtte besluta, helst man genom ett medgifvande i detta afseende skulle kunna undvika nödvändigheten att, hvilket annars torde blifva händelsen, upphöja åtskilliga postexpeditörer till postmästare.

Grefve Hamilton, Henning: Redan vid ett föregående tillfälle har jag yttrat mig öfver svårigheten för Kamrarnes ledamöter att få en bestämd öfvertygelse i afseende på alla dessa vidlyftiga stater, — Post-, Tull-, Jernvägs-stater m. fl. — hvilka vid de sednaste riksdagarne blifvit till Kamrarnes pröfning öfverlemnade. Att det icke beror af den enskilde ledamoten att besegra dessa svårigheter, synes mig nu till fullo bekräftadt, då vi nyss af en Stats-Utskottets ledamot hörde, att till och med inom Utskottet endast de, som på afdelningen handlagt frågan, derom erhållit en fullständigare kännedom, eller haft tillfälle att taga henne i närmare öfvervägande. Det vore under sådana omständigheter särdeles väl, om afdelningarnes ledamöter ville hafva godheten vara här tillstädes, då af dem handlagda ärenden af denna art skulle behandlas, för att kunna meddela de upplysningar, hvaraf vi äro i behof, och utan hvilka vi hafva svårt att stadga vårt omdöme.

Hvad nu särskildt angår den föredragna punkten angående an-

slag till skrivare-biträde vid postexpeditioner. synes mig Chefen för Finans-departementet hafva ådagalagt, att ett sådant stundom kan vara af verkligt behof påkalladt. Jag skulle således icke draga i betänkande att dertill lemna min röst, såvida Poststyrelsen saknade medel till behofvets fyllande, men då Stats-Utskottet icke minskat slutsumman af det till Postverket utgående anslag, då medel således finnas till bekostande af skrivare-biträde, vid de postexpeditioner, der sådant är behöfligt, och då således någon olägenhet icke kan uppstå genom antagandet af Stats-Utskottets förslag, för hvilket Utskottet möjligen haft äfven andra skäl än det i Betänkandet uppgifna, röstar jag för bifall till detsamma.

Herr Brusewitz: Jag får vördsammast upplysa, att anledningen hvarföre ej någon af afdelningens ledamöter nu är här närvarande, är den, att, då frågan på afdelningen afgjordes, af denna Kammares ledamöter Herrar Wærn, Friherre von Essen och Friherre Beck-Friis deruti deltog, men att de tvänne förstnämnde äro af sjukdom, och Friherre Beck-Friis af annan orsak, hindrade att i dag vara närvarande i Kammaren.

Anledningen, hvarför Utskottet ej ansett sig böra bifalla ifrågavarande anslagsbegäran, var den, att medel icke saknades att, äfven utan ifrågavarande anslag, bestrida de kostnader, som äro i fråga, och att Utskottet ansåg saken lämpligen böra afgöras i sammanhang med den normalstat för Postverket, som inom kort lärer blifva Representationen till pröfning förelagd.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till den förevarande punkten och dels att Kammaren, med afslag å punkten, skulle bifalla Kongl. Maj:ts i ämnet afgifna framställning; gjordes proposition på bifall till punkten och, då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarades ja hafva varit öfvervägande.

4:de och 5:te punkterna.

Biföllos.

6:te punkten.

Friherre af Ugglas: Ehuru det vill synas, som Kammaren icke hade någon benägenhet att göra ändring i hvad Utskottet föreslagit, kan jag dock icke underlåta att fästa Herrarnes uppmärksamhet på den nu föredragna punkten. Kongl. Maj:t har här begärt ett anslag af 3,000 R:dr, på det att General-poststyrelsen måtte sättas i tillfälle att afskeda sådana brefbärare, som ej äro lämplige att längre fullgöra sina befattningar. Anledningen härtill är den, att redan genom ett Kongl. Bref af år 1858 är medgifvet, att den postförare, hvilken från antagandet såsom extra postiljon varit oafbrutet tjugufem år i Postverkets tjänst, må, när han till tjänstens bestridande ej vidare kan användas, af General-poststyrelsen frikallas från vidare tjänst-

göring, hvarefter han eger att för sin återstående lifstid af postmedlen åtnjuta först sin ordinarie lön, intill dess han kan i föreskrifven ordning erhålla pension, och derefter skilnaden emellan beloppet af denna pension och förut åtnjuten aflöning å stat. Nu har man ansett att samma omständigheter, som föranledt berörda föreskrifter. äfven i hög grad tala för vidtagande af likartade åtgärder i afseende å brefbärare, som varit 25 år i tjenst och ej vidare kunna fullgöra sina åligganden med den noggrannhet, som erfordras. Det har syntts vara med en god hushållning mera förenligt, att under sådana förhållanden afskeda och med en pension af 350 R:dr förse dessa brefbärare, än att låta dem stå qvar med 500 R:dr i lön och dessutom aflöna andra personer, som sköta deras tjenstebefattningar. Detta skulle nemligen blifva händelsen, om ej Kongl. Maj:ts begäran bifölles, ty Poststyrelsen är berättigad att använda andra personer till bestridande af deras göromål, som ej sjelfve kunna fullgöra desamma. Af denna anledning och då således fråga här verkligen är om åstadkommande af en besparing, har jag ansett mig icke kunna låta punkten gå oanmärkt förbi, utan får vördsammast anhålla om bifall till Kongl. Maj:ts Proposition äfven i denna del.

Herr Brusewitz: Det skäl, som Utskottet haft att åberopa för sitt afstyrkande af Regeringens förslag i denna del, är i Utlåtandet återgifvet med dessa ord, hvilka jag tillåter mig upprepa: "För den händelse brefbärare, innan upphunnen pensionsålder, skulle befinnas af en eller annan orsak förhindrad att, såsom vederbör, bestrida sin befattning, har detta dessutom antagits böra endast undantagsvis förekomma, och har derföre blifvit ifrågasatt, huruvida icke en dylik olägenhet heldre borde afhjelpas genom ett tillfälligt understöd, än genom en för alla brefbärare gemensam pensionsförmån." För min del finner jag detta skäl så talande, att jag ej kan annat än tillstyrka bifall till Utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till punkten, dels ock afslag derå samt antagande af Kongl. Maj:ts nådiga framställning i ämnet; gjordes proposition på bifall till punkten och, då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarades ja hafva varit öfvervägande.

7:de—12:te punkterna.

Bifollos.

Föredrogs änyo och bifölles Stats-Utskottets den 7 och 8 dennes bordlagda Utlåtande N:o 58, i anledning af väckt motion om anslag för fullbordande af ett sammandrag öfver Riks-staterna för åren 1835—1869.

Föredrogs änyo och lades till handlingarne Stats-Utskottets den 7 och 8 dennes bordlagda Utlåtande N:o 59, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Skrifvelse, med öfverlemnande af förteckningar öfver de för Statsverkets räkning utarrenderade egendomar.

Föredrogs änyo Sammansatta Stats- och Särskilda Utskottets för behandling af frågan om landtförsvarets organisation den 7 och 8 dennes bordlagda Utlåtande N:o 1, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition rörande förändrad organisation af underbefälsskolorna vid indelta arméen.

Grefve Hamilton, Henning: Såsom ledamot af Utskottet har jag så mycket heldre tillstyrkt bifall till Kongl. Maj:ts nådiga framställning om anslag till åstadkommande af en förbättrad organisation af underbefälsskolorna vid indelta arméen, som jag anser dessa skolor vara ett försträffligt medel att öka tjenstbarheten och dugligheten af vår armé i högre mått, än som på något annat sätt vore med samma kostnad möjligt. Jag förordar således på det varmaste bifall till Utskottets hemställan, och har begärt ordet en last för att i protokollet få antecknadt, att jag anser det af Chefen för Landtförvarsdepartementet uppgjorda förslag till underbefälsskolor kunna blifva ännu gagneligare genom tvänne tillägg eller förändringar. Det vore nemligen, efter min förmening, en väsendtlig vinst, om till dessa skolor sändes äfven underofficerare från den värfvade arméen. Korporaler och vice-korporaler erhålla vid denna all nödig utbildning i regementenas skolor, men för underofficerarnes bildning synes mig dessa ej vara fullt tillfredsställande. Jag tror också, att det skulle vara en stor fördel, om kavalleriets underbefälsskola kunde förläggas till samma ort, som infanteriets, eller Carlsborg. En större kostnad skulle visserligen deraf följa, men hvilken skulle blifva väl använd, då underbefällets öfningar derigenom kunde göras fullständigare, och betydelsen af de båda vapnens samverkan blifva på ett lefvande sätt framställd.

Jag har ansett mig böra yttra detta, icke för att nu åstadkomma en förändring i hvad som blifvit föreslaget, utan blott i förhoppning, att, om en förändring i den af mig antydda syftning framdeles skulle komma i fråga, en röst inom Representationen redan på förhand skulle hafva för densamma höjt sig, och blifva ett, om också ganska svagt, stöd.

Grefve Mörner, Carl Göran: Jag får anhålla om upplysning derom, huruvida meningen är, att Wermlands Fältjägare-regemente, som visserligen är värfvadt, men likväl icke har det tillfälle till öfning, som de i garnison tjenstgörande regementena, skall få åtnjuta samma fördel af dessa underbefälsskolor, som den indelta arméen.

Då vid förra riksdagen Wermlands Fältjägare-regemente blef, med afseende på anslag till vapenöfningar, sammanfördt med in-

delta arméén, så synes mig, att detta regemente jemväl bör, i fråga om begagnandet af underbefälsskolorna, räknas dit.

Öfverläggningen förklarades slutad och Utlåtandet bifölls.

Föredrogs änyo Bevillnings-Utskottets den 7 och 8 dennes bordlagda Memorial N:o 10; i anledning af återremiss af Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 7, angående väckt fråga om särskild beskattning af tobak.

Friherre Raab, Adam: Jag föreställer mig, att Första Kammaren vidblifver den åsigt, Kammaren hade, då denna fråga förra gången förevar; men enär Herrarne finna, att beslut i denna riktning numera icke kan fattas, hemställer jag, att Kammaren ville besluta, att den låter vid Utskottets förra, af Andra Kammaren bifallna förslag bero; hvilket torde vara det lämpligaste sättet för Kammaren att nu uttrycka sin åsigt i frågan.

Herr Hallenborg: Jag har begärt ordet endast för att anhålla, det Kammaren, för att komma till slut i denna fråga, ville lemna bifall till hvad Utskottet i dess förra Betänkande hemställt.

Friherre Raab: Min uppmärksamhet har blifvit fästad derå, att det förslag, jag sednast gjorde, nemligen att Kammaren skulle låta bero vid hvad Andra Kammaren beslutat, måhända icke är lämpligt; och jag får derföre, då jag för min del numera ej har förhoppning, att man vid denna riksdag skall kunna få genomdrifven den beskattning på tobak, som, enligt mitt förmenande, vore särdeles ändamålsenlig, ingå på det yrkande, Herr Hallenborg gjort, att jemväl denna Kammare skulle bifalla Utskottets förut afgifna förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning och uppå gjord proposition, biföll Kammaren Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 7.

Föredrogs änyo och lades till handlingarne Bevillnings-Utskottets den 7 och 8 dennes bordlagda Memorial N:o 11, i anledning af Kamrarnes olika beslut i vissa delar af Utskottets Betänkande N:o 9, angående vilkoren för tillverkning af bränvin.

Herr vice Talmannen: I ändamål att kunna i vanlig ordning fortskynda ärendenas gång, får jag vördsamt hemställa, att Kammarren behagade besluta, att de i dag första gången bordlagda Betänkanden måtte sättas främst på föredragningslistan för nästa plenum, så att de då må kunna andra gången bordläggas, och att deremot

de i dag andra gången bordlagda Betänkandena måtte sättas sist på föredragningslistan, för att kunna i förut afsedd ordning handläggas.

Detta förslag bifölls.

Grefve Hamilton, Henning: Bland Kammarens ledamöter har i dag blifvit utdelad en motion, vid hvilken jag anhåller att ett ögonblick få första uppmärksamheten. Den är väckt i Andra Kammaren af Herr *Jöns Pährsson*.

Då jag började läsningen af denna motion, trodde jag det vara motionärens afsigt att söka bereda större anslag för folkundervisningens befrämjande. Snart fann jag likväl att detta var ett misstag, och den enda slutsats jag i sjelfva verket vid en fortsatt läsning kunnat draga, är att motionen hvarken i Andra Kammaren eller i Riksdagskansliets tryckeriafdelning undergått någon *censur*. Hvad beträffar motionärens förslag, kommer detta att pröfvas af Konstitutions-Utskottet, för hvars ledamöter jag hyser alltför mycken aktning, att jag ett ögonblick skulle sätta motionens blifvande öde i tvifvel, och i alla händelser vore det visserligen icke lämpligt, om jag derom vidare yttrade mig.

Endast vid ett uttryck i motiverna till förslaget vågar jag göra en liten anmärkning. Motionären har ansett nödigt påminna om en magt, som kallas *folkmagten* och *folkviljan*. Jag tillåter mig härvid endast erinra — hvad motionären måhända förbisett — att, om den af honom åberopade magt skall hafva en verklig betydelse och moralisk styrka, måste hon understödjas af en bundsförvandt — och denna bundsförvandt kallas *folkvet*.

Kammaren åtskiljdes kl. $\frac{1}{2}$ 9 e. m.

In fidem
O. Brakel.
